

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO330S

Navn på kandidat: Susanna C. Westgaard

Beredskapsarbeid på Svalbard - tillit og trygghet.

Dato: 15.05.2023

Totalt antall sider: 78

Forord

Denne masteroppgaven markerer avslutningen på masterstudiet: Samfunnsvitenskap med fordypning i samfunnsikkerhet og terrorismestudier ved Nord Universitet. Studiet har vært krevende, lærerikt og givende. Tema og bakgrunn for hovedoppgaven springer ut av en eviglang kjærlighet for Svalbard, og menneskene som bor der.

Jeg vil takke min veileder, Ivar Svare Holand for gode innspill, tilbakemeldinger og tålmodighet.

Jeg vil også takke alle informantene som ga meg sin tid, sine erfaringer, og som delte personlige tanker og følelser rundt et sårt tema, som skredulykken er.

Kjære Iris, Theodor og Ingrid Grace, jeg ser frem til mange flere Svalbardopplevelser med dere.

Sist, men ikke minst, tusen takk til min kjære Dag. Du har vært uunnværlig i denne prosessen.

Vikersund 15. Mai 2023,
Susanna C. Westgaard

Susanna C. Westgaard

Sammendrag

Denne masteroppgaven omhandler snøskredet som utløste en krise i Longyearbyen den 19. desember 2015. Snøskredet ble utløst i etterkant av et voldsomt uvær, og det tok 2 liv og ødela 11 boliger. Hendelsen rystet lokalsamfunnet, og den medførte at myndighetens beredskapsarbeid ble nøye gransket. Et av funnene var at det i forkant av snøskredet fantes rapporter som påviste snøskredfare mot bebyggelse i Longyearbyen, men at dette ikke var fulgt opp med forebyggende eller sikringsmessige tiltak. Det viste seg også at Sysselmesteren og departementet hadde hatt lite fokus på arealplanlegging og skredforebygging i deres beredskapsarbeid. I etterkant av snøskredet var verken Store Norske (grunneier), lokalstyret eller sysselmesteren villige til å ta på seg ansvar eller skyld for at ulykken kunne skje. Det ble innført nye prosedyrer for vær- og snøskredfarevarsel og midlertidig evakuering av bebyggelse i skredutsatte områder ble gjennomført etter skredhendelsen, men permanente tiltak ble ikke gjennomført. I 2017 gikk et nytt snøskred i bebygget område, også dette uten at det hadde blitt gjennomført evakueringer i forkant. Oppgavens tema er tillit, og formålet er å undersøke lokalbefolkningens tillit til myndighetenes beredskapshåndtering, og hvorvidt tilliten endret seg i etterkant av skredulykken i 2015. Dette ledet frem til problemstillingen:

- *Har lokalbefolkningen på Svalbard tillit til de lokale myndighetene sin beredskapshåndtering? Har et styrket fokus på beredskap og nye tiltak i etterkant av snøskredet i 2015 endret denne tilliten?*

For å besvare oppgavens problemstilling ble det valgt en kvalitativ tilnærming. Aksel Tjoras SDI-modell ble lagt til grunn som metode, og empirien bygger på fokuserte dybdeintervjuer. Intervjuene ble gjennomført med et utvalg av lokalbefolkningen som bodde i Longyearbyen i tiden etter snøskredet, totalt ni informanter.

Studiens funn er tydelige. Informantene oppgir at de har lav tillit til myndighetenes beredskapshåndtering. Det kommer også frem at deres generelle tillit til myndighetene har blitt redusert, og at negative karakteristikk av myndighetene sitter løst, karakteristikk som i stor grad oppfattes som negativt selvforsterkende. Funnene viser at myndighetenes styrkede fokus på beredskap i etterkant av 2015-ulykken hadde liten effekt. Det kommer også frem at svalbardianere anser seg selv som mer hardføre enn andre, og at de på generelt grunnlag har en høyere risikovillighet- og aksept. Oppgaven konkluderer med at tilliten til myndighetene er lav når det kommer til beredskapshåndtering. Dette kommer av flere faktorer, hvor den mangelfulle beredskapshåndteringen er den største faktoren, høy turnover og dårlig erfaringsoverføring er blant de andre. Hovedgrunnen til at et styrket fokus på beredskapsarbeid i etterkant av 2015 ikke har hatt en positiv effekt på tilliten, er at snøskredet i 2017 viste at tiltakene i etterkant av 2015-skredet ikke var tilstrekkelige. Tillit er noe som bygges opp av erfaringer over tid. Mistillit over tid antas derfor å virke negativt forsterkende. Etter 2017 har et permanent sikringstiltak i form av fysisk sikring av Sukkertoppen hatt en positiv påvirkning på tilliten til myndighetenes beredskapsarbeid, men siden tillit tar tid å bygge opp, og lett rives ned vil det ta lang tid før gode sikringstiltak i beredskapsarbeidet alene veier opp for tillitsfallet som følge av snøskredene. Svalbard innbyggere anser seg selv som barskere og er mer risikovillige enn andre. Gruppetenkning i befolkningen og hos myndighetene kan derfor ha vært en medvirkende faktor til at skredfarerapportene tilgjengelig i forkant av snøskredet i 2015 aldri medførte tilstrekkelige tiltak og økt beredskap.

Figur og tabell- oversikt

Tabeller og figurer benyttet i studien står oppført her

Tabelloversikt

Tabell 1 RepTrak. Dimensjoner og attributter ved omdømme hentet fra (Wæraas, Byrkjeflot, & Angell (red.), 2011, s. 40).	27
Tabell 2 Omdømme: dimensjoner og betydning hentet fra (Wæraas, Byrkjeflot, & Angell (red.), 2011, s. 44).	27
Tabell 3 Risikomatrixe Fastlandsbeboere.....	59
Tabell 4 Risikomatrixe Erfarne svalbardianere	60
Tabell 5 Risikomatrixe Nye svalbardianere	60

Figuroversikt

Figur 1 De to typiske bruddtypene, hentet fra (Smith & Petley, 2009, s. 168).....	7
Figur 2 Krisefaser som en sirkulær prosess hentet fra (Engen, et al., 2016, s. 265).....	11
Figur 3 Crisis matrix hentet fra (Gundel, 2005).....	12
Figur 4 ALARP modellen, hentet fra (Smith & Petley, 2009, s. 67).	15
Figur 5 Risikoanalyse hentet fra ROS-LL, (Longyearbyen Lokalstyre, 2017).....	17
Figur 6 Faresonekart for Haugen, og bebyggelse under Sukkertoppen. Hentet fra ROS-LL (Longyearbyen Lokalstyre, 2017).	18
Figur 7 Sveitserost modellen, hentet fra (Smith & Petley, 2009, s. 48).....	22
Figur 8 Stegvis-deduktiv induktiv metode (SDI) (etter Tjora, 2020, s.19).....	32

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	ii
Figur og tabell- oversikt	iii
Innholdsfortegnelse	iv
1. Innledning.....	1
1.1. Hypotese	3
1.2. Problemstilling og Forsknings spørsmål	4
1.3. Avgrensning.....	4
1.4. Oppgavens oppbygning	5
2. Teori	6
2.1. Snøskred	6
2.2. Lover, instruksjer og forskrifter som legger rammer for beredskapsarbeidet	7
2.3. Overordnede teoretiske begreper	9
2.4. Beredskapsplaner	16
2.5. Rapporter og analyser	16
2.6. Konkrete teoretiske begreper	20
2.7. Hva kan disse teoriene belyse?	29
3. Metode.....	30
3.1. Metodevalg	30
3.2. Intervju.....	33
3.3. Databehandling	35
3.4. Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet	37
3.5. Etske problemstillinger.....	38
3.6. Metodiske utfordringer	39
4. Resultater og Analyse.....	40
4.1. Resultater	40
4.2. Drøfting	53
5. Avslutning	62
5.2. Konklusjon.....	63
5.3. Forslag til videre forskning.....	65
Litteraturliste	66
VEDLEGG	a
Intervjuguide	a
Informasjonsskriv	c
Godkjenningbrev SIKT	f

1. Innledning

Svalbard er en øygruppe som ligger mellom Norge og Nordpolen, der den største bosettingen, Longyearbyen, ligger cirka 78° nord. Svalbard er en stor øygruppe, med et totalt landareal på over 60 000km², noe som til sammenligning er halvannen ganger større enn Danmark. Svalbard har polarklima, og hyppigere forekomst av ekstremvær enn fastlands Norge. Landskapet har minimalt med vegetasjon, og består i stor grad av farefullt terreng i form av fjelltopper og isbreer. På tross av størrelsen bor det mindre enn 3000 mennesker på øygruppen. Store landområder, hardt klima, vanskelig terreng og lav befolkning gjør beredskapsarbeidet både omfattende og utfordrende.

Ulykker skjer, og kriser oppstår med ujevne mellomrom og de har forskjellig omfang. Planer for beskyttelsen mot slike hendelser finner man blant annet nedfelt i ulike beredskapsplaner, både nasjonale og lokale. Et problem med beredskapsplaner er ofte at de først kompletteres i etterkant av større uheldige hendelser. De er ofte reaktive i sitt innhold, og hendelser som ennå ikke har forekommet på et sted er det vanskelig å forutse eller beskrive i et planverk. Enda vanskeligere blir det for styresmaktene å forsvare inngripende tiltak igangsatt proaktivt.

Ulykkes-raten er høy på Svalbard sammenlignet med noe annet sted i Norge. Selv uten utfyllende statistikk kommer dette godt frem ved å vise til et lite utvalg hendelser i nyere tid. I 2015 tok et snøskred 2 liv i Longyearbyen. I 2017 mistet 8 personer livet i en helikopterulykke utenfor Barentsburg. Senere samme år døde en mann da snøscooterfølget gikk gjennom isen. I 2020 ble en nederlender slept ut av teltet sitt og drept av en isbjørn, et telt han hadde satt opp på campingplassen noen hundre meter fra byens flyplass. April 2022 omkom en kvinne i en snøscooterulykke etter å ha kjørt utenfor en morene. Slike hendelser påvirker tilliten til myndighetene da de i større eller mindre grad avslører svakheter eller mangler i beredskapsarbeidet. Ulykken avslører også risikoen man faktisk påtar seg ved opphold på øya, en realitetsjekk i de risikoanalysene man selv må ta for ferdsel i fri natur, og som myndighetene har tatt når de har tillatt fri ferdsel.

Dette er kun et utdrag av noen av dødsulykkene på Svalbard i nyere tid. Været endres raskt og kan bli så ekstremt at ulykker nærmest er unngåelig. Samtidig er det nettopp denne råskapen som er trekraften for mange, både fastboende og den økende turismen. Myndighetene må ofte stenge områder for ferdsel, til stor misnøye hos befolkningen. Fare for ulike typer skred, vern av natur og dyreliv må gå foran menneskets ønske for frihet og rekreasjon i en av verdens største og råeste villmark.

Longyearbyen er helt unik, sammenlignet med andre byer på fastlands Norge, og dermed er tillit et interessant tema for oppgaven. En av informantene omtaler Svalbard som annerledeslandet. Det skrives innledningsvis om myndighetene og styresmaktene, men hvem er dette på Svalbard, og hva er deres roller? Og hva er det som gjør Svalbard til annerledeslandet?

Til tross for at navnet gir assosiasjoner til mørketid og harde kår er det ikke der byen har fått sitt navn. Longyearbyen er kalt opp etter sin grunnlegger: John Munro Longyear, og het originalt Longyear City. Longyear var en amerikansk forretningsmann som bedrev kullgruvedrift på Svalbard. Frem til 1916 ble det investert store summer i Svalbard kulldrift, uten at det ga betydelig lønnsomhet. Da driften ble avvirket, ble eiendeler og rettigheter solgt til Det Norske Spitsbergensyndikat, et selskap etablert for å sikre rettigheter og kjøpe

Longyears interesser på Svalbard. Dette kjøpet var av stor nasjonal betydning for Norge, og har vært avgjørende for Norges lederstilling på øya. Ettersom Det Norske Spitsbergensyndikat ikke hadde som formål å bedrive gruvedrift, ble Store Norske Kullkompani grunnlag i 1916. I 1925 fikk Norge suverenitet over øygruppa gjennom Svalbardtraktaten (Utenriksdepartementet, 1925). Svalbardtraktaten medfører blant annet at borgere tilhørende alle land som har signert traktaten har like rettigheter til å bedrive virksomhet på Svalbard, men det er den norske stat som hevder suverenitet og utøver myndighet. Under andre verdenskrig ble Longyearbyen mer eller mindre ødelagt, men stedet ble gjenoppbygget etter krigen.

Fra sin oppstart ble Longyearbyen drevet og styrt av det private selskapet Store Norske Kullkompani, som en kompaniby. Den første tiden var det ikke et familiesamfunn, men en arbeiderby. Utover 1960-tallet startet endringen smått mot et familiesamfunn, og på 1970-tallet overtok den norske stat eierskap over Store Norske. Statlig eierskap betød statlige interesser, og statens interesse var at Longyearbyen skulle bli et familiesamfunn. Dette medførte økning i både budsjetter og levestandard i byen. Frem til 1990-tallet var Longyearbyen en utpreget gruveby. I 2002 ble Lokalstyret opprettet, byen var ikke lenger noen kompaniby, og gruvedrift ble mindre og mindre dominerende i byen.

Myndighetene på Svalbard er i dag Sysselmesteren og Longyearbyen Lokalstyre. Longyearbyen Lokalstyre er den lokale administrasjonen, hvor blant annet ordføreren og resten av byens folkevalgte organ bestående av 15 medlemmer sitter, veldig likt slik det er med administrasjon, kommunestyre og ordfører i en norsk kommune. Sysselmesteren er regjeringens øverste representant på øygruppen og har rolle både som politimester og statsforvalter. Administrativt er Sysselmesteren underlagt Justis- og beredskapsdepartementet, men har som statsforvalter også oppgaver som ligger under andre fagdepartement. Sysselmesteren er altså en form for offentlig oppnevnt guvernør, med stor makt.

Spesielle utfordringer knyttet til Svalbard rundt beredskap er at turister med lite villmarks-erfaring ferdes på egen hånd eller sammen med lokale reiselivsaktører, ut i den arktiske og ganske farefulle villmarken. I tillegg farer både erfarne og uerfarne lokale innbyggere rundt på øygruppen etter eget forgodtbefinnende, innenfor gitte reguleringssoner. I tillegg er det en ekstremt høy våpentetthet, som følge av behovet for isbjørnbeskyttelse. Våpen har alle uten kriminelt rulleblad mulighet til å anskaffe, uten formalkrav om kompetanse for bruk eller eie. Demografien i Longyearbyen er i tillegg svært internasjonal, noe som krever at sysselmesteren må kreve respekt og tillit fra borgere av nasjoner uten noe forhold til Norge og norsk regelverk. Det eksisterer også en større russisk bosetning på øya, Barentsburg. Som følge av den internasjonale demografien betyr det at tillit som begrep, også dreier seg om forståelsen for at det er norsk suverenitet og norske lover og regler som gjelder på øya.

Tillit er et nøkkelord for hvordan en befolkning forholder seg til styring fra myndighetene, og om befolkningen aksepterer eller utfordrer tiltak og restriksjoner. Der hvor det ikke er tillit kan befolkningen være mer tilbøyelig til å overse pålegg fra myndighetene, mens hvor tillit eksisterer er sannsynligheten større for at befolkningen ser på pålegg som noe som er til ens eget og felleskapets beste og det vil være mer sannsynlig at pålegg blir etterfulgt (Engen, et al., 2016, s. 49). Det er interessant å se nærmere på lokalbefolkningens tankesett rundt risiko, tillit, risikovillighet, og risikoksept.

Det sies at å bygge tillit tar lang tid, og sekunder å miste. Hendelsen som satte dypest spor i lokalsamfunnet er snøskredulykken i Longyearbyen i 2015. Den 19 desember rundt 11-tiden på formiddagen, raste enorme snømengder ned fjellsiden langs Sukkertoppen mot bebyggelsen i Longyearbyen. Snømengdene hadde akkumulert seg igjennom nattens snøstorm, og tok med seg 11 hus på vei ned. Snøskredet tok i tillegg to menneskeliv, en mann i 40-årene og ei 2 år gammel jente. Det var den raske responsen fra lokalbefolkningen som sørget for at enda flere liv ikke gikk tapt.

I forkant av ulykken var ikke sikringstiltak særlig fremtredende i det offentlige ordskiftet, og evakueringer i forkant og etterkant av uvær var ansett som uhørt. I etterkant av ulykken fulgte hyppige evakueringer for de mest utsatte områdene i byen, samt pågående sikringstiltak. Tiltak som i forkant av ulykken aldri hadde vært et tema. Det fulgte derfor mange spørsmål fra befolkningen rundt sikringsarbeidet. Er det virkelig nødvendig med så hyppige evakueringer? Hvorfor var dette aldri aktuelt tidligere? En annen faktor var at verken grunneier, lokalstyret eller sysselmasteren var villige til å ta på seg ansvar og skyld for at ulykken kunne skje, eller for økonomiske tap i etterkant som følge av utvidede skredfaresoner i byen, som kunne gjøre et stort antall boliger verdiløse. Denne mangelen ansvar ble av deler av lokalbefolkningen oppfattet som et tillitsbrudd. Et tillitsbrudd som på mange måter vanskeliggjorde det påfølgende sikring og beredskapsarbeidet. Det mest omfattende sikringsarbeidet som ble gjennomført var skredsikringen som ble bygget langs Sukkertoppen, det bynære fjellet der raset hadde gått.

Arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap på Svalbard, er også utfordret av høy gjennomtrekk blant de ansatte i offentlige stillinger. Nøkkelkompetanse skiftes jevnlig ut, og det dukker stadig opp nye ansikter i nøkkelstillinger.

I etterkant av snøskredet ble det utarbeidet en rapport av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap som beskrev spesielle særtrekk og forhold på Svalbard, hele hendelsesforløpet, involverte aktører, evalueringen av håndteringen, tiltak iverksatt mot skred, og varsling om snøskredfare (DSB, 2016). Rapporten beskrev alle involverte aktører under hendelsen, både lokale Svalbardaktører, og fastlandsaktører. Rapporten beskrev lærings og utviklingspunkter som ble vurdert som samfunnsviktige og av betydning for beredskapevnen, krisehåndteringen, og samfunnssikkerheten på Svalbard. Rapporten utdyper også punkter i forbindelse med skredforebygging. Rapportens primære fokus var selve snøskredhåndteringen og læringspunktene i ettertid.

1.1. Hypotese

Forskningsprosjektet ble påbegynt med en hypotese om at tilliten til myndighetene hadde blitt svekket som følge av snøskredet i 2015. Samt en antagelse om at utbredt bruk av evakuering som tiltak fra styresmaktene påvirket tilliten, og at den ble negativt påvirket som en følge av at ingen instanser var villige til å ta på seg noen form for ansvar for at ulykken kunne skje, eller konsekvensene ulykken medførte. Videre antagelser om at post-snøskred tiltakene ofte ble anset som overdrevne og unødvendige i et forsøk på å redde ansikt, noe som ville påvirke synet på sysselmasterens andre vurderinger, som eksempelvis ferdselsforbud med snøscooter enkelte deler av øya. Dersom antagelsen om at enkelte tiltak ikke er rasjonelle eller basert på sunn fornuft er rett, har dette lett for å smitte over på andre tiltak organisasjonen gjennomfører. Videre antas det at den reduserte tilliten har ført til motvilje mot

sysselmesterens innføring av nye tiltak, som eksempelvis vern av områder, restriksjoner på kjøring osv.

Hovedgrunnen til at denne hypotesen må ansees som viktig, er antagelsen om at personers velvilje til å følge pålegg, i stor grad baserer seg på hvilken tillit lekpersoner har til organisasjonen som ilegger påleggene.

1.2. Problemstilling og Forskningsspørsmål

Oppgaven forsøker å belyse hvilken grad tilliten til myndighetene har endret seg i etterkant av den fatale skredulykken i 2015, og hvordan dette påvirker lokalbefolkningens forhold til myndighetene, samt andre faktorer som spiller inn.

Problemstillingen oppgaven vil belyse er:

- Har lokalbefolkningen på Svalbard tillit til de lokale myndighetene sin beredskapshåndtering? Har et styrket fokus på beredskap og nye tiltak i etterkant av snøskredet i 2015 endret denne tilliten?

Studien søker med andre ord å få en dypere forståelse for lokalbefolkningens tillit til myndighetene. Forskningsspørsmål representerer spørsmålene forskeren er mest interessert i å undersøke. De representerer hva forskeren trenger å få svar på, for å kunne svare på problemstillingen (Miles, Huberman, & Saldana, 2020, s. 22). For å best mulig å kunne besvare problemstillingen er det derfor utformet flere forskningsspørsmål:

- Er det kultur for høy risikotoleranse blant dem som oppholder seg på Svalbard?
- Hvilke endringer i beredskapstiltak har blitt gjennomført i etterkant av snøskredet i desember 2015?
- Har lokalbefolkningen på Svalbard tillit til de lokale myndighetenes beredskapsarbeid, og er tilliten endret etter snøskredet i 2015?
- Hvordan opplever fastboende hyppig utskiftning av nøkkelpersonell hos myndighetene?
- Har trygghetsfølelsen blant befolkningen i Longyearbyen blitt endret som følge av snøskredet i 2015?

1.3. Avgrensning.

Oppgaven er avgrenset i metodevalg ved å benytte seg av dybdeintervjuer. Dette medfører at det er lokalbefolkningens subjektive tillit til myndighetene som er undersøkt. Metodevalget betyr også at dyptgående analyser av de faktiske tiltakene som er gjennomført og bakgrunnen for disse er valgt bort.

Videre er oppgaven avgrenset i valg av informanter. Både når det kommer til antall, og utvalg. Utvalg av informantene er blant annet avgrenset i nasjonalitet, da det er utelukkende

norske statsborgere som er intervjuet i studien. Denne avgrensningen skyldes delvis språk, men også det faktum at Svalbard er under norsk suverenitet og at det derfor er mest relevant med norske meninger. Informantene er også geografiavgrenset da utvalget kun inneholder informanter fra Longyearbyen, noe som utelukker bosettinger som Ny-Ålesund, Hopen og Barentsburg. Særlig Barentsburg ville vært spesielt interessant å inkludere i studien, men grunnet Russlands krig i Ukraina og medfølgende sanksjoner var dette aldri aktuelt. Ny-Ålesund er en mer rendyrket forskningsstasjon. Oppgaven vil komme nærmere inn på dette under Kapittel 3, Metode.

Avslutningsvis har oppgaven klare avgrensninger i valg av teoretiske begreper. Studien omhandler et omfattende og populært tema, med utbredte muligheter for nyttig litteratur. Oppgaven har likevel forholdt seg i stor grad til pensumlitteratur, og tilgjengelig offentlig dokumentasjon der det er mulig. Dette basert på tidsbruk, omfang, og økonomi.

Oppgaven er avgrenset til kun å gjelde Svalbard. Dette kommer av delvis av omfangsbegrensninger, men først og fremst som en følge av Svalbards unike egenskaper og egenart. Siden Svalbard er fullstendig ulik noen annen kommune i Norge ble det ansett som lite hensiktsmessig å blande andre lokasjoner inn i oppgaven.

1.4. Oppgavens oppbygning

I kapittel 1, oppgavens innledning, har jeg presentert bakgrunn for oppgaven, tema, formål og unike utfordringer knyttet til Svalbard

I kapittel 2 presenteres oppgavens teoretiske tilnærming. Her fremlegges teoretiske begreper og teorier som er relevant for drøftingen av funnene som senere presenteres i analysen. Oppgavens teoretiske tilnærming kan fremstå som noe større enn hva som er benyttet i analyse delen, fordi det utgjør et rammeverk rundt problemstillingen.

Kapittel 3 er en gjennomgang av studiens metodebruk og datagrunnlag. Formålet med dette kapittelet er å gi innblikk i studiens metodiske fremgangsmåte. Her fremlegges valg av informanter, innsamling av data, fremgangsmåte for analysen, og avslutningsvis etiske betraktninger og kvalitetskriterier.

Kapittel 4 presenterer resultatet av intervjuene, og funnene drøftes i sammenheng med det teoretiske rammeverket til oppgaven, og knyttes opp mot oppgavens forskningsspørsmål og problemstilling.

Kapittel 5 er oppgavens avslutning. Her vil først oppgaven oppsummeres. Deretter besvares oppgaves forskningsspørsmål, før det konkluderes opp mot den overordnede problemstillingen. Avslutningsvis presenteres muligheter og anbefalinger for videre forskning innenfor det samme temaet.

2. Teori

Teorier og begreper som blir diskutert her er valgt ut med den hensikt å belyse og besvare oppgavens forskningsspørsmål og problemstilling. Formålet med selve kapittelet er å gi en bredere innsikt i det utvalgte teoretiske rammeverket, med den hensikt å gi leseren en større forståelse av selve teorien når den senere benyttes under drøftingen i kapittel 4.2.

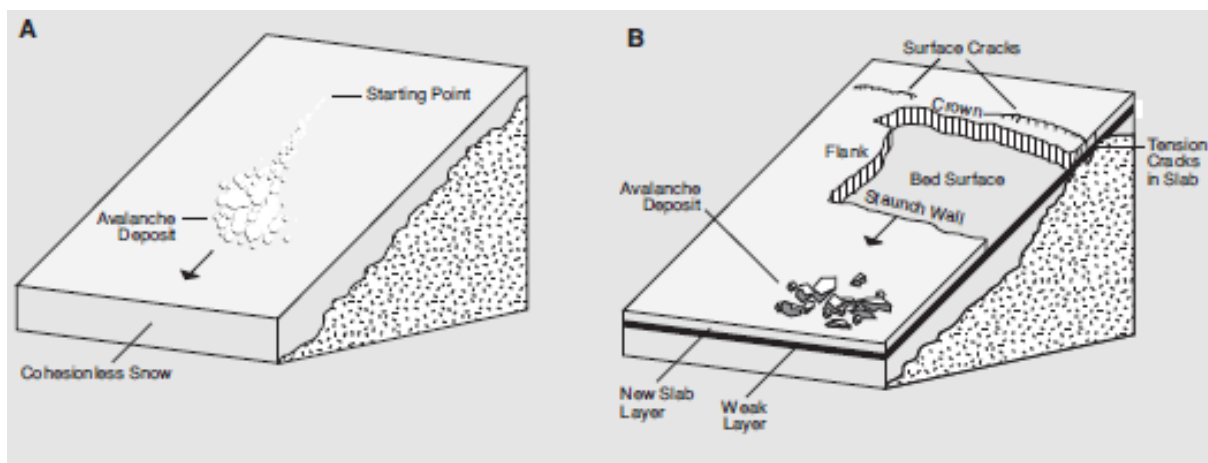
Kapittelet starter med teori om snøskred, som legger det faglige rammeverket rundt beredskapsarbeid på feltet. Deretter presenteres generelle begreper og teorier omhandlende sentrale begreper for studien, herunder krise, samfunnssikkerhet, beredskap mfl. Deretter presenteres beredskapsplaner, rapporter, og analyser relevant for Svalbard. Før det avsluttes med mer konkrete begreper og teorier som senere knytter sammen studiens funn og hovedtema, tillit. Aller sist er det en oppsummering av det teoretiske rammeverket. Hva kan disse teoriene belyse?

2.1. Snøskred

Snøskred er en hendelse som forekommer når skjærspenningen overskrider skjærstyrken til snø lokalisert i en skråning. Dette betyr at kreftene som forsøker å skille snøen, overskrider kreftene som holder snøen sammen. Styrken til snødekket har sammenheng med snøens tetthet og temperatur og sammenlignet med andre tørrstoff kan snø gjennomgå store forandringer i tetthet. Dette betyr at snølag igjennom vinteren kan mangedoble egen tetthet, mye på grunn av trykk og vekt fra overliggende snø, men også fordi trykket medfører at snøen smelter og re-krystalliserer til is. Denne økningen i masse øker styrken i snøen. Når temperaturene nærmer seg 0 grader og høyere, minskes skjærstyrken, og risikoen for bevegelse i massene øker. De viktigste situasjonene som ofte medfører brudd i snømassene er tungt snøfall, regn, tining, smelting som følge av økte temperaturer, og ytre påvirkning. Ytre påvirkning kan være skikjørere som utilsiktet utløser snøskred, eller det kan være myndighetene som ved bruk av eksplosive ladninger fullstendig tilsiktet utløser snøskred kontrollert (Smith & Petley, 2009, s. 167).

For at snøskred skal være ansett som en fare må terrenget være tilstrekkelig bratt, slik at snømassene har mulighet for å skli. Snøskredhyppighet har med andre ord en direkte sammenheng med brattheten i bakker. De fleste skred utløses i bakker med mellom 30 og 45 graders helling. Hellinger under 20 grader er for slake til at snøen kan skli, og hellinger over 60 grader er som oftest for bratte til at tilstrekkelige snømengder kan akkumuleres og dermed utgjøre en fare.

De aller fleste snøskred starter i bruddpunkter i snømassene der hvor topografien endres slik at snøen bøyes. Dette kan føre til høyt stress og brudd i snømassene. Snøskred deles inn i to hovedtyper, flakskred og løssnøskred. Løssnøskred forekommer i snømasser som ikke har store lagdelinger og sammensatthet. Skredet begynner med miniskred i toppen av snømassene, som drar med seg mer og mer snø etter hvert som det beveger seg nedover bakken. Utglidningen har form som en slags invertert V. Flakskred forekommer der en større del av et sammensatt snødekke løsner som et flak langs et glideplan. Skredene løsner oftest i sjiktoverganger i snøen. Regn, eller store temperaturvariasjoner kan skape islag i snøen, som ved videre snøfall fungerer som et ustabil lag. Flakskred kan bli flere kilometer breie, og kan involvere enorme snømengder. På grunn av mengden snø flakskred kan dra med seg, er de ansett som svært farlige (Smith & Petley, 2009, s. 168).

Figur 1 De to typiske bruddtypene, hentet fra (Smith & Petley, 2009, s. 168).

2.2. Lover, instruksjoner og forskrifter som legger rammer for beredskapsarbeidet

Svalbardtraktaten er en internasjonal avtale som sikrer «Norges fulle og uinnskrenkede» suverenitet over Svalbard. Traktaten fastsetter også vilkår som Norge skal oppfylle i forvaltningen av området, blant annet når det gjelder likebehandling av borgere og selskaper fra alle de land som har sluttet seg til avtalen, og begrensninger angående bruk til visse militære formål (Utenriksdepartementet, 1925).

Dette betyr at Svalbard i noen tilfeller har særegne lover og regler. Siden disse lovene, instruksene og forskriftene er spesifikke for Svalbard, har de derfor en relevans for studien. De nevnes med formål og en kort oppsummering.

2.2.1. Lov om miljøvern på Svalbard (svalbardmiljøloven)

Loven har som hensikt å opprettholde et tilnærmet uberørt miljø på Svalbard når det gjelder sammenhengende villmark, landskap, fauna og kulturminner (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022). Under er utdrag fra noen av de mest relevante punktene i loven:

Miljø:

Loven sikter på å beskytte Svalbard miljø, og følger i stor grad føre var prinsippet. Den sier at det skal være utbredt bruk av vernede områder på øygruppen, og at midlertidig vern alltid skal innføres mens saker pågår. Flora og fauna skal vernes, med kun en kontrollert og begrenset høsting. All fauna og flora er vernet, med mindre annet er fastsatt etter denne loven. Det er naturligvis ikke lov å innføre levende eksemplarer av flora eller fauna.

Isbjørnbeskyttelse

Loven sier at enhver som ferdes utenfor bosettinger, foruten organiserte turer, plikter å ha kunnskap om sikring mot isbjørnangrep. Dette innebærer også å bære egnede midler for skremming og jaging.

Arealplanlegging:

Grunneier skal sørge for å gjennomføre løpende planlegging for bruk og vern av arealene i verneområdet. Men paragrafene sikter mot å verne områder mot bebyggelse, ikke bebyggelse mot farer. Grunneier på Svalbard er Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS, et privat foretak heleid av staten.

Ferdse:

Allmennretten gjelder også på Svalbard, med begrensninger gitt av denne loven. Det vil si at det ikke er tillatt å forringe miljøet eller unødige forstyrre dyreliv, noe som også medfører begrensninger på ferdselsformer som er særlig belastende. Dette medfører også at det er begrensninger på motorferdsel i terrenget.

2.2.2. Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)

Lovens formål er å beskytte liv, helse, miljø, materielle verdier og kritisk infrastruktur ved bruk av ikke-militær makt når riket er i krig, når krig truer, når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare, og ved uønskede hendelser i fredstid. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2022)

Lovens virkeområde inkluderer Svalbard, Jan Mayen og bilandene.

Loven pålegger kommunene å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe, og vurdere risikoen rundt hendelsene. Dette skal sammenstilles i en helhetlig risiko og sårbarhetsanalyse, og det skal iverksettes tiltak mot potensielle hendelser som medfører høy risiko.

2.2.3. Instruks for statsforvalteren og Sysselmesteren på Svalbard sitt arbeid med samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering

Formålet med instruksjonen er å gi retningslinjer for statsforvalterens arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, og for statsforvalterens samordning av krisehåndtering ved uønskede hendelser. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017)

Instruksjonen gir overordnede føringer for hvordan blant annet sysselmesteren skal håndtere samfunnssikkerhet og beredskap på Svalbard.

2.2.4. Forskrift om sivilbeskyttelseslovens anvendelse på Svalbard og om beredskapsplikt for Longyearbyen lokalstyre

Formålet med forskriften skal sikre at Longyearbyen lokalstyre ivaretar befolkningens sikkerhet og trygghet. Longyearbyen lokalstyre skal jobbe systematisk og helhetlig med samfunnssikkerhetsarbeidet på tvers av sektorer, for å redusere risiko, tap og skade (Justis- og beredskapsdepartementet, 2012).

Forskriften gir føringer til Longyearbyens Lokalstyre, om hvordan de skal gjennomføre en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse, og hvordan den skal forankres i organisasjonen. Forskriften gir også føringer om at det skal etableres en beredskapsplan.

Lovens virkeområde inkluderer Svalbard, Jan Mayen og bilandene.

Loven pålegger kommunene å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe, og vurdere risikoen rundt hendelsene. Dette skal sammenstilles i en helhetlig risiko og sårbarhetsanalyse, og det skal iverksettes tiltak mot potensielle hendelser som medfører høy risiko.

2.2.5. Instruks for statsforvalteren og Sysselmesteren på Svalbard sitt arbeid med samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering

Formålet med instruksen er å gi retningslinjer for statsforvalterens arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, og for statsforvalterens samordning av krisehåndtering ved uønskede hendelser (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017).

Instruksen gir overordnede føringer for hvordan blant annet sysselmesteren skal håndtere samfunnssikkerhet og beredskap på Svalbard.

2.2.6. Forskrift om sivilbeskyttelseslovens anvendelse på Svalbard og om beredskapsplikt for Longyearbyen lokalstyre

Formålet med forskriften skal sikre at Longyearbyen lokalstyre ivaretar befolkningens sikkerhet og trygghet. Longyearbyen lokalstyre skal jobbe systematisk og helhetlig med samfunnssikkerhetsarbeidet på tvers av sektorer, for å redusere risiko, tap og skade (Justis- og beredskapsdepartementet, 2012).

Forskriften gir føringer til Longyearbyens Lokalstyre, om hvordan de skal gjennomføre en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse, og hvordan den skal forankres i organisasjonen. Forskriften gir også føringer om at det skal etableres en beredskapsplan.

2.3. Overordnede teoretiske begreper

2.3.1. Samfunnssikkerhet

Samfunnssikkerhet omfatter forebygging av kriser, forberedelse for å håndtere kriser, håndtering av kriser, og evnen til å gjenopprette funksjonaliteten etterpå. Samfunnssikkerhet omhandler også samfunnets manglende evne til å håndtere eller tåle uønskede hendelser (Engen, et al., 2016, s. 46).

Samfunnssikkerhet kan beskrives som den evne samfunnet har til å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner og ivareta borgenes liv, helse og grunnleggende behov under ulike former for påkjenninger. Begrepet brukes bredt og dekker sikkerhet mot hele spekteret av utfordringer (St. mld. nr17, 2001-2002, s. 4).

For en dypere forståelse av selve begrepet er det hensiktsmessig å først se det i et historisk perspektiv. Begrepet ble først tatt i bruk i Norge i siste halvdel av 1990-årene, og historien kan snevres inn til et kort perspektiv og et langt perspektiv. Det korte perspektivet deles videre inn i «Københavnerskolen» og den «Norske» retningen. Det lange perspektivet dreier rundt sikkerhetstenkning i et kulturhistorisk perspektiv (Engen, et al., 2016, ss. 28-32).

Københavnerskolen omtaler samfunnssikkerhet som «sikkerhetisering», og defineres som “The ability of a society to persist in its essential character under changing conditions and possible actual threats” (Engen, et al., 2016, s. 29). Dette fokuset på identitetsbasert felleskap, og teori opptatt av intensjonalitet og handling satt opp mot organiseringen av institusjonelle styringskulturer, skiller begrepet fra det «norske» sporet, som er fundamentert mer rundt instrumentelle forståelser av forvaltning, organisering, planlegging og styring.

Det lange perspektivet kan spores tilbake til antikken, og sikkerhetsbegrepet blir første gang politisk brukt under romertiden, da definert som «en tilstand av varig sikkerhet», eller som et uttrykk for en subjektiv følelse av fravær av fare. Historisk sett har denne tankegangen vært viktig i utformingen av fysisk og sosial organisering av stater og samfunn. Fra tidlig av hang

begrepet gjerne sammen med fysisk sikkerhet, og beskyttelse mot ytre anliggender og krig. I dag heller tankegangen mer mot indre anliggender og det samfunnsmessige, personvern, miljø, klima, pandemi og terrorisme.

2.3.2. Kriser

2.3.2.1. Krisebegrep

Begrepet krise kommer fra det greske ordet *krisis*, og betyr avgjørende vendepunkt og/eller plutselig forandring (Engen, et al., 2016, s. 260). En krise medfører med andre ord en større uheldig og ønsket hendelse fra normaltilstanden, som bringer med seg problemer som ikke kan løses gjennom normal organisering. Med andre ord en ekstraordinær situasjon, som krever ekstraordinære ressurser.

En utbredt definisjon presentert av sosiologen Charles Fritz (Fritz, 1961:655, gjengitt i, Engen, et al., 2016, s. 260) defineres som:

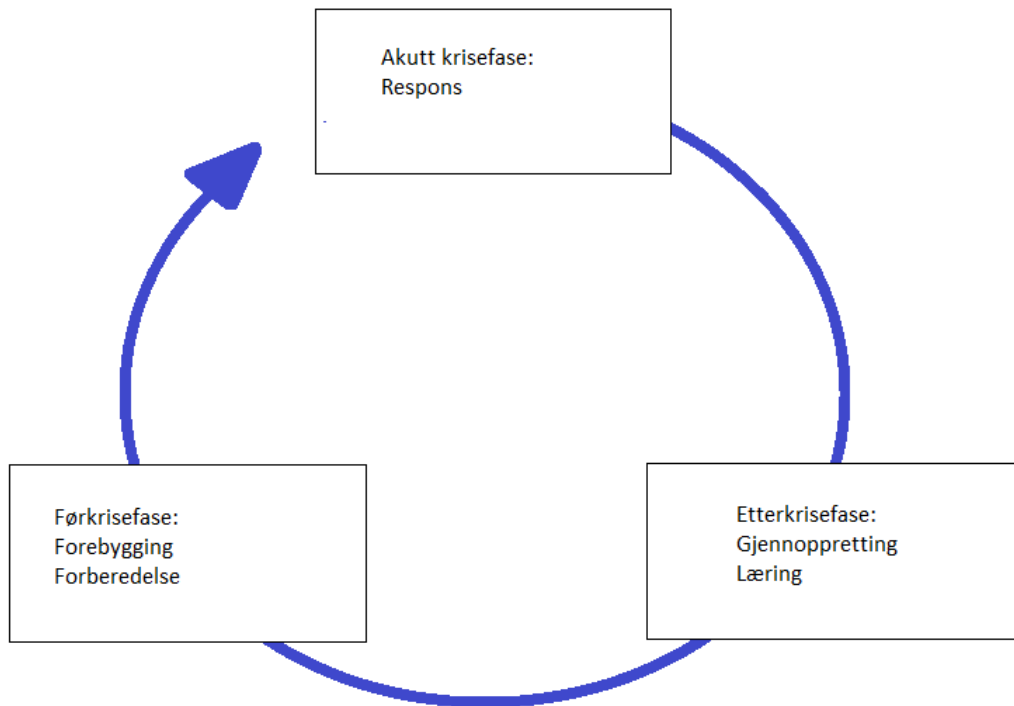
En hendelse, konsentrert i tid og rom, der et felleskap, eller relativ selvforsynt underavdeling av et samfunn, utsettes for alvorlig fare og pådrar seg så store tap i forhold til sine medlemmer og infrastruktur at den sosiale strukturen er forstyrret og oppfyllelsen av alle eller noen av de grunnleggende funksjoner i samfunnet er forhindret.

Denne definisjonen ser på en krise som en hendelse avgrenset i tid og rom, som peker på fare og tap i et samfunn. En hendelse som forstyrrer den sosiale strukturen og forhindrer noen av samfunnets grunnleggende funksjoner. Det finnes naturlig nok flere forskjellige, og gode definisjoner av krisebegrepet. Fritz' blir likevel fremhevet i denne studien, da den er ekstremt sammenfallende med snøskredet i Longyearbyen i 2017. En krise er altså en form for en uønsket hendelse, noe som videre gjør det nødvendig å skille uttrykket fra lignende begreper, som ulykker og katastrofer. Det som gjerne siller uønskede hendelser fra hverandre er da størrelsen og omfanget på hendelsen, samt ressursene som er nødvendig for å håndtere de. I tillegg har effekten hendelsen har hatt på enkeltmennesker, organisasjoner, lokalsamfunn og storsamfunn betydning (Quarantelli, 2000). En ulykke er uønsket hendelse av mindre omfang, som de lokale responsstrukturer vil kunne håndtere. En krise er en uønsket hendelse av et omfang som gjør det nødvendig å mobilisere lokalt og gjerne også regionalt. En katastrofe er en uønsket hendelse av omfang som medfører ødeleggelse på et nivå som gjør nasjonal respons nødvendig, noen ganger internasjonalt. En slik form for differensiering mellom ulykker, kriser og katastrofer er godt egnet til å beskrive uønskede hendelser som naturkatastrofer, derunder snøskred (Engen, et al., 2016, s. 262).

2.3.2.2. Krisefaser

Kriser er med andre ord definert i både tid og rom. Mange forskere presenterer ulike faseinndelinger av kriser, felles for de fleste er at de inneholder tre grunnleggende faser: en førfase, akutt fase, og en etter-fase (Engen, et al., 2016, s. 264). Disse fasene kan modelleres lineært, noe som gir de en klart definert start og slutt. En krise er derimot ikke nødvendigvis noe ekstraordinært som inntreffer vilkårlig og uten forvarsel. Mange uønskede hendelser kommer derimot som en følge av menneskelig feil eller svikt i prosedyrer og teknologi (Cox og Tait 1991, gjengitt i, Engen, et al., 2016, s. 264). Det pekes også på en økende sårbarhet i før-fasen gjennom akkumulering av latente feil, som kun venter på å utløses. Med utgangspunkt i at kriser derfor ikke er enkeltstående hendelser, men hendelser med sine forklaringer lenge før den akutte fasen, må den akutte fasen ses i sammenheng med før fasen

for å oppnå en helhetlig tilnærming til samfunnssikkerhet og beredskapsarbeidet. En krise er altså en dynamisk hendelse som må betraktes som en prosess som starter før den akutte fasen inntreffer. I et slikt perspektiv sees den akutte hendelsen i sammenheng med både før-fasen og etter-fasen. Samt en kobling mellom Etter-fasen og før-fasen, Vist i figur 4.

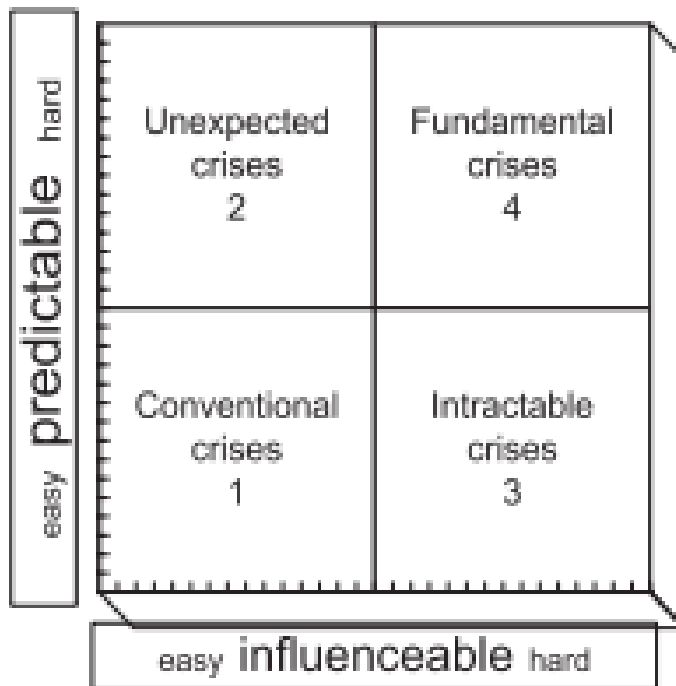
Figur 2 Krisefaser som en sirkulær prosess hentet fra (Engen, et al., 2016, s. 265).

Det er derfor en klar sammenheng med hva som gjøres av forebygging i før-fasen, og mulighet for effektiv håndtering av kriser som oppstår. Tanken bak den sirkulære prosessen er at man beveger seg fra etter-fasen, til en ny før-fase, i påvente av den neste krisen. Dette betyr at det ønskelig å utvikle seg videre fra den forrige før-fasen, fasen som skapte den forrige krisen. Ideen er at ved å bruke læring fra forrige krise vil man kunne oppnå en mer robust normaltilstand enn tidligere. For å oppnå dette er det først og fremst viktig å prioritere riktig i beredskapsarbeidet. Dette medfører at man ikke nødvendigvis skal forberede seg på forrige krise ved å se krisen som en hendelse, men å bryte hendelser ned i mindre sårbarheter og risikoer i et forsøk på å unngå akkumulering av latente feil.

2.3.2.3. *Krisetyper*

Det finnes forskjellige perspektiver på hva en krise er. To perspektiver med høy relevans for studien er kriser i et sårbarhetsperspektiv og energi og barrieresperspektivet. Sårbarhetsperspektivet ser sårbarheten for naturlige hendelser som eksempelvis snøskred som et produkt av naturlige hendelser og strukturene vi omgir oss med i lokalsamfunnene (Engen, et al., 2016, s. 268). Dette betyr at et snøskred ikke i seg selv er en krise, men blir en krise som følge av at et lokalsamfunn bruker områder som periodevis er skredutsatt. Krisen blir et faktum i det lokalsamfunnet rammes direkte av snøskredet, og det er derfor noe som må

hensyntas i reguleringsplanleggingen. Energi- og barriereperspektivet tar utgangspunkt i å skille farlige energikilder fra sårbare objekter. Barrierene kan være tekniske, operasjonelle og organisatoriske som hver for seg eller sammen reduserer sannsynligheten for en uønsket hendelse, eller redusere konsekvensene dersom hendelsen inntreffer (Engen, et al., 2016, s. 267). Uansett hva so trigger kriser, vil responsen være avhengig av samfunnets robusthet, strukturer, institusjoner, og befolkningens holdninger og verdier. Gundel klassifiserer kriser etter deres forutsigbarhet og påvirkbarhet (Gundel, 2005).

Figur 3 Crisis matrix hentet fra (Gundel, 2005).

Konvensjonelle kriser er forutsigbare og lette å påvirke. Det kan være vanskelig å forutse når de skal oppstå, men myndighetene må forvente at de forekommer med en viss regelmessighet

Uventede kriser er vanskelige å forutsi, men lette å påvirke. De er derfor preget av vår mangel på kontroll

Uløselige kriser er lette å forutsi, men vanskelige å håndtere. Risikoen gjør krisene kjent, men kompleksiteten gjør de vanskelige å håndtere.

Fundamentale kriser er vanskelige å forutsi, og vanskelig å håndtere.

2.3.3. Beredskap

Beredskap er det å forberede seg på å håndtere ekstraordinære, uforutsette, alvorlige hendelser (Engen, et al., 2016, s. 280). Beredskap kan defineres som: Tiltak for å forebygge, begrense eller håndtere kriser og andre uønskede hendelser (NOU 2000: 24, 2000).

Beredskap handler om å etablere ressurser og fullmakter som kan benyttes for å håndtere uønskede hendelser (Engen, et al., 2016). Engen skriver videre at god beredskap bygger på flere aktiviteter som grovt kan deles inn i fire forskjellige faser

1. Det må gjennomføres analyser av risiko for å etablere oversikt over mulige farer, trusler, og historiske farer, samt fremtidens potensielle trusler
2. En beredskapsanalyse vil gi rammer for hendelsene det skal etableres beredskap for, samt dimensjonering av beredskapen for disse hendelsene.
3. En beredskapsplan vil dokumentere beredskapen som skal dokumenteres på bakgrunn av analysene
4. Relevant trening og øving, samt mobilisering i krisesituasjoner, gir grunnlag for evaluering av beredskapen som er etablert.

I henhold til forskrift om kommunal beredskapsplikt (§4) skal kommunene være forberedt på å håndtere uønskede hendelser, og de skal med utgangspunkt i den helhetlige risiko- og sårbarhetsanalysen utarbeide en overordnet beredskapsplan (Engen, et al., 2016, s. 281). Det stilles ingen lovkrav om at kommunene skal gjennomføre en beredskapsanalyse, men det må kunne forventes at de vurderer hvilke hendelser det skal etableres beredskap for å håndtere, og hvordan beredskapen skal dimensjoneres for å møte ressurs og kompetansebehovene hendelsene krever.

Arbeidet med samfunnsikkerhet og beredskap er basert på fire hovedprinsipper.

Ansvarsprinsippet betyr at den myndighet, virksomhet eller etat, som til daglig har ansvaret for et område, også har ansvaret for nødvendige beredskapsforberedelser og for den utøvende tjeneste ved kriser og katastrofer. Dette ansvaret omfatter også å planlegge hvordan funksjoner innenfor eget ansvarsområde skal kunne opprettholdes og videreføres dersom det inntreffer en ekstraordinær hendelse.

Likhetsprinsippet betyr at den organisasjon man opererer med under kriser skal være mest mulig lik den organisasjon man har til daglig. Likhetsprinsippet er en utdyping av ansvarsprinsippet, nemlig en understreking av at ansvarsforholdene internt i virksomheter/organisasjoner og mellom virksomheter/organisasjoner ikke skal endres i forbindelse med krisehåndtering.

Nærhetsprinsippet innebærer at kriser organisatorisk skal håndteres på et lavest mulig nivå. Den som har størst nærhet til krisen, vil vanligvis være den som har best forutsetninger for å forstå situasjonen og dermed er best egnet til å håndtere den. Nærhetsprinsippet må også sees i sammenheng med ansvarsprinsippet. En krise innenfor en kommunes- eller virksomhets ansvarsområde er det i utgangspunktet kommunens- eller virksomhetens ansvar å håndtere. Nærhetsprinsippet gjelder ikke ved sikkerhetspolitiske kriser.

Samvirkeprinsippet stiller krav til at myndighet, virksomhet eller etat har et selvstendig ansvar for å sikre et best mulig samvirke med relevante aktører og virksomheter i arbeidet med forebygging, beredskap og krisehåndtering (St. mld. nr29 , s. 39).

2.3.4. Risiko og risikohåndtering

Sentralt i arbeidet med sikkerhet står begrepet risiko. Risiko blir ofte misforstått som synonymt med fare, men risiko innehar altså implikasjonen av den statistiske sannsynligheten for at faren faktisk forekommer. Fare kan ansees som en naturlig eller menneskeskapt hendelse som resulterer i tap eller skade. Forskjellen i fare og risiko illustreres godt ved to

mennesker som krysser havet. Den ene i et stort skip, og den andre i en liten robåt. Faren, stort og åpent farvann er altså den samme, mens risikoen, selve muligheten for å synke, selvfølgelig er mye større for personen i robåten (Smith & Petley, 2009, s. 13). Begrepet risiko er i sin enkleste form et produkt av sannsynlighet og konsekvenser, en formel som muliggjorde vurdering og sammenligning av risiko på en enkel måte (Engen, et al., 2016, s. 41).

Risiko

Uttrykk for fare for tap av viktige verdier som følge av en uønsket hendelse.

Risiko uttrykkes ved sannsynligheten for og konsekvensene av en ønsket hendelse.

Konsekvens

Mulig følge av en uønsket hendelse. Konsekvenser kan uttrykkes med ord eller som en tallverdi for omfanget av skader på et objekt

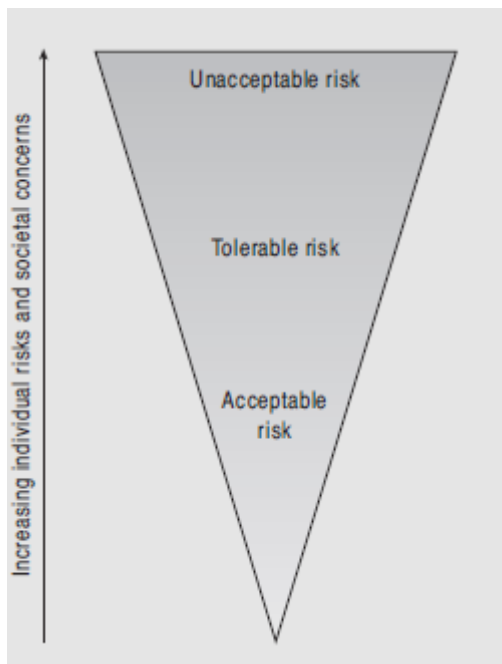
(NOU 2000: 24, 2000, s. 306).

Denne modellen utelater derimot den kanskje viktigste dimensjonen rundt risiko, nemlig usikkerhet. Risiko handler grunnleggende om fremtiden, ettersom fremtiden aldri kan fastslås med sikkerhet, vil det derfor alltid være en større eller mindre usikkerhet involvert. Kunnskap kan i noen tilfeller kompensere for usikkerhet, men vil heller ikke gi full innsikt inn i fremtiden. Vurderinger av sannsynlighet og konsekvenser bygger oftest på erfaringer med tilsvarende trusler, tidligere trussel-frekvens, og tidligere trussel-konsekvens. Dette gjør de mindre egnet til å vurdere hendelser som forekommer så sjeldent at det er lite empiri og basere vurderingene rundt

Risiko og sårbarhetsanalyser (ROS) bygger på en kilde- en fare eller trussel som eksisterer, eksempelvis snøskred. Ettersom dette er en gjentakende hendelse prøver man å vurdere sannsynligheten for at en slik hendelse vil forekomme. Konsekvensene av hendelsen avhenger av hvor sårbare den eller de som rammes er. Ettersom det er mange usikkerhetsfaktorer involvert, kan ROS analyser fort bli store og kompliserte beregninger, noe som betyr at analysene egner seg best i de tilfellene man kan isolere både trusselen og de som blir truet, både i tid og rom (Engen, et al., 2016, s. 41). Som for eksempel snøskredfare i områdene rundt Longyearbyen. ROS er en form for risikohåndtering. Risikohåndtering handler om å minimere negative konsekvenser i en uønsket hendelse (Smith & Petley, 2009, s. 50).

ALARP (as low as reasonably possible) prinsippet er en av de mest utbredte risikohåndterings praksisene benyttet i forbindelse med utarbeidelse av risiko og sårbarhetsanalyser, og hvordan disse skal settes ut i praksis. I en ideell verden ville all risiko identifisert i en risikoanalyse blitt håndtert til risikoen ble fullstendig mitigert I den virkelige verden må midlene prioriteres. I de fleste tilfeller risikohåndtering benyttes settes det en økonomisk modell til grunn for beslutningene, med et tilleggspoeng at menneskeliv alltid er en nøkkelprioritering. Dette betyr at det er nødvendig å sette en økonomisk verdi på et menneskeliv, som kan være både vanskelig og ubehagelig å stadfeste. ALARP prinsippet bygger på tanken om at all risiko skal reduseres så langt som fornuften tilsier. Prinsippet illustreres i et tredelt risikohierarki, delt i akseptabel, tolererbar, og uakseptabel risiko, vist i figuren under. Risiko som anses som uakseptabel er vurdert for alvorlige til å leve med, og må bli adressert tilnærmet uavhengig av kostnadene. Risikoer i den tolererbare sonen, skal etter prinsippet håndteres så langt som

mulig, innenfor et økonomisk og sosialt rammeverk. Akseptable risikoer trenger ikke hensyntas, da dette er å anse som bortkastede ressurser (Smith & Petley, 2009, s. 67).

Figur 4 ALARP modellen, hentet fra (Smith & Petley, 2009, s. 67).

Risiko på individnivå skiller risiko i to deler. Frivillig og ufrivillig risiko. Ufrivillig risiko representerer risiko som individer utsettes for, uten deres viten og vilje. Jordskjelv er et eksempel på dette. Frivillig risiko er risiko forbundet med aktiviteter som individer bevisst gjør. For eksempel bilkjøring, alkoholkonsum, eller fallskjermhopping. Denne formen for risiko er kjent og akseptert av individet i forkant av at de utsette for den. Denne formen for risiko er somoftest lettere å kontrollere enn den ufrivillige. De aller fleste mennesker reagerer annerledes på frivillig risiko fremfor risiko som fremkommer eksternt. De aller fleste mennesker er villig til å utsette seg for en markant høyere risiko så lenge den er frivillig (Smith & Petley, 2009, s. 52).

Ettersom risiko ikke bare innebærer en form for fare, men ofte også en form for gevinst (det er farligere å sykle enn det er å gå, men du kommer frem fortere) er uttrykket tolererbar risiko ofte benyttet. Tolererbar risiko er et komplekst og dynamisk uttrykk som veier fordeler og ulemper opp i risikovurderingen. Når man snakker om tolererbar risiko, er det også viktig å beskrive hvem risikoen er tolererbar for. Det er også en forskjell i objektiv og subjektiv risikovurdering. Hva er den statistiske risikoen opp mot den oppfattede risikoen. Den ene varianten er antatt å være nøyaktig risiko, mens den andre er individets subjektive risikovurdering basert på erfaringer uten vitenskapelige resultater. For eksempel vil et voldsoffer anse risikoen for slik kriminalitet annerledes enn noen som aldri har blitt utsatt for slikt, selv om den statistiske sannsynligheten er den samme for de begge. Dette medfører at en ekspert i stor grad vil bedømme subjektiv og objektiv risiko ganske likt, mens en uerfaren kan ha stort sprik i de to risikovurderingene, ofte med det resultat at ufrivillig risiko vektet høyere enn det burde (Smith & Petley, 2009, s. 60). En annen grunn til at mange lekmenn feilvurderer risiko er dissonans. Dette er et synspunkt som enten forneker eller minimerer risiko. Det vil si at tidligere forekomne farer blir ansett som engangstilfeller som ikke kommer til å gjenta seg. Dette forekommer ofte der mennesker ikke klarer å ta til seg selve

risikoen de er utsatt for, eller fordi konsekvensene er for alvorlige. Denne risikobenektelsen antas og forekomme som en forsvarsmekanisme for å gjøre dagliglivet lettere å håndtere.

2.4. Beredskapsplaner

På Svalbard finnes det en overordnet beredskapsplan, og den utarbeides av Lokalstyret. I 2012 ble beredskapsforskriften gjort gjeldende på Svalbard ved innføring av «forskrift om sivilbeskyttelseslovens anvendelse på Svalbard og om beredskapsplikt for Longyearbyen Lokalstyre». Dette ga et større overordnet ansvar til Lokalstyret for å ivareta innbyggernes sikkerhet på øya (Longyearbyen Lokalstyre, 2017).

Beredskapsplanen beskriver aktører i beredskaps og redningsarbeidet i Longyearbyen. Den beskriver også de største utfordringene basert på ROS analysene til Lokalstyret og Sysselmesteren:

- Langvarig, ikke planlagt bortfall av energiverket
- Storbrann
- Skred
- Ekstremvær
- Evakuering
- Jordskjelv
- Langvarig bortfall av ferskvann
- Pågående livstruende vold (PLIVO)

Ettersom Longyearbyen er et fullstendig isolert sted som ikke uten videre kan regne med umiddelbar hjelp utenfra, er beredskapsorganisasjonen bygget for ekstra robusthet. Videre beskriver beredskapsplanen forskjellige roller, og rollebeskrivelser, ved forskjellige uønskede hendelser.

2.5. Rapporter og analyser

På Svalbard utarbeides det risiko og sårbarhetsanalyser (ROS) fra både Lokalstyret og Sysselmesteren. Analysene er omfattende og beskriver risiko og sårbarheter for en lang rekke aktører og tjenester, og uønskede hendelser.

Med bakgrunn i studiens tema, er det ikke hensiktsmessig å gjennomgå andre deler av ROS analysene enn selve risikoarbeidet, og det som handler om skred.

2.5.1. Helhetlig risiko og sårbarhetsanalyse for Longyearbyen lokalstyre

Dokumentet er en risiko og sårbarhetsanalyse utarbeidet av Longyearbyen lokalstyre. Innledningsvis beskrives organisasjonens arbeidsprosess angående risiko. En klassisk risikomatrix viser Lokalstyrets risikoaksept, og viser de aktuelle uønskede hendelsene i sammenheng. Skred er vurdert som den mest alvorlige hendelsen sammen med langvarig bortfall av ferskvann, med konsekvens 5(katastrofal), og sannsynlighet 4(meget sannsynlig)

(Longyearbyen Lokalstyre, 2017).

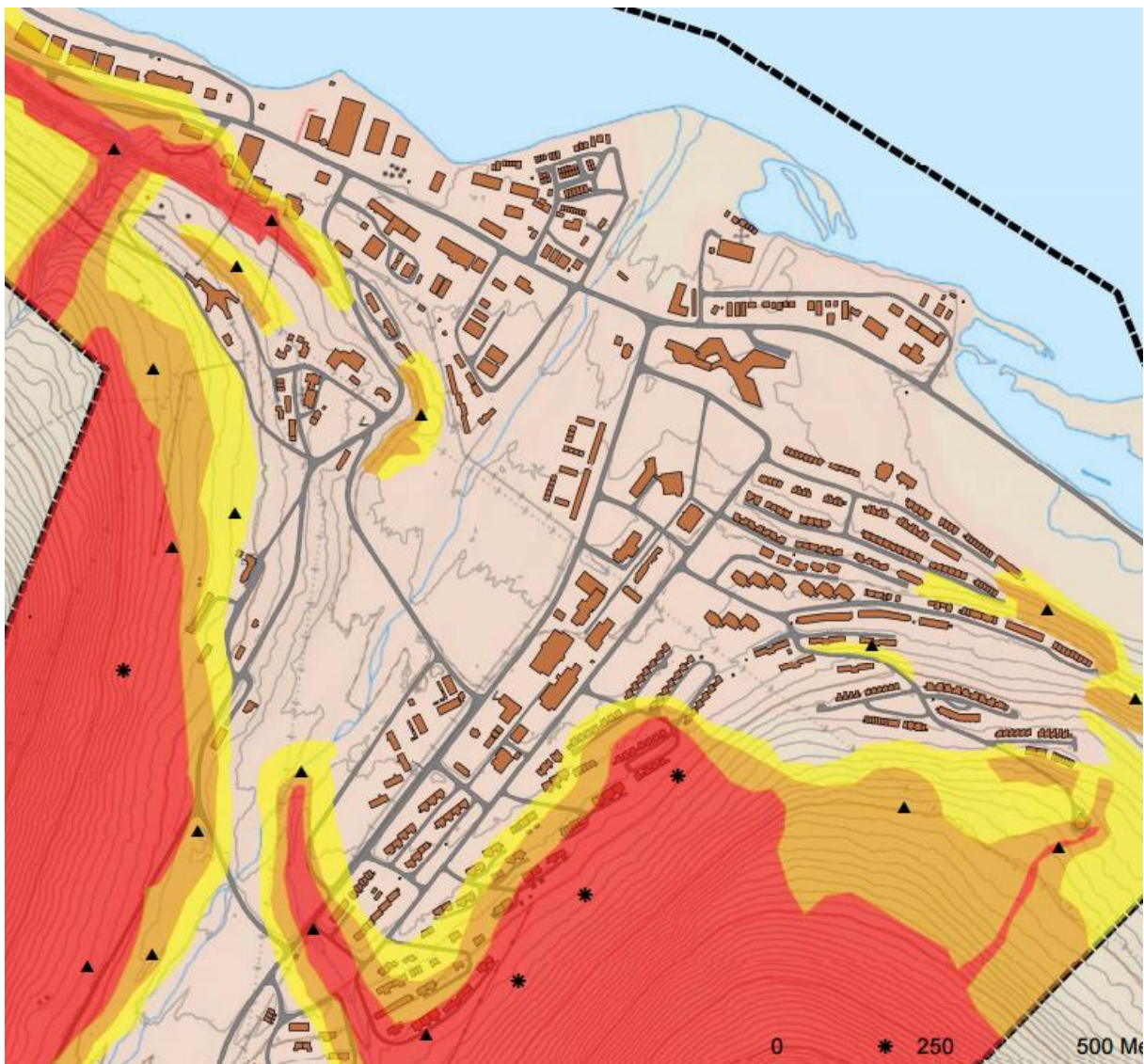
Sannsynlighet	Konsekvens				
	1. Ufarlig Ubetydelig påvirkning LL og samfunnet	2. En viss fare Liten påvirkning LL og samfunnet	3. Farlig Moderat påvirkning LL og samfunnet	4. Kritisk Alvorlig påvirkning LL og samfunnet	5. Katastrofal Svært alvorlig LL og samfunnet
5. Svært sannsynlig. Ofte enn 1 gang i løpet av 1 år					
4. Meget sannsynlig. 1 gang i løpet av 1-19 år		5.9.		4.	3.7
3. Sannsynlig. 1 gang i løpet av 20-99 år				1. 6.	2.
2. Mindre sannsynlig. 1 gang i løpet av 100-999 år					
1. Lite sannsynlig. Sjeldnere enn 1 gang i løpet av 1000 år	8. 9. 11.				10.

Figur 5 Risikoanalyse hentet fra ROS-LL, (Longyearbyen Lokalstyre, 2017).

Hendelser illustrert i risikoanalysen:

1. Langvarig, uplanlagt, bortfall av energiverket
2. Storbrann
3. Skred
4. Ekstremvær
5. Evakuering
6. Jordskjelv
7. Langvarig bortfall av ferskvann
8. Forsyning av mat
9. Akutt forurensning
10. PLIVO (Pågående livstruende vold)
11. Kriseledelse og krisehåndtering
12. Forsyning av medisiner

Skred beskrives som en hendelse som grunnet økte temperaturer forekommer oftere enn tidligere. Den økte temperaturen medfører endringer i permafrostlaget, og gir en mer ustabil grunn under bygninger og bygningsmasse. Økt temperatur og økt nedbør gir økt fare for snøskred. Rapporten beskriver skredvarsling og evakuering som tilstrekkelige forebyggende tiltak, og at som en følge av NVEs økte sikkerhetsmarginer i skrereporter, så vil evakuering skje på et tidligere tidspunkt i fremtiden. Det konkluderes med at evakueringer vil forekomme hyppigere, men det forventes at sannsynligheten for skred med katastrofale konsekvenser vil gå ned. Under vises faresonekart for størstedelen av Longyearbyen. Nede i høyre hjørne er Sukkertoppen, fjelltoppen hvor snøskredet i 2015 tok 2 liv.

Figur 6 Faresonekart for Haugen, og bebyggelse under Sukkertoppen. Hentet fra ROS-LL (Longyearbyen Lokalstyre, 2017).

Analysen beskriver videre at totalt 155 boenheter i byen ligger innenfor skredutsatt område. Konklusjonen i Nasjonal helseberedskapsøvelse 2014, var at det var en evakueringskapasitet på 170 stk. i Svalbardhallen. Analysen konkluderer med at sannsynligheten for evakuering på grunn av snøskredfare er meget høy, men at sannsynligheten for en evakueringssituasjon som omfatter et antall personer som er høyere enn de 170 som LL kan håndtere er liten. Konsekvensen av evakuering er likevel kritisk, da det vil svekke LL evne til ordinær tjenesteyting (Longyearbyen Lokalstyre, 2017).

2.5.2. Svalbard ROS-analyse 2016

Dokumentet er en risiko og sårbarhetsanalyse utarbeidet av Sysselmesteren på Svalbard i 2016. I kapittelet som omhandler naturhendelser innleder rapporten med å beskrive klimaforhold, temperaturendringer, vind, nedbør, snø, og medfølgende risiko. Alle faktorene beskrives som negative i utviklingen noe som påvirker risikobildet på øya. Relatert til snøskred er avviket fra normale temperaturer større fra 1975 og frem til i dag, spesielt om vinteren. Dette sammen med økende trafikk av lavtrykk i Framstredet, og dermed mer nedbør på vinterstid, kan føre til økt fare for våtsnø eller sørpeskred. Snøskredfaren øker med store nedbørsmengder og/eller vindtransportert snø som samles og store temperaturendringer som

påvirker snølagene. Med større konsentrasjoner av nedbør i form av snø, og økning i vind, så vil dette kunne gi større snøskredfare og større snøskred (Sysselmesteren på Svalbard, 2016).

Tiltak for å bøte på denne risikoen er robust infrastruktur, og en nasjonal plan for varsling av ekstremvær. Denne varslingen påstås det har vist seg som et godt hjelpemiddel til å redde liv og begrense skader.

Videre tiltak som beskrives er forebyggende arbeid gjennom arealplanlegging, samt bygging av skredsikringstiltak.

Avslutningsvis fremhever sysselmesteren den sterke dugnads- og samvirkeånden på Svalbard. Skredet 2015 viste dette med tydelighet. Sysselmesteren mener at gjennom samvirket i beredskapsrådet, har de en god oversikt over hvilke kapasiteter og kompetanse som finnes på øygruppen.

Analysen beskriver også sykehuset i Longyearbyen. Helsetjenesten på Svalbard er organisert på en annen måte enn kommunale helse- og omsorgstjenester på fastlandet, og Longyearbyen lokalstyre har ikke plikt til å sørge for psykososial beredskap og oppfølging slik som kommunene har på fastlandet. Skredet 2015 viste at sykehuset ikke har kapasitet til å ivareta psykososial oppfølging ved større hendelser.

2.5.3. SvalbardROS 2022-2026

Dokumentet er en risiko og sårbarhetsanalyse utarbeidet av Sysselmesteren på Svalbard, for perioden 2022-2026. Rapporten begynner som forgjengeren med å beskrive hvordan endringer i vær og klima forekommer. Omhandlende skred kommer det fram at i Longyearbyen ble det iverksatt flere midlertidige tiltak mot skred i påvente av permanente løsninger. De mest sentrale tiltakene av midlertidig art er lokal skredbanevarsling og evakuering av områder i faresoner. NVE har også påpekt at det alltid er en grad av usikkerhet knyttet til skredbanevarsling, og at det derfor ikke er en fullgod løsning sammenlignet med permanent fysisk sikring (Sysselmesteren på Svalbard, 2022-2016).

Siden det har blitt etablert omfattende skredsikringer i etterkant av snøskredene i 2015 og 2017, anslår rapporten nå at risikoen for skred fra Sukkertoppen og Vannledningsdalen i Longyearbyen er vurdert til å være svært lav etter at de planlagte sikringstiltakene er utført og utsatt boligmasse er fraflyttet. Risikoen i Longyearbyen er nå særlig knyttet til Nybyen, sjø- og havneområdet, enkelte veistrekninger og hytteområder utenfor byen. Analysen viser at det også er skredutsatte arealer uten sikring i andre bosetninger.

Det påpekes at grunnet den høye utskiftningen av personell på Svalbard, er det spesielt viktig at beredskapsplaner og tiltakskort blir nøye gjennomgått før hver vintersesong. Dette må gjøres internt i organisasjonen, men også i felleskap med andre aktører.

2.5.4. DSBs rapport om skredulykken i Longyearbyen 19. desember 2015

I etterkant av snøskredet ble det utarbeidet en rapport av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap som beskrev spesielle særtrekk og forhold på Svalbard, hele hendelsesforløpet, involverte aktører, evalueringen av håndteringen, tiltak iverksatt mot skred, og varsling om snøskredfare (DSB, 2016). Rapporten beskrev alle involverte aktører under hendelsen, både lokale Svalbardaktører, og fastlandsaktører. Rapporten beskrev lærings og utviklingspunkter som ble vurdert som samfunnsviktige og av betydning for beredskapevnen, krisehåndteringen, og samfunnssikkerheten på Svalbard. Rapporten utdyper også punkter i

forbindelse med skredforebygging. Rapportens primære fokus var selve snøskredhåndteringen og læringspunktene i ettertid.

Nøkkelfunn i rapporten:

- Det kommer frem at ROS-analyser og tidligere skredrapporter har vist at bevissthet knyttet til skredfare mot bebyggelse i Longyearbyen var til stede. Det vistest likevel at flere ulike forhold hadde ført til at det ikke er blitt fulgt opp med forebyggende og sikringsmessige tiltak i Lia.
- Flere av studiens informanter påpekte at organisasjonsendringer og hyppig utskiftning av ansatte som en stor utfordring fordi det førte til manglende erfarings- og kunnskapsoverføring. Det syntes også at det var uklare knyttet til ansvar og roller, noe som medførte utsettelse av avgjørelser om eventuelle sikringstiltak.
- Justis- og beredskapsdepartementet, som har ansvar for styringen av sysselmesteren har i sin styringsdialog under området samfunnssikkerhet og beredskap hovedsakelig prioritert å styrke beredskapen på Svalbard ved å gi oppmerksomhet først og fremst til energiforsyningen, og tiltak som styrket helikopterberedskap. Det kommer frem at sysselmesteren og departementet i liten grad har hatt fokus på andre deler av fylkesmannsoppgaver som for eksempel arealplanlegging og skredforebygging.

2.6. Konkrete teoretiske begreper

2.6.1. Tiltak mot snøskredfare

2.6.1.1. Fysiske vern

Når det kommer til sikring av skredutsatte områder, finnes det i hovedsak to fysiske teknikker for å beskytte mot farene snømengdene i fjellsiden utgjør. Disse to teknikkene er kunstig utløsning av snøskredene, og fysisk sikring og forsvarsverk.

I de fleste tilfeller hvor skred kunstig skal utløses gjennomføres dette ved bruk av eksplosiver. Eksplosivene detonerer i snøskavlen, og utløser snøskredet relativt kontrollert. Denne metodikken er svært utbredt, eksempelvis i USA hvor det kunstig utløses over ti tusen snøskred i året. Fordelene med denne metoden er at snøskredene som utløses på kommando kan utløses på eget ønsket tidspunkt. Naturlig nok når skredsonen er tom for personell. Tiltak for å gjennomføre slik utløsning kan i mange tilfeller plasseres ut god tid i forkant av ønsket utløsning, noe som minimerer risiko, og beleilighetsproblemer. Eksempelvis vil det være problematisk og plassere ladninger i en skavl på toppen av Sukkertoppen midt i en snøstorm. Men det å plassere ut ladningene i forkant av vinteren, eller i forkant av et dårlig værvarsel vil være relativt uproblematisk. I tillegg kan snøen som samles i skavler utløses i flere mindre skred, fremfor at det bygger seg opp til å bli en alvorlig sikkerhetstrussel (Smith & Petley, 2009, s. 171).

Alternativ to baserer seg på oppføring av forsvarsverk og forsvarsstrukturer, og har med tiden blitt det mest vanlige tiltaket i skredutsatte områder i verden. Det finnes fire forskjellige typer forsvarsverk mot snøskred. Oppbevaringsstrukturer. Dette er forsvarsverk som sikter på å sikre og lagre snømassene i toppen av en bakke, og dermed hindre at skred kan utløses fra toppen og videre hindre at store snøskred kan utvikle seg. Eksempler på slike forsvarsverk er snø-gjerder og nett som plasseres i snø-oppstillingssonen helt på toppen. Lignende verke kan også bygges lenger ned i bakken med samme hensikt, å støtte og oppbevare snømengdene. Disse er gode for å hindre snøskred fra å oppnå momentum. Negative aspekter ved slike

forsvarsverk er estetikken, at de utseendemessig gjerne er mindre pene. Det er også mulig å bygge redistribusjons strukturer, forsvarsverker som sikter på å hindre oppsamling av snø på kritiske punkter hvor snøskred typisk utløses. Tredje variant er deflektorer. Disse plasseres i bunnen av bakken, og kan gjerne være voller av jord og stein, eller betong. Disse er bygget for å lede snø vekk fra en uønsket retning. En annen variant er kiler for å splitte snøskred i to, og slik avlede snømengdene fra kritisk infrastruktur. Sist finnes det forsvarsverk som direkte beskytter bygninger og lignende. Disse er designet for å la snømassene passere over det de beskytter, en form for tak over eksempelvis veier eller toglinjer (Smith & Petley, 2009, s. 173).

2.6.1.2. Forebyggende organisasjon

Det finnes også forebyggende tiltak som kan iverksettes for å sikre mot snøskred. Det vanligste formen er at samfunnet som er utsatt for snøskredfare, har bygget opp tilstrekkelig redningstjeneste og beredskapsorganisasjon for å håndtere uønskede hendelser (Smith & Petley, 2009, s. 173).

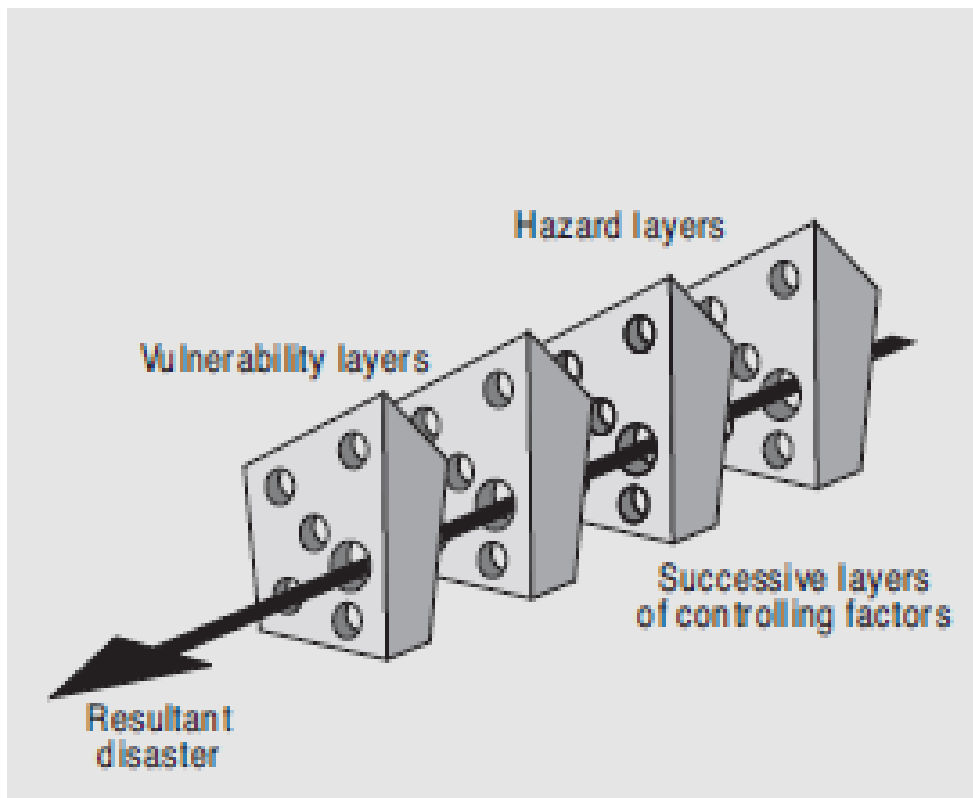
Neste tiltak er skrevarslingssystemer og rutiner. Prognosene kan enten baseres på statistiske teorier, og data fra tidligere hendelser. Siden en slik måte å forutsi fremtiden på er unøyaktig er det ikke mulig å forutse hverken omfang eller tidspunkt neste hendelse skal forekomme. Men man kan ved bruk av statistikk spå forhøyet fare, eller kategorisere skade. Snøskredet i 2015 var kategorisert som et 100års skred. Det vil si et skred som statistisk sett kun vil forekomme hvert hundrede år. Det er også mulig å forutsi basert på en hendelse etter hvert som den utvikler seg. Eksempelvis kan meteorologer studere værdata kontinuerlig, og bruke dette til å forutsi tidspunkt, lokasjon og omfang et uheldig værphenomen vil ramme. I forutsigelsene av snøskred brukes gjerne en kombinasjon av disse. Statistisk prognose i sammenheng med værdata. Værdata kan spå kommende snømengder og temperatursvingninger, faktorer som har stor effekt på snøskredfaren i et område (Smith & Petley, 2009, s. 93). Ved å benytte seg av værvarslingstjenester sammen med snøstabilitetstester kan derfor man i stor grad forutse når snøskredfaren er stor. På Svalbard er det nå NVE (Norges vassdrags- og energidirektorat) som er ansvarlig for varslingstjenesten. En slik varslingstjeneste muliggjør evakuering av utsatte områder i de periodene det er størst fare for snøskred (Smith & Petley, 2009, s. 175).

Siste forebyggende tiltak er god arealplanlegging. Hovedformålet med god arealplanlegging er å sone inn områder slik at utvikling styres vekk fra farlige områder. Denne formen som tiltak fungerer best i voksende samfunn med god tilgang på ikke-utviklede landområder, altså steder som trenger de minst. Fareutsatte områder vil ofte fremstå som ettertraktede foruten risikoen. Fjellsider som er utsatt for skred og snøskred, vil sannsynligvis også ha den beste utsikten (Smith & Petley, 2009, s. 96). Mangel på områder fører ofte til bebyggelse i utsatte områder i utkanten av byer, selv om området beviselig har en større risiko for uønskede hendelser. Ved å unngå bebyggelse i slike områder, spesielt beboelse, vil man i stor grad redusere risikoen snøskred har mot liv og helse på byens innbyggere (Smith & Petley, 2009, s. 177).

Evakuering av utsatte områder er også en form for forebyggende tiltak, men dette fungerer kun tilfredsstillende i sammensetning med gode skredvarslingssystemer, slik at hyppigheten og lengden på evakueringene blir så lav som mulig.

2.6.1.3. Hvorfor forebygging ikke alltid virker

Sveitserostmodellen utviklet av psykologen James Reason i 1990, beskriver hvordan alle forsvarslinjer en organisasjon har etablert for å forhindre ulykker har svakheter. Forsvarslinjene beskrives som parallelle skiver med ost, og svakhetene er hullene. Dersom disse hullene havner på linje, vil ikke ulykken forhindres av forsvaret. Reason kalte dette «banen til en mulig ulykke». Kort fortalt forklarer modellen hvorfor det er viktig med lagvis beskyttelse, og hvordan hvert lag bør ha så få og så små svakheter som mulig (Smith & Petley, 2009, s. 48). Modellen tydeliggjør også hvordan sjeldne uheldige endelser ofte er et resultat av mange lag vise feil, som har tillatt feilen og forekomme. I tilfeller hvor menneskelig feil er den utløsende faktoren for en ulykke, er det ofte en serie bakenforliggende hendelser som burde ha hindret situasjonen hvor feil kan oppstå. I Naturkatastrofeperspektivet vil man se på ødeleggelsene som et resultat av flere tilfeldige prosesser. Eksempelvis ville ikke snøskredet i Longyearbyen i 2015 ha rammet i samme grad dersom det ikke i tillegg til mye snøfall hadde vært sterk vind som bygget opp snøskavlene gjennom natten. Den eksisterende snøskavlen kunne ha blitt sprengt vekk i forkant av uværet, og snømengdene kunne ha blitt håndtert ved fysiske sikringstiltak som snøgjerder. I forkant av dette varslede uværet kunne de utsatte områdene ha blitt evakuert.

Figur 7 Sveitserost modellen, hentet fra (Smith & Petley, 2009, s. 48).

2.6.2. Tillit

Tilliten til sentrale samfunnsfunksjoner er et viktig tema når man vil forstå hvordan folk oppfatter farer og trusler, og for å forstå hvordan samfunnet evner å håndtere uønskede hendelser (Engen, et al., 2016, s. 49). Det vil med andre ord gå ut over samfunnssikkerheten dersom sentrale myndigheter og institusjoner mister tillit. I de tilfeller tilliten er lav, forsøker befolkningen å omgå institusjoner man ikke har tillit til ved å benytte egne løsninger. Det viser seg også at det er sammenheng mellom tillit og risikokommunikasjon. Dersom du har

tillit til en risikoaktør, er risikokommunikasjon relativt enkelt. I de tilfellene der tillit er fraværende, finnes det knapt noen måte at risikokommunikasjonen noensinne vil være tilfredsstillende (Slovic, 1997, s. 7). Tillit er noe som bygges opp gjennom erfaringer over tid, som betyr at myndighetene er nødt til å kontinuerlig bevise at de behersker sine oppgaver for å opprettholde tilliten i befolkningen. I tillegg viser forskning at blant risikoaktører er det nå en bred enighet om at tillit generelt er i en nedadgående kurve (Cvetkocich & Løfstedt, 2013, s. 1).

Enkelte farer og trusler individer utsetter seg for, er både selvvalgte og frivillige. Andre farer og trusler de utsettes for, skyldes samfunnet. Den risikoen man utsettes for av myndighetene, forventes det derfor også at det er myndighetene som håndterer. Tillit og samfunnssikkerhet vil derfor påvirkes av risikokommunikasjon. Myndighetene må nemlig forholde seg til risiko på en måte som fører til en god balanse mellom trygghet, og tillit til systemet. Feil balanse, både i form av for mye sikkerhet eller for lite sikkerhet, kan slå negativt ut på tilliten til myndighetene. Ettersom risiko har et stort element av usikkerhet, er det kritisk at de som er satt til å håndtere risiko har tillit. Har de tillitt vil vurderingene de tar oppfattes som riktige, og derfor etterfølges. I motsatt fall risikerer man at pålegg ikke etterfølges. Hva som gjør at folk flest har tillit til de lokale myndighetene varierer fra samfunn til samfunn, men det varierer også internt mellom grupper i samfunnet. Når man i tillegg vet at tillit er både vanskelig og tidkrevende å bygge opp, og lett å rive ned, fører det til at tillit til samfunnskritiske funksjoner er helt sentralt for å opprettholde samfunnssikkerheten (Engen, et al., 2016, s. 49). En av grunnene til at det er lettere å miste tillit enn det er å opparbeide den, er den iboende tendensen til at det er lettere å tro på tillitsreducerende informasjon enn det er å tro på tillitsskapende, samt at det som oftest er mye større tilgang på tillitsreducerende informasjon enn tillitsskapende. Tillitsfull oppførsel og trygge valg utført av beredskapsaktører, gir ikke like gode nyhetsartikler som det motsatte tilfellet. Skandaler selger flere aviser enn det skryteartikler gjør (Cvetkocich & Løfstedt, 2013, s. 8). Dette er videre forklart av asymmetriprinsippet. Dette prinsippet sier at det er lettere å opparbeide mistillit enn tillit, av følgende grunner (Slovic, 1997, s. 8):

- Tillitsødeleggende hendelser er mer synlige enn tillitsbyggende hendelser. Dette kommer av at negative hendelser er spesifikke og lette og plukke ut. De positive, selv om de er synlige, er mer utydelige. Hendelser som ikke er synlige og derfor går ubemerket hen, har ingen påvirkning på holdninger og meninger.
- Når hendelser får oppmerksomhet, bærer de negative hendelsene mye større tyngde enn de positive. Dette betyr at positive nyhetsoppslag påvirker holdninger positivt i en vesentlig mindre grad, enn det negative nyhetsoppslag påvirker holdninger negativt. En av grunnene til at det er slik har med hendelsesfrekvensen å gjøre. Det er for eksempel sjeldnere at det skjer en ulykke, enn at det ikke gjør det. Noe som videre betyr at ulykker har nyhetsverdi, mangel på ulykker har ikke det.
- Flere psykologiske studier påpeker at mennesker har en tendens til å ha større tiltro til kilder som bringer negativt nytt, fremfor positivt. Eksempelvis har mange lav tiltro til at medisinske funn gjort i tester på dyr også i stor grad skal være gjeldende på mennesker. I de tilfellene testene har påvist negative bevis derimot, har mennesker umiddelbart stor tiltro til testene.
- En annen psykologisk tendens er at mistillit, når den først har oppstått, har en tendens til å videre oppskalere og forsterke mistillit. Dette foregår på to måter. Den ene ved at

mennesker forsøker å unngå personer og organisasjoner de ikke stoler på, noe som minsker mulighetene for personene eller organisasjonene til å motbevise et dårlig rykte. I tillegg har mistillit en tendens til å farge og forsterke tidligere negative oppfattelser. Hvis man bruker sveitserostmodellen som eksempel, vil mennesker med høy tillit til et system mene det er en god ting at et av de redundante forsvarslagene håndterte en hendelse når det første laget sviktet. Dette anses som godt beredskapsarbeid. Mennesker med iboende mistillit vil se den samme situasjonen og tenke at det bare var flaks at det gikk bra, og at brudd i det første forsvarslaget betyr at det var dårlig beredskapsarbeid.

For å bedre forstå betydningen av tillit, er det viktig å påpeke hvordan tillit og kompleksitet påvirker hverandre (Luhmann, 1989, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 481). Tillit er en mekanisme som reduserer kompleksitet, og som en følge av dette tillater tillit mennesker å opprettholde en større del av sin mentale kapasitet i komplekse situasjoner. Tillit er også en nødvendighet for mer avanserte sosiale miljøer. Det å stole på andre mennesker eller institusjoner innebærer alltid en risiko, samtidig innebærer det også en risiko å ikke stole på andre, da i form av å gå glipp av positive muligheter. I tillegg vil kontrollmekanismer som må på plass for å erstatte manglende tillit være krevende eller kostbare å gjennomføre. (Rousseau, Sitkin, Burt, & Camerer, 1998, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 481) definerer tillit slik: Tillit er en psykologisk tilstand som tillater mennesker høyere risikoaksept og aksept av sårbarhet, basert på positive erfaringer og forventninger til andres oppførsel og intensjoner

Det finnes risikostudier gjennomført i flere forskjellige land, som har funnet en sterk korrelasjon mellom tillit, og oppfattelsen av eller aksepten for, risiko og fare. Studier har også vist at det finnes en korrelasjon mellom tillit og risiko-oppfattelse. Dette avhenger av individets kunnskap, hvor viktig problemet oppfattes, samt metodene som er benyttet for å måle tilliten. En slik sammenhengen er ikke ubestridt i forskermiljøet, men den har heller ikke blitt fullstendig motbevist. Dersom sammenhengen kun kan motbevise i enkelte risikosituasjoner, vil det altså være andre risikosituasjoner den er gyldig (Siegrist, 2021, s. 482).

(Terpstra, 2011, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 484) har undersøkt faktorer som påvirker menneskers beredskapsintensjoner relatert til flom, og viste at en høy tillit til myndighetenes risikohåndtering resulterte i lavere grad av frykt, og lavere grad av oppfattet sannsynlighet for flom. Både frykt for, og oppfattet sannsynlighet for, hadde positiv korrelasjon til menneskenes beredskapsintensjon. Med andre ord vil en høy tillit til risikohåndtering angående flom, resultere i mindre forberedelser, og som en konsekvens større risiko. Mennesker som har tillit til myndighetenes beredskap og risikohåndtering vil altså anse personlig beredskap og forberedelser som mindre nødvendig.

Det kulturelt kognitive paradigmet er en teoretisk tilnærming som fokuserer på verdigrunnlagslikheter og viktigheten av delte verdier for samarbeid i sammenheng med risikohåndtering (Kahan, 2010; Kahan et al., 2009; Kahan et al., 2012, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 487). Dette paradigmet omhandler ikke begrepet tillit, men forklarer hvordan delte verdier er kritiske for oppfattelsen av forskjellige farer og risikoer. Det teoretiske rammeverket antar at mennesker vil tolke nye beviser ei den retningen som best passer deres predisposisjoner. Ved å ignorere tillit, finner Kahan at lekmenn tenderer til å tro på eksperter med et verdisett tilsvarende deres eget.

Det er altså påvist en sterk korrelasjon mellom risiko-oppfattelse og tillit, riktignok bare i enkelte situasjoner. Tillit virker altså å assosieres med risiko-oppfattelse i de tilfeller mennesker har liten kunnskap om et problem de oppfatter som viktig.

2.6.3. Gruppetenkning

Det er mye som tyder på at det utvikles gruppenormer som bygger oppunder moralen på bekostning av kritisk tenking. En av de vanligste normene ser ut til å være absolutt lojalitet mot gruppen ved å holde fast til de strategier som er valgt, selv i tilfeller hvor strategien helt tydelig fungerer dårlig eller har utiltenkte følger som fremstår som forstyrrende på enkeltmedlemmers samvittighet. Dette er et av de sentrale kjennetegnene på gruppetenkning (Janis, 2000). Termen gruppetenkning beskriver en innskrenket mental effektivitet, redusert realitetstesting og svekket moralsk vurderingsevne som et resultat av gruppepress.

Symptomene på gruppetenkning oppstår når medlemmene i gruppen motiveres til å unngå å være for harde i sin vurdering av ledernes og kollegenes ideer. All kritikk fremlagt er mild, hvis noen, selv etter deres egen oppfattelse. Ved møter opptrer alle medlemmer vennligsinnet og søker fullstendig samstemmighet på alle punkt, uten krancling og konflikter som kan ødelegge den hyggelige «vi-følelsen». Konformitet av gruppetenkning tenderer til å øke etter hvert som samholdet øker. Gruppetenkning innebærer uoverlagt undertrykkelse av kritiske tanker som et resultat av gruppens normer og konformitet. Jo mer samstemt gruppen blir, jo mer blir enkeltmedlemmer utsatt for indre tvang, noe som videre fører til at gruppen til en viss grad mener at ethvert forslag som fremmes flertallet er godt (Janis, 2000). Når gruppetenkning blir for dominerende, foregår det en undertrykkelse av egne avvikende tanker ved at det enkelte medlem selv bestemmer seg for at deres betenkninger ikke er relevant og bør ignoreres. Enhver tvil med hensyn til gjenværende usikkerhet bør derfor komme gruppen til gode (Janis, 2000).

Janis finner åtte hoved symptomer på gruppetenkning:

1) Usårbarhet:

De fleste medlemmene i vi-gruppen deler en illusjon om at de er usårbare, som gir de en trygghetsfølelse i møte med åpenbare farer. De blir overoptimistiske og tar unødvendige farer. De lar også være å reagere på faresignal.

2) Rasjonalisering:

Ofre for gruppetenkning tar ikke hensyn til faresignaler. Kollektiv oppretter de et fornuftsgrunnlag som tilsidesetter varseltegn.

3) Moral

Ofre for gruppetenkning tror fult og helt på at vi-gruppen er moralske av natur, noe som får medlemmene til å ignorere etiske eller moralske følger av sine beslutninger.

4) Stereotyper

Ofre for gruppetenkning har stereotype meninger om fiendens ledere. De er så onde at oppriktige forsøk på forhandlinger aldri kan berettiges. Og de er for dumme til å yte motstand mot vi-gruppen.

..

- 5) Press
Ofre for gruppetenkning utøver direkte press mot ethvert individ som gir uttrykk for et øyeblikks tvil med hensyn til noen av gruppens felles illusjoner, eller som stiller spørsmål ved argumentene som støtter opp under felleskapets argumentasjon gyldighet. Dette forsterker samstemmingsnormen som lojale medlemmer forventes å opprettholde.
- 6) Egensensur
Ofre for gruppetenkning unngår fullstendig å avvike fra gruppens tilsynelatende enighet, De holder tvilen for seg selv, og minimaliserer egne betenkeligheter, selv overfor seg selv.
- 7) Enstemmighet
Ofre for gruppetenkning deler illusjonen om at det hersker en unison enighet innad i gruppen med hensyn til nær sagt alle vurderinger som uttrykkes av medlemmer snakkende på vegne av flertallets oppfatning. Dettensymptomet er dels et resultat av det foregående, og effekten forsterkes av den bristende forutsetningen at enhver person som forholder seg stille under diskusjonen er fullstendig enig i det som blir sagt.
- 8) Tankepolitiet
Ofre for gruppetenkning utpeker noen ganger seg selv som tankepoliti for å beskytte deres leder og medlemmer fra negativ informasjon som kan forstyrre overbevisningen om at tidligere beslutninger har vært effektive og edle.

Gruppetenkning er dynamikken som førte til at Delta under Utøya-massakren overfylte en altfor liten båt og nesten sank, to ganger (Johannessen & Glomseth, 2015, s. 2). Eller da Kennedy's ledergruppe ukritisk godkjente invasjonen av Grisebukta, på tross av åpenbare faresignaler og et feilaktig beslutningsgrunnlag (Janis, 2000).

2.6.4. Omdømme

Omdømme er i likhet med tillit noe som må vinnes på basis av tillitsvekkende atferd. Begge deler blir skadelidende når en organisasjon ikke lever opp til forventningene. Dersom man innehar et godt omdømme, vil man sannsynligvis bli oppfattet som pålitelig fra interessenter (Brønn, 2020, s. 84). Det finnes også en betydelig mengde litteratur som gjenspeiler stor empirisk forståelse for forståelsen av hvordan omdømme påvirker støttende atferd overfor en organisasjon. Dette omfatter viljen til å kjøpe produkter, investere i en virksomhet, anbefale virksomhet/produkt, arbeide for en virksomhet, eller la tvilen komme en virksomhet til gode under kriser (Brønn, 2020, s. 98).

(Dowling, 2016, gjengitt i, Brønn, 2020, s. 78) definerer omdømme som: «beundringen og respekten den enkelte har for en organisasjon på et gitt tidspunkt» Tanken bak definisjonen er at den har et objekt, organisasjonen, at den har egenskaper i form av berømmelse, beundring og respekt, og at den som bedømmer er en person og ikke en gruppe. Grunntanken handler om et generelt omdømme/renomme, i motsetning til at man er kjent for noe konkret. Dowlings definisjon er stabil, fordi den er knyttet til et spesifikt tidspunkt, og fordi den ikke inneholder forutsetninger og konsekvenser.

For å imøtekomme den økende interessen for omdømme i offentlig sektor har Reputation Institutes utarbeidet sin RepTrak-modell for offentlig sektor i Norge. Modellen består av 4 kjerneelementer, seks dimensjoner, og 23 egenskaper. Dimensjonene og egenskapene for å måle de er oppgitt i tabell 1. Apeland Information gjennomførte omfattende vurderinger av

virksomheter ved hjelp av spørreskjema i 2010, og resultatet viste at av de seks dimensjonerende i RepTrak modellen var «Samfunnsrolle» den viktigste driveren for omdømmet til offentlig sektoren i Norge (tabell 2) Den viktigste egenskapen viste seg å være «er til å stole på» (Wæraas, Byrkjeflot, & Angell (red.), 2011, s. 43).

Tabell 1 RepTrak. Dimensjoner og attributter ved omdømme hentet fra (Wæraas, Byrkjeflot, & Angell (red.), 2011, s. 40).

Tjenester	Forvaltning
Serviceinnstilt Tilfredsstiller publikums behov Holder høy kvalitet Tilbyr effektive tjenester	Tar miljøansvar Bruker samfunnets ressurser på en ansvarlig måte Er åpen om hvordan de driver sin virksomhet
Fornytelse	Samfunnsrolle
Har en klar visjon er en nyskapende virksomhet bidrar positivt til samfunnets utvikling tilpasser seg forandring	Behandler publikum på en rettferdig måte Opptreter etisk Er til å stole på Viser god dømmekraft
Arbeidsmiljø	Ledelse
Belønner sine ansatte på en rettferdig måte Tilbyr gode utviklingsmuligheter er et godt sted og jobbe	Kan vise til gode resultater er profesjonell i måten de driver på har dyktige medarbeidere er godt organisert Har dyktige ledere.

Tabell 2 Omdømme: dimensjoner og betydning hentet fra (Wæraas, Byrkjeflot, & Angell (red.), 2011, s. 44).

Samfunnsrolle	21,9%
Ledelse	16,6%
Tjenester	16,3%
Forvaltning	15,4%
Arbeidsmiljø	15,0%
Fornytelse	14,7%

Åpenhet henger nøye sammen med omdømmerangering og støttende atferd i form av positiv jungeltelegraf, det vil si at folk uttaler seg positivt om bedriften. Virksomheter som kommuniserer effektivt med interessenter, utvikler bedre relasjoner, fordi de og interessentene forstår hverandre, og fordi det er usannsynlig at de vil løppføre seg på en måte som påvirker den andre negativt. Omdømme blir derfor ofte et selvforsterkende fenomen. Der offentlig ansatte blir satt pris på, vil de kunne få motivasjon til å yte bedre. Når offentlige ansatte yter bedre, forbedres oppfattelsen av deres prestasjoner og omdømme. Dette er en god sirkel (Brønn, 2020, s. 173).

Omdømmerisiko handler om å innfri forventninger fra et utall interessenter. Jobben blir enklere hvis organisasjonen kan bevise at den er pålitelig, tilgjengelig, og ikke minst holder det den lover (Brønn, 2020, s. 229).

Omdømmehåndtering kan defineres som «tiltak rettet inn mot bevisst, planmessig presentasjon av en organisasjon overfor relevante aktørgrupper i omgivelsene med sikte på å styrke disses oppfatninger av og tillit til organisasjonen» (Røvik, 2019, s. 196).

Noen ganger kan slike situasjoner eskalere langt forbi de initiale klanderverdige handlingene, fordi forsvarsstrategien i seg selv blir oppfattet som klanderverdig av omverdenen, og angrepene kan fortsette med uforminsket styrke. Det å gjenoppbygge omdømme som har gått tapt i etterkant av en krise kan være krevende. William Benoit sin Image Repair teori ansees av mange som en av de ledende innen sjangeren. Teorien tar utgangspunkt i at anklager eller mistanke om klanderverdig oppførsel krever svar i form av Image Repair, og at slike anklager inneholder to komponenter. Skyld, og fornærmelsesgrad. Han beskriver videre 5 generelle strategier, 4 med tilhørende understrategier, for å forsvare seg mot omdømmeangrep eller tap av omdømme (Benoit, 2017).

De fem hovedstrategiene er:

- **Fornektelse.**
Teorien sier det finnes to former for fornektelse. Enkel fornektelse betyr at handlingen ikke har funnet sted, at det ikke er anklagede som har utført handlingen, eller at det ikke har hatt skadelige konsekvenser. Ansvarsforskyvning plasserer skyld et annet sted.
- **Ansvarsfraskrivelse.**
Handler om å dysse ned eget ansvar ved å hevde gode intensjoner, at det var et uhell, at det var svar på provokasjon eller at anklager ikke hadde kontroll over den krenkende handlingen.
- **Redusere Alvorlighetsgrad/Rettferdiggjøring.**
Denne strategien søker å senke publikums negative opplevelse. Dette kan gjøres ved å:
Supplere: trekke frem gode trekk for å kompensere
Minimere: antyde at alvorlighetsgraden er overdrevet,
Differensiere: sammenligne handlingen med mer alvorlige handlinger
Transcendens: plassere handlingen i en bredere, gjerne moralsk kontekst
Motangrep: beskyldt offeret eller medier for handlingen. Undergrave anklagene
Kompensasjon: økonomisk godtgjøring for å kjøpe seg ut av problemene
- **Korrigerende handling.** Enten ved å demme opp for skadevirkningene av handlingen, eller ved å forsikre at handlingen ikke skal skje igjen.
- **Ydmykelse/Beklagelse.** Man påtar seg ansvaret, beklager og søker etter tilgivelse.

2.6.5. Trygghet

Ett av de mest grunnleggende behovene mennesker har, et kun slått av de fysiologiske behovene i den berømte Maslows behovspyramide, er behovet for trygghet. Denne tryggheten har to sider. Den ene siden er helt konkret, en trygghet mot farer av forskjellige slag og typer. Eksempelvis brannsikring, trafikksikring, og skredsikring. Den andre siden av saken er den mer subjektive, selve følelsen av trygghet, hvorvidt man føler seg trygg eller utrygg (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 108). Dette er selvfølgelig høyst subjektivt, men det finnes også objektive forskjeller. En beruset 17 åring på vei gående i parken på vei hjem fra fest på nattetid, har vesentlig høyere risiko for å bli utsatt for en uønsket hendelse, enn en

bodybuilder som går tur med rottweileren sin i den samme parken på dagtid. Selve følelsen av trygghet er påvirkelig, både positivt og negativt.

Skredhendelser kan gi psykososiale konsekvenser i befolkningen både på kort og lang sikt. Det å bo og ferdes i områder som er utsatt for skred kan gi opphav til frykt, uro og bekymring (Sysselmeisteren på Svalbard, 2022-2016).

Det er viktig at folk skal trives, føle seg trygge og ha det best mulig, og et bostedsområde kan ha sosiale og fysiske egenskaper som påvirker helsa både positivt og negativt. Gode egenskaper kan være estetikk, god boligstandard, eller mulighetene for sosialisering (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 125). Miljøbelastninger og negative egenskaper være seg støy, luftforurensning, høy kriminalitet, snøskredfare eller andre faktorer, som er permanent til stede ved et bostedsområde, såkalte «ambient stressors», virker ikke å være helseskadelige på kort sikt, men ved tilstedeværelse over lenger tid kan de gi stressreaksjoner gjennom kognitive og emosjonelle prosesser. Det er en ekstra påkjenning for beboere at de ikke kan påvirke noen av disse faktorene, og de vil ofte ende opp med å bruke områdene på en annen måte enn de vanligvis ville gjort. For eksempel kan beboerne holde seg mer inne, hvis de føler seg utrygge på grunn av kriminaliteten i nabolaget de bor i, noe som gir videre negative utslag på fysisk aktivitet og sosiale aktiviteter. Dersom de er utsatt for snøskredfare kan de finne på å planlegge ferieaktivitet vekk fra hjemmet i de periodene på året hvor snøskredrisikoen er høyest. Dette kan ende opp med å føre til resignasjon og passivitet, og være skadelige for både den fysiske og mentale helsen. Forskning viser at det er spesielt kriminalitet og vandalisme som påvirker den mentale helsen mest negativt, på grunn av utryggheten dette skaper (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 131).

I tillegg til dette er det et kjent faktum at befolkningsgrupper med lav sosialøkonomisk status, som bor i områder med høy grad av negative miljøfaktorer, ofte har et høyt forbruk av rusmidler og tobakk, muligens som en kompensasjon for alt det negative (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 141). Sosial kontakt gir støtte og trygghet, og beboere opplever å tolerere sine omgivelser bedre når de opplever en økt sosial integrasjon (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 147). Arkitektur og det estetiske kan virke stimulerende, og uttrykke harmoni, nedslitte bygninger derimot, symboliserer at ingen bryr seg om beboerne. Befolkningens mentale helse er med andre ord påvirket av omgivelsene sine, og bostedsområdene kan påvirke den mentale helsen både den ene, og den andre veien.

2.7. Hva kan disse teoriene belyse?

I dette kapitlet har oppgavens teoretiske rammeverk og perspektiv blitt presentert. Deler av teorien søker å sette leseren i stand til å forstå bakenforliggende faktorer med relevans til studien, og gi grunnleggende kunnskap som er nødvendig for å sette bakteppet og funnene i en riktig kontekst. For å kunne forstå informantene når de beskriver sin tillit til myndighetenes beredskapsarbeid, er det viktig å først forstå hva som menes med beredskapsarbeid. Bakenforliggende rapporter og analyser beskriver de viktigste temaene i beredskapsarbeidet på Svalbard. Leseren må vite hvorfor Svalbard er så spesielt, hvilke tiltak som finnes for snøskredprevensjon, og ikke minst grunnleggende snøskredteori. Først da kan informantenes svar forstås i riktig kontekst.

Deretter vil teorien spisses inn mot studiens hovedtema: Tillit. Denne teorien benyttes for å drøfte studiens funn, med den hensikt å kunne tolke og forstå empirien

3. Metode

Jeg vil i dette kapittelet presentere studiens metodiske fremgangsmåte. Formålet er å gi leseren en begrunnelse for valg av metode, undersøkelsesdesign, fremgangsmåte for innsamling og analyse av data, og til slutt diskutere oppgavens pålitelighet, gyldighet, og generaliserbarhet, samt eventuelle etiske problemstillinger forbundet med forskningsarbeidet.

3.1. Metodevalg

De vanligste argumentene rundt kvantitative og kvalitative studier er basert på generelle karakteristikk rundt de to hovedtilnærmingene. Eksempelvis at kvalitativ forskning fremhever innsikt, mens de kvantitative fremhever oversikt, og at kvalitativ forskning søker forståelse, mens kvantitative søker forklaring (Tjora, 2020, s. 28). Selv om disse tankene inneholder mye riktig, overser de også noen av de vesentlige forskjellene mellom metodene. Det er også fullt mulig å kombinere de to metodene, i en form for hybridløsning hvor man søker å få med seg det beste fra begge verdener. Denne studien bygger på kvalitative metoder.

Kvalitativ forskning bygger på noen grunnleggende filosofiske forutsetninger. Den ontologiske forutsetningen, sier at det eksisterer mange virkeligheter. Virkeligheten er kompleks, og forsker og forskningsdeltager kan derfor oppfatte virkeligheten ulikt (Creswell, 2007, gjengitt i, Nilsen, 2014, s. 25). At det kan eksistere flere virkeligheter betyr også at forskningen kan gi oss flere svar, men ikke selve svaret. Den epistemologiske forutsetningen sier at kunnskap blir konstruert imellom møtet mellom forskeren og forskningsdeltakerne, noe som betyr at relasjonen dem imellom har stor betydning. Den kvalitative forskeren må derfor anerkjenne og være oppmerksom på sin egen subjektivitet, og hvordan dette påvirker forskningsprosessen (Nilssen, 2014, s. 26).

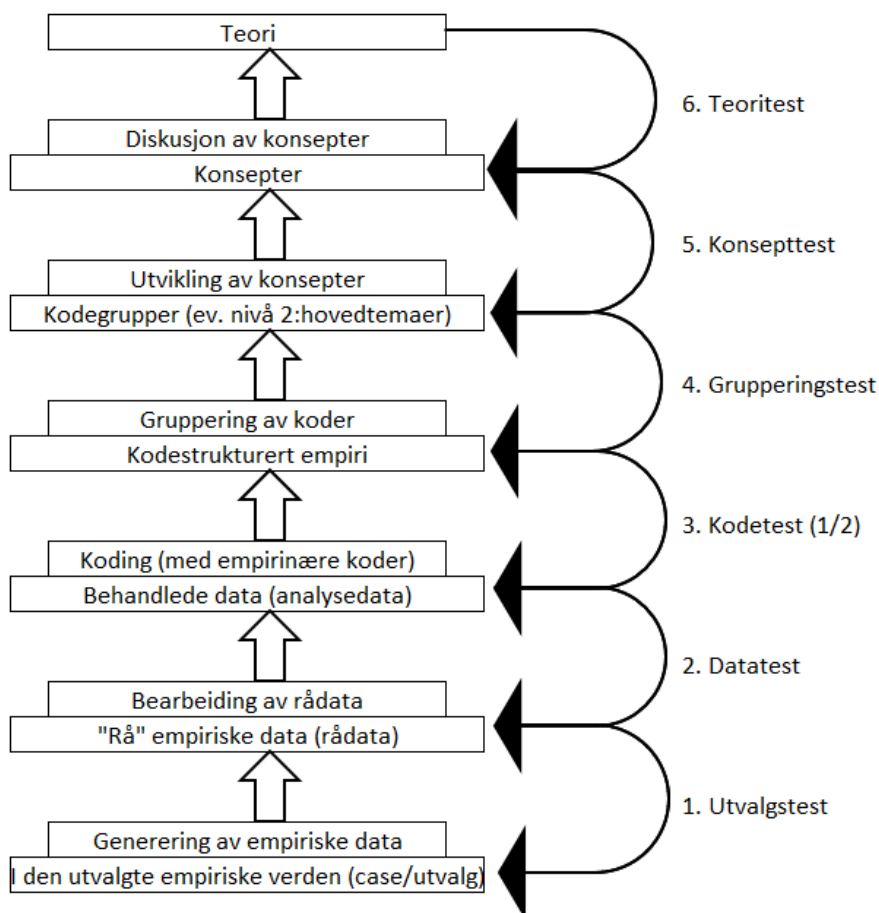
Når det gjelder teoriens plass i forskningen er hovedregelen at kvantitativ forskning ofte tar utgangspunkt i en eller flere hypoteser, som søkes bekreftet eller avkreftet, som regel utledet fra teori eller tidligere forskning. I kvalitativ forskning er det derimot ofte større variasjoner og muligheter (Tjora, 2020, s. 32). Induktiv og deduktiv er begreper som gjerne benyttes i denne forbindelsen. En induktiv (eksplorerende og empiri-drevet) tilnærming antar noen generelle sammenhenger ut ifra observasjon av enkelttilfeller, og en deduktiv (teori- og hypotesedrevet) tilnærming slutter fra en generell regel til å forklare enkelthendelser. Induktiv betyr altså i denne sammenhengen at forskeren vektlegger forståelse fremfor forklaring, nærhet fremfor avstand til de man forsker på, en åpen interaksjon fremfor avstand til respondentene, og data i form av tekst fremfor trall (Tjora, 2020, s. 24). Generelt ser man at kvantitativ forskning heller mot det deduktive, og kvalitativ forskning heller mot det induktive (Tjora, 2020, s. 33). Det finnes også den abduktive tilnærmingen, som starter fra empirien (i likhet med induksjon) hvor teorier og perspektiver spiller inn i forkant eller i løpet av forskningsprosessen fremfor i etterkant. Den *stegvis-deduktive induktive* (SDI)-tilnærmingen er en slik abduktiv strategi, hvor det legges vekt på at den teoretiske formingen av analysen blir tydeligere utover i forskningsprosessen. Med utgangspunktet i Grounded Theory (GT) forsøkes det å dempe den teoretiske formingen av de undersøkelser som gjøres (Tjora, 2020, s. 33).

All forskning preges av begrensede ressurser, noe som gjerne begrenser metodologisk mangfold. Metodebruk styres derfor ikke bare av faglighet, men også i noen grad av praktiske forhold. Praktiske forhold av særlig betydning i denne oppgaven er eget nettverk, som gir

tilgang intervjuobjekter som jeg vurderer som gode og varierte, samt førstehåndsvalidering av informantenes kredibilitet og integritet. Viktigheten av dette må ikke undervurderes. Longyearbyen er et særegent lite og avsondret sted, og på slike steder risikerer man at prat i samfunnet kan medføre at det etableres feilaktige «sannheter». Denne risikoen kan forebygges ved at forskeren har en god formening om informantenes kredibilitet og integritet, og bruker denne kunnskapen som et kriterium for utvalget. Slike mindre steder har også en tendens til å utvikle en form for innside-mentalitet. Det vil si at mennesker som ikke er en del av lokalbefolkningen blir anset som utenforstående. Fordommer som at utenforstående aldri virkelig vil forstå de som bor der oppstår lett, og at man aldri helt kan stole på, eller åpne seg for utenforstående. Dette kan forebygges ved en forskers «fasboentelegitimitet». Risikoen ved at forskeren er «på innsiden» er nødvendigvis at forskeren enten bevist eller ubevist gjør seg skyldig i den samme forutinntattheten som informantene.

Oppsummert fører metodefaktorene til at den *stegvis-deduktive induktive metoden* (Tjora, 2020, s. 18) vil være en god fremgangsmåte og forskningsdesign for oppgaven. I SDI arbeider man i etapper fra rådata til teorier, noe som passer godt med oppgaven. Denne prosessen er induktiv. Videre jobber man samtidig «bakover» fra det «mer teoretiske» til «det mer empiriske», som er en deduktiv prosess. Modellen danner derfor et godt utgangspunkt for systematikk og fremdrift i et kvalitativt forskningsprosjekt, og gir mulighet for en trinnvis plan med klare milepæler.

Oppgaven ble skrevet ved bruk av den stegvis-deduktive induktive metoden, som presentert i figuren under.

Figur 8 Stegvis-deduktiv induktiv metode (SDI) (etter Tjora, 2020, s.19).

I SDI modellen arbeider man seg i etapper fra rådata, til konsepter eller teorier. Den oppadgående prosessen er induktiv, der man jobber imot en teori. De nedadgående tilbakekoblingene er deduktive, ved at man sjekker fra det teoretiske mot det empiriske. Modellen danner et utmerket utgangspunkt for systematikk og fremdrift i et kvalitativt forskningsprosjekt, og gir muligheten til å legge inn milepæler underveis. De deduktive tilbakekoblingene er basert på ulike tester, visualisert i buede nedover piler. Testene 1-2 er tester for å vurdere hvorvidt utvalget og dataen som er generert er hensiktsmessige. Testene 3-6 omhandler koding og analyse (Tjora, 2020, s. 18). SDI modellen er tyngre teoretisk motivert enn annen kvalitativ forskning, og har mye til felles med Grounded Theory selv om SDI forsøker å utvikle en klarere og mer entydig induktiv tilnærming. Kort sagt har SDI modellen nysgjerrighet som utgangspunkt, og generaliserbar forståelse som mål, og den er kritisk fremfor dogmatisk (Tjora, 2020, s. 21).

SDI-modellen legger vekt på skillet mellom den tekstnære kodingen og det analytiske arbeidet der kodet tekst knyttes opp i kategorier. Kodingen er eksplorerende og preget av nysgjerrighet, mens kategoriseringen tydeligere knytter an til litteratur og begreper derfra. Koblingene til begreper og kategorier fra litteraturen kan tas tilbake til teksten og kvalitetssikres i ettertid. Analysen har da gitt tekstnære og håndgripelige tolkninger som samtidig er forankret faglitterært og som plasserer analysen i et større perspektiv (Bratberg, 2021, s. 109).

3.2. Intervju

Den mest utbredte datagenereringsmetoden innenfor kvalitativ forskning er forskjellige former for intervjuer. Semistrukturerte intervjuer eller dybdeintervjuer, fokusgrupper, og fokuserte intervjuer er blant de vanligste. Spesielt formen semi-strukturerte intervjuer er spesielt populære (Tjora, 2020, s. 113). Populariteten er forståelig, da intervjuformen er god både fra et teoretisk og pragmatisk perspektiv.

Målet med dybdeintervjuer er i hovedsak å skape en relativt fri samtale kretsende rundt forskerens utvalgte temaer. Ved å skape en avslappet stemning og en romslig tidsramme er det meningen å få informanten til å reflektere over egne erfaringer og meninger knyttet til det aktuelle temaet for forskningen. For å oppnå dette er det nødvendig med åpne spørsmål, som gir informantene muligheten til å gå i dybden der de har mye å fortelle. Som hovedregel kan man si at man bruker dybdeintervjuer der man vil studere meninger, holdninger og erfaringer. Det må understrekes at det da utelukkende kan utforskes forhold som er knyttet til informantens subjektivitet (Tjora, 2020, ss. 113-114). For å legge til rette for denne avslappede stemningen, er det vanlig å gjennomføre dybdeintervjuer på steder informanten kan føle seg trygg, arbeidsplassen eller hjemmet kan være et slikt sted, og ofte er det greit å overlate lokasjonen opp til informantene (Tjora, 2020, s. 121).

I denne studien vil det benyttes den mer spissede formen for intervjuer, såkalte *fokuserte intervjuer*. Dette er en kortere form for dybdeintervjuer, som kan være effektivt dersom temaet er snevret godt inn i forkant av intervjuene, og dersom man mener at tillit kan etableres raskt i intervjusituasjonen (Tjora, 2020, s. 126). To faktorer som er sterkt gjeldende i denne oppgaven.

3.2.1. Utvalg rekruttering

En utfordring før gjennomføring av intervjuer er å velge informanter «*Hovedregelen for utvalg i kvalitative intervjustudier er at man velger informanter som av ulike grunner kan uttale seg reflektert om det aktuelle temaet*» (Tjora, 2020, s. 130). Slike utvalg kalles strategiske eller teoretiske. Det finnes mange forskjellige måter å velge ut informanter, tilfeldig utvalg, maksimal variasjon, ekstremtilfeller, opportunistisk, snøballmetoden, med flere. I tillegg er beleilighet en relativt vanlig form for utvalgsform i kvalitative studier (Miles et al, 2020, s. 28). I denne studien har utvalget satt søkelys på størst mulig variasjon, innenfor et sett kriterier, tilgjengelig gjennom beleilighetshensyn.

Når det gjelder antall informanter vektet pragmatiske hensyn nøye opp mot teori. Tjora skriver at en empirisk basert masteroppgave typisk kan ha mellom 10 – 15 dybdeintervjuer (Tjora, 2020, s. 39). Pragmatiske hensyn tilsier et noe lavere antall. Det må også argumenteres for oppgavens spesifikkhet, og at siden intervjuobjektene subjektivitet nettopp er det vi er ute etter, så er det ikke mening å grave frem hvorvidt det er mange som mener det samme ved å gjennomføre intervjuer i mengder. Forskers påstand er at det vil oppstå informasjonsmettet allerede før alle intervjuene er gjennomført, som følge av spesielle Svabardfaktorer og utvalgsriterier. Det ble vurdert at 6-8 intervjuer burde fremskaffe et tilstrekkelig datagrunnlag, og fremdeles være overkommelig tids- og arbeidsmessig. Økonomi er også en viktig begrensende faktor som spiller inn. Flere intervjuobjekter krever lengre eller flere opphold på Svalbard, noe som fører til økte reise- og overnattings- kostnader.

Intervjuobjektene var tilgjengelige gjennom eget nettverk, opparbeidet gjennom 7 års botid på øygruppen. Informantene gjorde seg villig tilgjengelig for «en av sine egne» og tilliten som

alltid må etableres i en intervjufase var allerede sikret. For å besvare oppgavens hovedproblemstilling på en god måte, var det nødvendig med noen kriterier til valg av informantene. Informantene måtte ha minimum 4 års botid på øygruppen, selv om de fleste hadde langt lenger. Flesteparten av informantene måtte også ha oppholdt seg på øya i tidsperioden tett på selve skredulykken. Utvalget har også tatt hensyn til alder, kjønn, virke og sivilstatus får å skape et variert utvalg, innenfor de gitte rammene

Basert på overnevnte faktorer ble det uformelt kontaktet 12 mulige intervjuobjekter, som alle stilte seg positive til å stille opp som informanter. En tidlig observasjon var at flere av informantene satt inne med et så brennende engasjement rundt oppgavens tema, at de nærmest forlangte å få bli med i studien. Gitt valget av intervjumetode ble det ansett som lite hensiktsmessig med både telefon og epost intervjuer, så opphold på Svalbard for gjennomføring av intervjuene ble ansett som en absolutt nødvendighet. Tid- og budsjett-hensyn gjorde det nødvendig å gjennomføre intervjuene i bulk, så etter at de nødvendige godkjenningene var i orden, måtte reise og opphold til Svalbard bestilles før intervjuobjektene kunne bestemmes. Med et fastsatt tidsrom for intervjuene ble det utsendt en mer formell forespørsel til informantene, samt et informasjonsskriv. Ingen hadde utsettelse angående personvern eller informasjonsskrivet, men ikke alle var tilgjengelig i den gitte perioden. Utvalget endte i totalt 9 bekreftede intervjuer, noe som var en stor suksess målt opp mot målsettingen.

3.2.2. Gjennomføring

Innledningsvis var tanken å benytte dybdeintervju som metode for datainnsamling. Tanken om romslige tidsrammer hvor informantene kunne reflektere over egne erfaringer og meninger rundt oppgavens tema ga mye mening. Åpne spørsmål, og muligheter for at informantene skulle kunne komme med interessante digresjoner anså jeg som positivt. Dybdeintervjuet som metode er et fenomenologisk basert perspektiv, hvor forskeren ønsker å forstå informantens opplevelser samt hvordan informanten reflekterer over dette (Spradley, 1979, gjengitt i, Tjora, 2020, s. 114).

Underveis i studien viste det seg derimot at fokuserte intervjuer var en bedre egnet metode. Temaet virket avgrenset nok, tillit var allerede etablert i form av personlig relasjon med samtlige informanter samt en delt opplevelse av skredhendelsen (forsker er ikke en utenforstående til hendelsen det forskes på, men har selv opplevd situasjonen på nært hold). Temaet er heller ikke for følsomt eller vanskelig (Tjora, 2020, s. 126). Konklusjonen ble derfor at klassiske dybdeintervjuer var unødvendig bruk av tid, både for informantenes så vel som undertegnede. På tross av den innledningsvise konklusjonen var det alltid åpent for at intervjuene kunne utvides til dybdeintervjuer underveis i prosessen, dersom det dukket opp uforutsette nye vinklinger og informasjon som forskeren ikke hadde forutsett i forkant av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i forskjellige fora. Dette både av praktiske formål, men også ut ifra informantenes egne ønsker. Lyddopptaker ble benyttet under intervjuene slik at fokuset kunne være på samtalen, og ikke notering. Gjennom studiene hadde jeg erfart at det å notere underveis ødela flyten i samtalen, gitt eget begrenset erfaringsnivå. At det skulle tas lyddopptak hadde informantene blitt informert om, og samtykket til i forkant. Intervjuene varte mellom ca. 25 og 55 minutter.

3.3. Databehandling

Intervjuene ble gjennomført i løpet av en 6 dagers periode på Svalbard. Intervjuene ble tatt opp på lydopptaker, og de ble transkribert så raskt som mulig i etterkant. I praksis betød dette at noen intervjuer ble transkribert i sin helhet umiddelbart, mens de fleste først ble komplett transkribert etter hjemreisen. Tekster produsert av forskeren selvfølgelig aldri ble helt nøyaktige. For det første ligger det i enhver nedskrevet observasjon en tolkning ut ifra hva forskeren oppfatter som viktig. For det andre vil man miste kontekst, kroppsspråk, blikk-kontakt, og den generelle følelsen av hva som var av betydning rundt det som foregikk (Nilssen, 2014, ss. 46-47). Dette er en av grunnene til at det er fornuftig å transkribere så snart som mulig, slik at inntrykkene er ferske i det man transkriberer. Intervjuene ble transkribert i fullstendig detalj. Dette fordi man ikke alltid vet hva som er de viktige temaene og hva som er hensiktsmessig detaljeringsnivå, idet man setter i gang med transkriberingen, noe som gjør det fornuftig å alltid være litt mer detaljert enn det man tror er nødvendig (Tjora, 2020, s. 173).

Som en følge av gode forberedelser var opptakene sterke og klare. Men selv under gunstige forhold er transkribering en særdeles tidkrevende oppgave. På tross av at det finnes gode automatiske metoder tilgjengelig for transkribering, ble dette valgt bort at persondata hensyn. Selve transkriberingen tok mellom fire og fem timer per intervju, noe som ved ni intervjuer førte til en totalramme på mellom 35 og 45 timer.

3.3.1. Analyse

Koding er første steg i analysen, og er en essensiell del av SDI-metodens vekt på induksjon. I SDI-modellen opereres det kun med ett nivå av koder, og holder fast ved en ren induktiv strategi. Målet med kodingen er tredelt. 1: Å ekstrahere essensen i det empiriske materialet. 2: Å redusere materialets volum. 3: Legge til rette for idegenerering basert på detaljer fra empirien (Tjora, 2020, s. 197). Rendyrkingen av induktiv empirinær koding, gjør det mulig å redusere påvirkningen fra forventninger eller teorier. Et kjennetegn ved SDI-modellens induktive empirinære koding er at den skal ligge meget tett på empirien, og gjerne bruke begreper som allerede finnes i datamaterialet. Poenget er at kodene skal ligge tett på informantutsagnene og ivareta det spesifikke materialet.

Arbeidsmetoden går ut på å starte med det første analysedokumentet og opprette koder. Etter å ha gått igjennom hele det første dokumentet går man videre til neste dokument og fortsetter med de samme kodene fra det første dokumentet. Slik fortsetter man igjennom alt materialet, man genererer en liste med koder, alle generert induktivt med utgangspunkt i analysedataen. Kodene er en kilde for idegenerering, og kan ligge tett opp til empirien, såkalte empirinære koder. Dette fører gjerne til at antall koder blir tallrike. I denne studien ga SDI kodingen 297 forskjellige koder når alt materialet var gjennomgått. Grunnen til at kodene blir tallrike, er at de er utviklet fra data, og ikke teori. Kodene sier hva som står, i motsetning til variabeltenkning som sorterer kodene ut ifra hva det snakkes om

SDI-modellen har derfor 2 kodetester for å bestemme om koden er god, en test man gjennomfører ved hver enkelt koding (Tjora, 2020, s. 203).

1: Kunne man laget koden før kodingen?

- Hvis ja: a priori koding – lag ny kode
- Hvis nei: Muligens god empirinær kode- fortsett til spørsmål 2

2: Hva forteller bare koden oss?

- Tematiserer den datasegmentet? (hva ble det snakket om?) Unødvendig sorteringskode, lag ny kode
- Gjenspeiler den konkret innhold (hva ble sagt?) God koding!

Når kodelaget er gjennomført sitter man igjen med et kodesett, i tillegg til analysedata. To forskjellige representasjoner av empirien.

Neste steg i modellen er kodegruppering. Her sorteres koder tematisk, for å kunne forme en struktur for analysen. Denne grupperingen gjøres induktivt og består i å samle alle koder som har en innbyrdes tematisk sammenheng i grupper, samt å skille ut irrelevante koder. Under utskillingen av irrelevante koder ble antall koder redusert fra 297 til 174, fordelt på 5 forskjellige kodegrupper. Disse kodegruppene var:

1. Barskhet
2. Tillit til myndighetene
3. Tiltak i etterkant av skredet
4. Turnover
5. Trygghet

I arbeidet med å gruppere koder anvendes en konstant grupperingstest, hvor vi enten kobler koden inn i en gruppe, eller oppretter en ny gruppe. Målet er å generere kodegrupper hvor hver enkelt gruppe har en indre konsistens, men samtidig skiller seg tematisk fra de andre. En tommelfingerregel sier at tre til fem grupper er ideelt som basis for analytiske kapitler i en masteroppgave, vitenskapelig artikkel, en doktoravhandling eller et forskningsprosjekt (Tjora, 2020, s. 210). Noe som igjen betød at de 5 kodegruppene som var produsert lå godt innenfor rammene.

Neste stadium i analysen i SDI-modellen er konseptutvikling. En fase hvor teorien begynner å ta styring. Ofte er det i dette stadiet klinten skilles fra hveten i forskning, for det er i utviklingen av konsepter at potensialet både i godt empirisk arbeid og god teoretisk innsikt hentes frem. Konseptutvikling handler blant annet om å forsøke å finne en mer generell merkelapp på fenomenet det er studert og samlet inn empiri på (Tjora, 2020, s. 215). Konsepttesten skissert i SDI-modellen handler om hvorvidt konseptene er abstrakte nok i relasjon til tider, steder, og mennesker, i tillegg til å ha en varighet som gjør at de ikke glipper over tid. Konseptene formidler forskningen som funn, noe som gjør at beskrivelser og sitater får mindre betydning dersom man har kommet opp med gode konsepter. Konseptutvikling gir større generisk verdi til studiene, det vil si generaliserbarhet. Konsepttesten er å betrakte som abduktiv. «hva er dette tilfelle av?» Et poeng med SDI-modellen er at den er streng

systematisk knyttet til koding, men hviler tydeligere på kreativitet når det kommer til konseptutviklingsnivå.

Avslutningsvis i analysen innen SDI-modellen er målet om et mer teoretisk nivå. Innen SDI-modellen er det skissert en teoritest, som siste deduktive tilbakekobling, for å skille teoriers og konsepter. «for at et konsept skal ta status som teori, må det være falsifiserbart og prøvbart» (Tjora, 2020, s. 225). Med et så strengt krav til teoristatus, kan de fleste stå for sine konseptutviklende prosjekter med rak rygg.

3.4. Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet

Når man kvalitetssirkler kvalitativ forskning, benyttes ofte de tre kriteriene pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet som indikatorer på kvalitet (Tjora, 2020, s. 231). Pålitelighet handler om en intern logikk eller sammenheng gjennom forskningsprosjektet. Gyldighet handler om en logisk sammenheng mellom prosjektets utforming og funn. Generaliserbarhet er knyttet til forskningens relevans utover hva som faktisk er undersøkt. I tillegg argumenterer Tjora for at transparens er et særlig viktig krav, selv om det av mange betraktes som et middel til pålitelighet.

3.4.1. Pålitelighet

Forskningsidealet om den nøytrale forskeren er umulig å oppnå. Gjennom ervervelse av kunnskap, vil også forskeren ha ett eller annet engasjement i temaet det forskes på. Det er derfor viktig å redegjøre for egen posisjon og engasjement, og forklare hvordan dette engasjementet kan komme til å prege forskningsarbeidet eller hvordan forskerens egen kunnskap og erfaring vil brukes i en analyse og diskusjon av resultatene (Tjora, 2020, s. 235).

I dette tilfellet innehar jeg som forsker førstehåndserfaring innen temaet det forskes på, da jeg selv var aktiv beboer i Longyearbyen i perioden før, under og etter snøskredet i 2015. Jeg har også mange venner og bekjente som ble rammet av skredet, i tillegg hadde jeg et personlig forhold til en av de omkomne. Dette engasjementet er noe jeg måtte være bevisst på gjennom hele prosessen, og om mulig begrense egen forutinntatthet.

Et annet poeng det er verdt å merke seg er at samtlige informanter er rekruttert fra eget nettverk. Dette kan naturligvis påvirke deres respons, både når det gjelder deltagelse og svar. På tross av risikoen tror jeg likevel forskningsprosjektet er styrket av tidligere relasjon til informantene. Det er tvilsomt at de ville tatt seg like god tid til en fremmed, og det er usannsynlig at fokuserte intervjuer ville vært en valid fremgangsmåte ettersom den allerede etablerte tilliten mellom forsker og informant var et hovedpoeng i valget av fokuserte fremfor dybde-intervjuer

3.4.2. Gyldighet

Gyldighet handler om forskningsmessige fallgruver, og det å unngå å falle nedi de. Gyldighet betyr validitet (Skog, 2021, s. 87). Gyldighet handler om en logisk sammenheng mellom prosjektets utforming og funn, og de spørsmål man søker å finne svar på. Gyldighet knyttes til spørsmålet om hvorvidt de svarene vi finner i forskningen, faktisk er svar på det spørsmålet vi forsøker å stille. Dette kan være en ganske komplisert affære, og (Kvale, 1997, gjengitt i, Tjora, 2020, s. 232) foreslår at man kan snakke om kommunekai og pragmatisk gyldighet. Hvor den første testes i dialog med forskersamfunnet, som i praksis betyr at andre forskere og eksperter må få mulighet til å gjennomgå og kvalitetssikre gyldigheten i studien, for eksempel gjennom konferanser eller publisering av artikler i tidsskrifter. Ved å sammenstille funn fra

annen relatert forskning øker man også kvaliteten på forskningen. Den andre testes ved spørsmålet om forskningen fører til endring eller forbedring (Tjora, 2020, s. 232). Den pragmatiske gyldigheten kan da handle om at analysen bidrar til å svare på de spørsmål som stilles av oppdragsgiver, da ofte etter en dialog med forskeren som utfører analysen.

Gyldigheten kan styrkes ved å tydeliggjøre hvordan forskningen blir praktisert ut ifra spørsmålene som stille, og hvordan disse spørsmålene formes med utgangspunkt i etablert kunnskap om disse i relevant forskning (Tjora, 2020, s. 234). Ved å redegjøre for valg ved eksempelvis datagenerering, inviteres leseren til kritisk å ta stilling til forskningens relevans og presisjon.

3.4.3. Generaliserbarhet

Generaliserbarhet er et eksplisitt eller implisitt mål innenfor det meste av samfunnsforskningen (Tjora, 2020, s. 238). Ved å arbeide innenfor SDI-modellen, er spørsmålet om generalisering sentralt. Tjora skisserer derfor tre former for generalisering i kvalitativ forskning: Naturalistisk generalisering, som betyr at man i rapporteringen av forskningen redegjør detaljene godt nok til at leseren selv kan vurdere funnenes gyldighet i forbindelse med egen forskning. Moderat generalisering, som tenkes i en mer strukturell forstand, hvor det er opp til forskeren å beskrive hvilke situasjoner resultatene vil kunne være gyldige. Og siste konseptuell generalisering. Hvor man ved kvalitativ forskning kan utvikle konsepter, typologier eller teorier som kan ha relevans for andre tilfeller en de som er studert

3.5. Etiske problemstillinger

Som i alle kvalitative studier er det etisk fullstendig nødvendig å avklare en del forhold i forkant av studien. Via skriftlige avtaler må det avklares eksempelvis tidsbruk for studien, hva slags data som skal samles inn og hvordan den skal lagres, muligheten for å trekke seg, anonymitet og konfidensialitet osv. Dersom ikke slikt avklares på forhånd åpner det for at informanter oppgir feilaktig informasjon i frykt for manglende anonymitet, eller at det skapes misnøye underveis på grunn av feilaktige forventninger til tidsbruk eller lignende (Miles, Huberman, & Saldana, 2020, s. 50). I forbindelse med gjennomføring av dybdeintervjuer er det i hovedsak to etiske problemstillinger man må være obs på. 1: At informanten kan komme til skade. F.eks. følsomme eller traumatiske temaer tas frem uten at intervjuerne kan bidra med terapeutisk bearbeiding av dette. 2: Anonymisering av informanter rundt sensitive temaer. Dette fordi det kan være belastende for informanten å bli gjenkjent (Tjora, 2020, s. 177).

De største etiske dilemmaene i denne studien er anonymitet, skaderisiko og tillit.

Anonymitet vil være et viktig etisk tema ettersom det vil være umulig å love full anonymitet i studien. Ettersom alle informantene i studien er bekjente eller enda nærmere av forskeren vil det for personer i de samme kretsene være mulig å finne ut hva informantene har svart, selv om de skulle anonymiseres i undersøkelsen. Deduktive analyser av svarene sammen med kunnskap om en eller flere av informantene vil kunne være nok til å identifisere. For å ivareta informantenes anonymitet, var det derfor nødvendig å skrive om enkelte sitater der identifisering av informanter var mulig. Omskrevne sitater fører til at informasjonen gjengis i mer generelle termer, og er tydelig markert i funn-kapittelet, der de forekommer. Direkte sitater er markert ved innskutt tekst. Omskrevne sitater er ikke innskutt, og markert med

hermetegn.

Skaderisiko vil være en mulig etisk utfordring i studien, ettersom det i teorien kan avdekkes svar under intervjuet som vil føre til negative konsekvenser for informanten om andre fikk tilgang på informasjonen. Slikt kan for eksempel være skam og stigma knyttet til aktiviteter informanten er interessert i, eller knyttet til informantens synspunkter. Ellers vil tillit mellom informant og forsker være et etisk dilemma. Vil den allerede etablerte tilliten føre til at informantene utleverer mer informasjon enn de egentlig er komfortable med? Vil nevnte tillit føre til at informantene skriver under på en avtale de egentlig ikke er tilfredse med? Dette er faktorer det er viktig å være bevisst under studien

3.6. Metodiske utfordringer

Denne studien belyser tillit til myndighetene i etterkant av snøskred hendelsen i 2015. Det ville gitt et bedre grunnlag for sammenligning dersom det hadde blitt gjort forarbeid for å undersøke tilliten i forkant av ulykken, men dette lå utenfor rammene til oppgaven. Studien kunne likevel med fordel vektlagt temaet tillit i forkant av skredet i større grad under intervjuene.

Når det kommer til slutningene man kan trekke ut fra et lavt utvalg av informanter er det alltid en fare for at det kan forekomme feilaktige eller mangelfulle konklusjoner. Isolert sett vil utvalgets størrelse gi usikkerhet rundt hvorvidt funnene er representative for hele lokalbefolkningen. Informantenes konformitet i svarene peker likevel mot at meningene i stor grad er representative.

Studien har ikke intervjuet noen med bakgrunn hos sysselmannen eller sykehuset, kun lokalstyret. Forespørselen til sysselmasteren ble dessverre avslått. Dette perspektivet ville vært særdeles interessant, og kunne besvart om antagelsene om negative spiraler og turnover stemmer. Det ville også vært interessant å finne ut hvordan de ansatte i nøkkelstillinger hos myndighetene oppfatter den negative holdningen informantene fremviser i studien.

Studien har en svakhet i kildebruk ved at informantene som ble intervjuet er kun de som valgte å bli i Longyearbyen i etterkant av skredet. Den delen av befolkningen som valgte å reise fra Svalbard etter skredet, er ikke intervjuet. En slik studie ville også kunne korrigert mangler i intervjuguiden som først ble oppdaget i etterarbeidet. Hvorvidt tilliten var høy i forkant av 2015 burde blitt besvart under intervjuene, og ikke utelukkende kommet frem gjennom det teoretiske rammeverket. Manglende perspektiv fra de som dro kan ha resultert i et misvisende bilde av trygghetsoppfatningen til byens beboere.

Studien har også en begrensning i form av tema, Tillit. De fem forskningsspørsmålene favner mye bredere enn bare tillit, og det ville vært spennende med større teoretisk fokus innen trygghet, turnover og svalbardbarskhet vinklet mer inn mot toxic masculinity.

4. Resultater og Analyse

I dette kapittelet presenteres og drøftes datamaterialet innhentet fra de gjennomførte intervjuene. Kapittelet har separert selve funnene og drøftingen i hvert sitt delkapittel. I metodekapittelet ble fremgangsmåten for koding av datamaterialet og identifisering av hovedkategorier beskrevet, noe som resulterte i 5 hovedkategorier. Hver av disse kategoriene har sin egen underkategori når funnene gjengis i resultater, og det samme oppsettet benyttes i drøftelses kapittelet.

Separeringen av funn og drøfting er valgt blant annet for å gi leseren mulighet til selv å selvstendig vurdere funnene fra undersøkelsen, før de drøftes i oppgaven. Et utfyllende funnkapittel, med utdypende sitater for å understøtte funnene, anses som en nødvendighet for at leseren skal kunne følge drøftingen på en god måte. En slik inndeling fremstår også som ryddigere.

4.1. Resultater

I dette kapittelet vil funnene fra den empiriske analysen presenteres. Funnene er gruppert i tråd med de fem forskningsspørsmålene. Jeg vil i etterkant av hvert funn oppsummere og reflektere rundt betydningen av funnene. Avslutningsvis vil jeg oppsummere studiens funn. Den teoretiske drøftingen vil foregå i neste delkapittel, 4.2 drøfting.

Funnene er presentert i henhold til deres kodegruppering. Funn 1 omhandler lokalbefolkningens tillit til myndighetene, og i videre forstand myndighetenes omdømme. Funn 2 omhandler tiltak i etterkant av skredet. Funn 3 omhandler turnover i offentlige instanser. Funn 4 om svalbardbarskhet, og toxic masculinity. Funn 5 omhandler innbyggernes trygghet.

4.1.1. Tillit og omdømme

Etter den korte innledningen i intervjuene, hvor informantene fikk informasjon om studien, og løst snakket litt om seg selv og sin situasjon, ble temaet raskt snøskredet i 2015. Samtalen handlet på dette punktet først og fremst om håndteringen av snøskredet. Her kom det frem mye informasjon relatert til tilliten og omdømmet til myndighetene, som en naturlig del av refleksjonen rundt hvordan snøskredet og ettertiden ble håndtert.

En av informantene sa at en bekjent som var en viktig fagperson ved sykehuset hadde fortalt han at *«han var ikke imponert over hvordan sykehuset håndterte det ... det ble ikke bra håndtert»*. Informanten kjente også til flere fagpersoner i byen som kunne ha gjort en viktig innsats, og i tillegg meldte seg som frivillig, men som ikke ble brukt. *«det var flere psykologer som bodde i byen som ikke ble brukt, og også leger som bodde i byen som drev med helt andre ting da som stilte opp, men som sykehuset holdt unna ... og de ble liksom holdt utenfor det gode selskap, fordi de tenkte dette klarer selv og det undrer meg veldig fordi vi er et samfunn som på en måte er bygd opp på beredskap»*

De kom sent i gang, og de var ikke villig til å slippe til andre.

Og hva som faktisk kan bli dysset ned eller snakkes vekk for å unngå det ubehagelige eller det kostbare som man ikke vet hvordan man skal håndtere. Og kanskje her oppe, og spesielt med den turnover som er her, så er det veldig lett å fraskrive seg ansvaret.

I etterkant av snøskredet ble det rettet kritikk mot oppfølgingen av de pårørende i byen. Informasjonsflyten ble kritisert, og flere av informantene ga uttrykk for en negativ «vi skal

ordne alt selv» mentalitet, kanskje spesielt fra sykehuset. Håndteringen av selve snøskredet var det konsensus om at hadde blitt håndtert på en god måte av myndighetene og innbyggerne i Longyearbyen. Det var håndteringen i forkant-, og etterkant av skredet som ble kritisert. I forkant av skredhendelsen var flere av respondentene kritiske til hvordan ansvaret for håndtering av slike hendelser var fordelt. Det eksisterte en bevissthet om at det fantes snøskredrapporter som det ikke hadde blitt agert tilstrekkelig på.

Informasjonsflyten fra myndighetene var et tema som flere av informantene hadde sterke meninger om

Informasjonsflyten både fra sysselmannen og lokalstyret er jo i bestefall mangelfull ... jeg vil vel faktisk gå så langt som å si at det er skandaløst og ekstremt kritikkverdig, hvor lite aktive de er når det gjelder å få ut viktig informasjon ... lokalstyret er også dårlige på informasjon

Infoflyten er ganske dårlig. Sysselmannen har blitt bedre da, sånn som nå gikk det jo beskjed sist når noen trodde de hadde sett isbjørn oppi der, så da gir de beskjed på Facebook, og så sender de beskjed til Svalbardposten og da får folk tak i det. Longerbyen er jo et Facebook samfunn. Det er mange her oppe som kun er på Facebook, bare fordi at den eneste måten og få info på. Men sånt i lokalstyret generelt sett. De sliter jo storveis bare med å gi beskjed til folk at de skal ta strømmen, for eksempel. Så sett fra mitt ståsted, det hender at vi legger ut en lenge planlagt jobb og tar strømmen. Ja, og da kommer folk springende og ringer. -hvorfor er alt blitt mørkt? Vi har annonsert det, men vi er jo bare gutta som gjør jobben, det er jo energiverket som skal gi beskjed.

Informasjonsflyten ble av flere av informantene beskrevet som mangelfull. Informasjonen ble ikke alltid lagt ut i offisielle kanaler og hjemmesider, og når den først kom ut var det gjerne for sent til å ha noen betydning. I tillegg snakket flere av informantene med bekymring rundt at så mye offentlig informasjon primært kom ut via Facebook.

Informantene ble spurt ut om deres tillit til de lokale myndighetene, og det kom frem at myndighetene ikke nødvendigvis er ansett som én enhet. Informantene snakket ofte om sysselmannen når de snakket generelt om myndighetene, og de var spesifikke hvis de snakket om enten sykehuset eller lokalstyret.

Lokalstyret kunne jeg vært foruten ... jeg vet om folk som sitter høyt oppe i systemet der, og jeg har null tiltro til de ... de er en liten klubb som holder på for seg selv, og prøver og rettferdiggjøre sin egen eksistens.

Det er var en rapport som sa at det her bør det ikke bo folk og likevel så godtok de det, og jeg husker jeg var så rasende på det her, at det skulle ikke bare vedkjenne seg i det, men en rapport som hadde havnet i en skuff og der ble den liggende ... Ja da, så tilliten er da sånn cirka null til mitt eget lokale Styre.

Jeg har ikke tillit til myndighetens beredskapsarbeid. Det jeg sitter på er den følelsen av at det må skje en ulykke, og noen må omkomme, og først da blir det gjort noe, og det er jo helt feil.

De tre offentlige instansene fikk noe sammenfallende kritikk, men også på et individuelt nivå. Felleskritikken gikk for det meste at instansene gjerne er mer fokusert på seg selv og forsvar

av sin egen eksistens, enn de menneskene de faktisk eksisterer for å tjene. Mange av informantene fortalte med bekymring rundt energiforsyningen i byen, og lokalstyrets håndtering av dette. Hardest kritikk fikk lokalstyret av informanten med lengst botid i byen.

Det var en skredulykke i fjor hvor det døde en kvinne som var helt krisehåndtering fra sykehusets side ... det var det at de ringte sykehuset.. og de blir bedt om å legge på å ringe 112 eller 113 ... Når du har folk som ligger i livstruende, skal du aldri be de ligge på vent ... For meg kan du få det sykehuset billig ... de ansetter ikke folk som er flinke nok og de bare holder ut.

«Jeg synes jo det sykehuset her er ganske ræva. Det er egentlig der min bekymring ligger liksom i helsa ... Det er jo selvopplevde ting, og så er det også det man hører om fra andre» Informanten fortsetter med å fortelle en historie om en som hadde en alvorlig bruddskade som ikke ble fulgt opp godt nok. *«Og så var han på røntgen her for å se at det gror riktig og sånn. Og så skal de gjerne justere litt hvis det ikke er grodd riktig ... det svaret på røntgen ble aldri fanget opp av noen her. Så det har grodd feil Og han sier at han orker ikke å klage på det, og det er det gjerne sånn gjengs oppfatning av tror jeg, at folk orker ikke ta den kampen ... jeg tror alle har opplevd surr med det sykehuset her».*

Sykehuset fikk hardest kritikk, og denne kritikken var gjentakende fra flere av informantene. Sykehuset håndtering av nødsituasjoner som snøscooterulykken 2021 hvor en kvinne mistet livet hadde sjokkert flere av informantene. At sykehuset ikke benyttet seg av tilgjengelig ekspertise i byen i etterkant av snøskredet var det også sterk misnøye rundt

Flere av informantene hadde sterke meninger og karakteristikk av myndighetene.

Det er en iboende, ganske alvorlig arroganse, og jeg vil tendere til å kalle det en sykdom, det er en parasitt på samfunnet vårt. Det ødelegger samfunnet vårt, det gjør det.

Jo, men det er sånn jeg får følelse av at det er litt sånn der litt sånn arrogant holdning, spesielt oppe hos Sysselmannen der "vi vet best" Altså «folk i Longyearbyen de er ikke smarte nok til å skjønne det her er altså" og det har jo det blir jo sagt. Tenk å si noe sånt.

Jeg opplever er at myndighetene lokalt i Longyearbyen de, de er veldig flinke til å kontrollere. Men ikke så flinke til den serve biten. De er ikke så flinke på å tjene befolkningen.

Jeg har ikke tillit til lokalstyret for ... i det her politikken og, og jeg har ikke tillit til alle i lokalstyret her. For jeg har forstått på (navngitt politiker) at det var bare noen 30% av politikere som faktisk leser sakspapir. Som leste sakspapirene før dem gikk i møte, og sånn skal det ikke være.

I dag så tror jeg, det er en mye større overflatisk tilnærming til det. Altså du gjør det for din egen del, ikke sant? Mer for å skrive det på CV'n. før var det kanskje fordi at du søkte lykken en annen plass og hadde lyst til å prøve noe helt annet og kanskje hadde et behov for å komme vekk ifra noe den gang. Men jeg tror likevel de hadde en helt annen motivasjon for å komme opp enn det mange har i dag. Det vi ser i dag blir liksom sånn bucket-list reiser opp her.

Og da blir min spissformulering (rundt ansatte hos myndighetene): Svalbard leverer til meg, jeg leverer ikke til Svalbard.

Og kanskje her oppe, og spesielt med den turnover som er, så er det veldig lett å fraskrive seg ansvaret. Og når det begynner å bli varmt under stolen du sitter på, så begynner du å planlegge reisen ned.

Et flertall av informantene var meget negative til holdninger de mener myndighetene fremviser, i en negativ utvikling. Myndighetene blir anklaget for å være arrogante, og for å inneha en ovenfra og ned holdning mot innbyggerne i byen. En av informantene gikk så langt at han kalte myndighetenes arroganse for en parasitt som ødelegger samfunnet. Først og fremst var likevel misnøyen rettet rundt manglende tilgjengelighet hos myndighetene. Der man tidligere kjente personer som satt i nøkkelstillinger, og kunne kontakte de direkte om det var nødvendig, er opplevelsen nå at dette ikke lenger er mulig. Man har ikke lenger et personlig og etablert forhold til myndighetspersonell, og det oppleves som en form for lukkethet og hemmelighold fra deres side. Informantene har et generelt inntrykk av at offentlig ansatte i større grad enn før nå tenker kortsiktig rundt sitt Svalbardopphold, og med det har et større fokus på seg selv og egen karriere, fremfor befolkningen som de skal tjene. Dette oppfattes som svært negativt fra informantenes side. Informanten med lengst botid i byen, var samtidig også den eneste med personlige forhold til en eller flere av de ansatte hos sysselmasteren. Denne personen delte ikke de samme negative karakteristikene av myndighetene som resten av informantene, og oppga full tillitt til sysselmasteren på Svalbard. Flesteparten av informantene uttrykker også en bekymring rundt en lagdeling de mener er i ferd med å oppstå i byen, en lagdeling hvor de offentlig ansatte nyter goder forbeholdt seg selv og sine, og at de som en følge av dette mister kontakten med den gjengse innbygger.

4.1.1.1. Diskusjon

Det fremstår som tydelig at informantene gjennomgående har en iboende misnøye med og lav tillit til myndighetenes beredskapsarbeid. Funnene viser at tilliten i etterkant av skredet i 2015 er lav. Funnene sier ikke noe direkte om hvordan tilliten var i forkant av skredet, da dette ikke ble vektlagt tilstrekkelig under intervjuene, noe som må betegnes som en svakhet. Det er likevel mulig å anta ut ifra ordlyd og «mellom linjene» i intervjuene, at tilliten til myndighetene ble markant verre.

Flere av informantene er voldsomt kritiske til håndteringen av skredsikringen i forkant av snøskredet i 2015, ettersom myndighetene hadde tilgang på analyser som påviste risikoen. Dette blir forsterket av at få tiltak ut over økt bruk av evakuering ved skredfare ble iverksatt i ettertid, og det ble ikke gjennomført evakuering i forkant av skredulykken i 2017. At «ingenting» hadde blitt gjort mellom 2015 og 2017 var det også flere som uttalte seg negativt rundt. Flere av informantene hadde bekjente som valgte å forlate øya i etterkant av 2017-snøskredet, ettersom de ikke lenger følte seg trygge eller hadde tillit til myndighetene.

Informantene er også negative til at myndighetene gjør seg mindre og mindre tilgjengelige, og mener at de fremstår som arrogante og opptatt av seg selv og sitt, og at de er dårlige til å informere allmennheten. De fleste informantene har inntrykk av at myndighetspersoner i større og større grad er på Svalbard med en egoistisk tankegang om å tjene seg selv og ikke lokalbefolkningen. Særlig poenget rundt tilgjengelighet kommer godt frem blant funnene. Den eneste informanten med stor tillit til myndighetene, har også personlige relasjoner til sentrale myndighetspersoner.

Mesteparten av den negative karakteristikken rundt myndighetene virker å ha en sammenheng med manglende tilgjengelighet til myndighetene, manglende åpenhet fra myndighetene og stor gjennomtrekk i staben med ansvar på beredskapsfeltet. Flere av informantene oppgir en økt følelse av hemmelighold fra myndighetens side, og disse informantene er samtidig de med mest negativt inntrykk av myndighetene.

Informasjonsflyten fra myndighetene får også sterk kritikk fra flere av informantene. At myndighetene ikke er gode på å informere befolkningen virker derfor å forsterke den negative holdningen som har satt seg blant flere av informantene.

4.1.2. Tiltak i etterkant av skredet

Samtlige informanter fortalte gjennom intervjuene om hva de anså som tiltak iverksatt som en direkte følge av snøskredet i 2015. Alle hadde meninger om de to mest åpenbare tiltakene, permanent sikring av Sukkertoppen med snøskredgjerder og skredvoll, og gjennomføring av midlertidige evakuering når det er forhøyet skredfare. Det ble også reflektert rundt hvordan slikt ble løst før, men dette var det først og fremst de med lang botid i byen som snakket om.

Informantene hadde en relativt bred enighet rundt permanent sikring av Sukkertoppen, om at dette var et nødvendig tiltak for å redusere risikoen for snøskred. Snøskredrisikoen ble ansett som uforsvarlig høy, og det var flere som reagerte med vantro da de fant ut at snøskredrisikoen hadde blitt kartlagt lang tid i forkant av snøskredet uten at risikoreduserende tiltak hadde blitt gjennomført. Informantene som alt var klar over dette påpekte at dette hadde sammenheng med en administrativ endring i byen, hvor lokalstyre ble opprettet, og Store Norske ikke lenger styrte byen som en «Company Town». En av informantene poengterte også at en følge av Store Norskes eierskap er at Longyearbyen alltid har ligget langt bak fastlandet rent regulatorisk.

Nei, jeg tenker det er på grunn av at det var akkurat i overgangen. Fra Company Town, Store Norske drev alt til plutselig så skal det bli etablert nye avdelinger ... Samfunnet ble delt opp rundt den tida, og de hadde garantert glemt hele beredskapskjeden.

Selv om det var bred enighet om at permanent sikring av Sukkertoppen var en god ting, rettet noen av informantene kritikk mot selve estetikken, og hvorvidt permanent sikring virkelig var strengt nødvendig. Skredvollen derimot fikk ros for sin utforming.

Jo at den gangen Store Norske drev samfunnet. Så var det en rutine på hvordan den tok seg av skavler som lå rundt om. Det var folk som reiste opp og sprengte de. Jacob Jakobsen. Det var hans jobb. Ja, hver vår og passer på når snøskavlene det ble store nok. Under fjellsiden så klatret han opp, og så fikk han sprengte ting.

Men det er nå sånn. Det er ikke alltid jeg forstår liksom hva i veien, samme med nybyen og alle evakueringene. For når jeg kom hit på 90 tallet, så hadde Store Norske ansvar for bygningene rundt, da sendte de opp folk og skøyt snøskavlene ned før det ble størrelse på dem, men det kan vi ikke gjøre lenger. Vi skal evakuere.

Når det gjelder midlertidige tiltak som kontinuerlig evakuering av skredutsatte områder når snøskredrisikoen var forhøyet var det blandede meninger blant informantene.

Og jeg husker jo, det blei jo blant annet sagt at dette kommer ikke til å skje igjen. Nå kan det aldri skje igjen. Myndighetene har vært opptatt av å hele tiden si at ja nå har

vi kontroll, og så går det helt til februar 2017. Og så skjer det samme på nytt. At det ikke gikk med menneskeliv i det var jo bare flaks. Tilfeldigheter. Myndighetene prøvde å forsikre folk om at nå er det trygt, mens realiteten var at de hadde gjort Nada. Det er mitt inntrykk.

Det er jo et enormt fokus ... og på det minste dårlige værvarsel, så er det å stenge ned og evakuere ... Det har skjedd en total transformasjon hele byen. Og jeg relaterer det til det at triggeren var, ja dette skredet (2015) og i 2017.

For mange evakueringer i byen? Nei, jeg synes ikke det. Nei, jeg synes at de har de gjort klokt i å være føre var. Men jeg har hørt mange som har vært irriterte på det. Spesielt de gamle veteraner.

Ja da, og det er konsulenter innleid, og det er arkitekter sikkert og masse spesialister som skal tjene masse penger på dette her, som i utgangspunktet kunne være fikset med en tur opp og ned med bulldoser som hvert år.

Flere utrykte misnøye rundt frekvensen av evakueringene og følte det som en form for overformynderi fra myndighetene side. Dette kom spesielt frem i synet til en informant som påpekte at i det mellom skredet i 2015 og 2017 egentlig ikke ble gjort noen ting utover evakueringene. Noen av informantene kommenterte også nødvendigheten av permanente tiltak når det gjald sørpeskred i vannledningsdalen. For når midlene virkelig hadde kommet på bordet fra sentralt hold i etterkant av snøskredet i 2015, og også 2017, så var det først og fremst permanente tiltak som skulle gjennomføres, der man tidligere gjennomførte midlertidige løsninger ved behov.

4.1.2.1. Diskusjon

Selv om det ble poengtert estetikk og kostnader rundt de permanente tiltakene, var det en felles oppfattelse blant informantene om at sikringstiltakene var gode, og nødvendige. Funnene rundt de midlertidige tiltakene viser tydelig at informantene for det meste var tilfreds med midlertidige tiltak fremfor permanente, så lenge de ikke ble for inngripende i deres vanlige liv. At snøskavler ble sprengt fremfor skredvoll var akseptert, og at elva gjennom byen ble bulldoset flere ganger i året fremfor permanente tiltak var også fullt ut akseptert. Der det oppstod misnøye var når evakueringer forekom hyppig, og gjentakende. Når de midlertidige tiltakene ble for belastende ble de derfor sterkt kritisert, og permanente tiltak var å foretrekke.

Det ble også poengtert at det burde vært et større fokus på borgeransvar og borgeropplæring i byen, som et forebyggende tiltak.

Også her ble det rettet kritikk mot myndighetene for at tiltakene tok lang tid å sette i gang. Flere informanter uttrykte sterk mistillit og misnøye mot at ingen tiltak ble igangsatt før 2015, og heller ikke mellom 2015 og 2017.

4.1.3. Gjennomtrekk i offentlige instanser

Gjennomtrekk av personell i offentlige stillinger var det også mange, og sterke meninger om.

Så tror jeg, og at en må våge å adressere, at det er ikke en menneskerett å komme opp her og få alle godene servert ... Dette er samfunnet. Du må faktisk bidra hvis dette samfunnet skal fungere ... Og det er kanskje det mest uheldige det siste årene, sånn som jeg ser det, at det har kommet veldig mye mennesker som ikke kommer for å

bidra, men bare for å oppleve ... Og det er klart den gjennomtrekken som er her oppe. Det påvirker alle i så mye større grad enn vi er klar over.

Jeg mener at ulempene oppveier for fordelene, altså i kraft av at mange er bare blir to år ikke sant? For du får jo gjerne permisjon bare ett eller to år? Så har du akkurat lært deg svalbardsamfunnet, og det å lære å fungere her oppe det tar tid, og det bruker veldig mye tankekraft. Jeg merker hvor viktig det er i min jobb og også for Store Norske som Svalbardpolitisk verktøy, ikke sant? Du kjenner liksom dynamikken i Longyearbyen. Hvordan tenker Norge Svalbard-politisk om Longyearbyen og Svalbard? Hva slags hensyn legger vi til grunn i vurderingene, ikke sant? Så du må ha vært der, sånn intuitivt da. Og det mister du der oppe, ikke sant? ... Ja, og det kan også gå på bekostning av kollektiv hukommelse rett og slett ... Hvis du skal liksom analysere det, så vil det sikkert åpenbart bli identifisert som en risiko for beredskap og sikkerhet?

Alle informantene viste en gjennomgående negativ holdning til effektene av høy gjennomtrekk av personell i samfunnet, spesielt rettet mot de ansatte hos offentlige myndigheter. Høy turnover ansees som svært problematisk og det poengteres at det offentlige er spesielt dårlige når det kommer til kunnskaps- og erfaringsoverføring. Offentlige instanser, da særlig lokalstyret og sykehuset, anklages for å ha spesielt dårlige rutiner på dette. Et annet kritisk punkt som kommer opp er at myndighetene ikke alltid klarer å finne en erstatter før nåværende ansatt flytter ned, noe som fører til at det ikke blir gjennomført erfaringsutveksling og kunnskapsoverføring i det hele tatt. Informantene poengterte sine tanker om effekten en slik gjennomtrekk har på samfunnet.

Jeg tror at turnover er synd for samfunnet fordi man mister mye kunnskap hele tiden, og det er dyrt for samfunnet, for det tar tid å lære opp folk. Først når du blir god det er liksom da man slutter ofte ... det er svært få organisasjoner på Svalbard som har gode rutiner på å ivareta kunnskap. Du må bygge opp rutiner rundt det fordi du har høy turnover og du aldri blir kvitt ... Og det har ikke vært fokus på. I det hele tatt ... Og det gjelder alt fra liksom sysselmesteren på lokalstyret, sykehuset og Store Norske og andre og Statsbygg, UNIS ... Altså det er ingen som er god på det. Det har blitt veldig mye bedre, for det har blitt mye mer bevissthet rundt det.

Det er jo systemsvikt. Og det er klart når du har høy turnover da må du ha rutiner. Jo høyere turnover du har, jo bedre rutiner må du ha på kunnskapsoverføring. Og det er det jo tydelig at myndighetene ikke har gode nok rutiner på.

Synes dem som skal sitte i posisjoner på Svalbard, er nødt til å kjenne det samfunnet som er der. For det er ikke sånn som det er nede. Det er et helt annet samfunn. Ja, det er helt annen type befolkning. Det er en noe helt annet. Ja du, du må sitte her en stund. Sitter du her som sysselman, så bør du i hvert fall sitte her i 6 år altså. Du må kjenne det, og så bør du være litt ydmyk i forhold til samfunnet.

Men her sitter du med en som var politiker. Jeg visste jo ikke om den rapporten der heller før etter raset, og jeg satt i lokalstyret

Negative effekter som nevnes som en følge av høy turnover er at kunnskap og visdom forsvinner hver gang noen forlater øya. At det er tidkrevende å lære opp nytt personell, noe som ofte fører til at den ansatte forsvinner i det de endelig begynner å bli dyktige. Dette

punktet blir understreket av flere informanter, ettersom Longyearbyen og Svalbard er et meget spesielt sted, og det tar tid og bli kjent med øya og lokalbefolkningen.

Jeg vet jo det at det er høy turnover både hos lokalstyre og sysselmesteren ... At det ikke er noe sånn kjempegod informasjonsdeling til nye folk, og at da gjerne så har den ene flyttet ned før den andre hadde kommet opp, som er sånn typisk her da. Det gjør jo ikke informasjonsoverføringen lett, det er helt klart.

Det er klart, at hver gang det ramler noen av, så ramler det av litt visdom, for jeg ville tro at ved å være her oppe over lengre tid, så akkumulerer man visdom. Og saken er jo den at de som skal lære seg, altså de som kommer fra syssel-etaten som forteller oss hvordan vi skal oppføre oss. De har selv gått på kurs hos folk som er kjent der oppe.

Flere av informantene poengterer at høy turnover og kort botid, fører til en økning i negativ holdning imot det offentlige, hvor informantene oppfatter det som om de offentlig ansatte er her først og fremst for seg selv og egen karriere, og ikke bryr seg like mye om samfunnet og de lokale, som de med lengre fartstid gjør. Informantene mener at dette fører til at folk i byen får et mindre personlig forhold til nøkkelpersonell i det offentlige og at nøkkelpersoner blir vanskeligere å komme i kontakt med. Noe som igjen fører til en oppfattelse av en iboende arroganse fra myndighetens side. Avslutningsvis må en av informantenes tanker rundt høy turnover fremheves. Informanten påstår høy Svalbardturnover har en sammenheng med de nasjonale permisjonsreglene

Men det som også er en utfordring som staten kunne nok gjort noe med. Det er jo de som kommer opp her som ikke våger og si opp fastlands jobben sin. Og så får de bare ett eller to års permisjon, men de ønsker faktisk kanskje å være her lengre, men de er redde for å ikke ha noe å komme tilbake til, fordi noen bor jo i distriktet og der det faktisk ikke er gitt og få den samme jobben tilbake igjen. Der kunne det være statlig inngripen.

4.1.3.1. Diskusjon

Informantene har en gjennomgående holdning om at høy turnover hos de offentlige myndighetene på Svalbard er negativt. Dette settes ikke nødvendigvis i direkte sammenheng med åremål, ettersom åremål gjerne kan forlenges, eller utvides med å søke andre stillinger på øya, men det faktum at botiden går kraftig ned, og at informanten sitter med et inntrykk av at de offentlige ansatte er verst i klassen. De har de beste vilkårene, gode forhold, og flyttevilkår de fleste private bare kan drømme om. Dette mener de fører til at mange ansatte hos myndighetene kommer til Svalbard på andre premisser enn resterende lokalbefolkning. De anklages for å se på Svalbard som noen «friår» enten for opplevelsens skyld, for karrierens skyld, for «utenlandserfarings» skyld, eller som en belønning for lang og tro tjeneste i etatene. Alt dette fører til et voldsomt negativt inntrykk angående myndighetene og arroganse er et ord som svært ofte brukes for å beskrive myndighetene. I tillegg består selvfølgelig poenget om at Svalbard og Longyearbyen er annerledes enn noe sted på fastlandet, og bare det å tilpasse seg lokalsamfunnet tar lang tid. Dersom man kun blir værende et år eller to, betyr det at en uforholdsmessig stor del av perioden brukes på å gjøre seg kjent med, og forstå omgivelsene sine.

At det offentlige i tillegg beskyldes for å ha de dårligste erfaringsoverførings-rutinene på øya, forsterker inntrykket informantene sitter med, at myndighetene er arrogante, og lever i en egen verden enn resten av samfunnet.

Disse faktorene understrekes ofte sammen med en voksende misnøye og mistillit mot myndighetene.

Avslutningsvis er poenget en av informantene gjør angående permisjonsregler interessant. Det krever litt å flytte så langt som til Svalbard. Spesielt dersom man holder til i bygde-Norge og ikke er garantert det gamle livet tilbake når man returnerer. Sentrale myndigheter har selv gått ut og poengtert viktigheten av solid norsk tilstedeværelse på øya. Så tiltak og unntak som bygger oppunder denne viktigheten, er det nærliggende å tro at ville kunne blitt godkjent og gjennomført

4.1.4. Svalbardbarskhet

Under intervjuene fortalte informantene om deres egen risikotoleranse og tanker rundt temaet Svalbardbarskhet.

Egen risikotoleranse er helt avhengig av om jeg er alene eller sammen med voksne, eller hvis jeg har med barn. Om jeg har med meg barn, da snur vi hvis det er fare for noe risiko. Hvis det er alene, så kan jeg ta ganske høy risiko. Da bare kjører jeg da

Jeg vet ikke hvor det kommer fra den der risikovilligheten. Om det kommer fra liksom gruvetida på en måte, altså Store Norske mistet 121 mann på 100 år. Det er ganske mange. Ja, det er liksom over en i året ... Jeg tror risikotoleransen er ganske høy, folk dør jo i en scooterulykke i året liksom, og så går det noen med til bjørnen. Jeg tror også at risikoen på det høy, at man er villig til mer.

De første årene jeg var her så var jeg jo mye mer uredd, men det handler jo om at jeg hadde ikke så mye kompetanse og kunnskap. Jeg har vært her en stund nå, og ser jo mer kunnskap jeg får jo mer ser jeg jo hvor mye vi utsetter oss for fare ... det kommer nye mennesker opp som er uredde og ikke har den kunnskapen, som vil reise ut og ta sjanser og jeg er overrasket over hvor mange uredde uvørne mennesker som er her oppe.

Jeg var ikke bevisst det hele tatt ... En gang vi gikk ned i Morena så kommer vi ut liksom ved utgangen av smeltevannskanalen, og da gikk vi ned der en bratt bakke eller sånn skråning. Og da tenkte vi på etter at der skulle vi ikke gått. Altså, det var helt koko egentlig å gå der, altså livsfarlig altså. Også jeg har gått en del turer liksom fra Grumant til Longerbyen langs kysten og nesten svømt siste stykke fordi vannet kom igjen. Jeg hadde riktignok på hjelm, men altså helt kokko. Jeg har aldri gått der i dag. Det regner jo Stein også liksom. Det er jo bare helt crazy, og det sa jeg, jeg har gjort en del ting som jeg har skjønt i ettertid at dette var ikke bra.

Det fremstod som en ganske unison enighet om at risikovilligheten generelt sett er høyere på Svalbard enn den er andre steder. Det ble blant annet dratt sammenhenger tilbake til det gamle gruvesamfunnet for å forklare den økte risikovilligheten, men noen satte det også i sammenheng med mangel på kunnskap. Informantene mener at mennesker som ikke har kunnskap og erfaring fra Svalbard har en tendens til å undervurdere farer og overvurdere egne evner. De har sett mennesker med liten erfaring utsette seg selv for stor risiko, tilsynelatende

helt uredde, noe av dette var også selvopplevd. Flere av informantene forteller at de tidlig i sine opphold utsatte seg for fare fordi de ikke visste bedre, og at med erfaring har de innsett hva de faktisk utsetter seg for og blitt mye mer beviste rundt det.

Og det skal jo ikke så mye til før du kan være en selvutnevnt svalbardekspert.

så tenker jeg også at, hvis du bare har vært ute på solskinnsdager, så har du jo bare solskinns erfaringer.

Og det er kanskje det største problemet. Folk, som egentlig ikke har vært på de turene vi prater om, tror at de vært der, så agerer man på det, og det er kanskje med større risiko, personlig sikkerhet da ... jeg tror kanskje det prates mer om ting enn det man egentlig har gjort også da. Og så er det noen som på en måte er veldig sånn tøffe og kjøre plasser som ikke er så lurt å kjøre på. Ja, og så går det. Det går stort sett greit.

Informantene mener at egen risikotoleranse blir transformert av å bo i Longyearbyen. At selvbildet endres bare av å bo på Svalbard, noe som skaper en falsk trygghet for mange. Det påstås at mange får en falsk trygghet fordi de kjøper seg dyrt og kult utstyr og dyre turklær. De får en falsk trygghet fordi de kun har opplevd turer rundt omkring på øya i solskinnsdager. De får en falsk trygghet fordi de hører historier fra erfarne Svalbardfolk, og føler at de også har tatt del i historiene, som en form for falsk erfaring. Og de får en falsk trygghet for at myndighetene passer på, som igjen fører til at man ikke tar like stort ansvar for egen sikkerhet som man burde. Flere av informantene mener det kun er tilfeldigheter som gjør at ikke flere mennesker blir tatt av snøskred.

Og det er klart i og med at jeg ferdes mye rundt, ganske mye mer enn de fleste. Så utsetter jeg meg jo også for mer risiko enn veldig mange andre ... først og fremst har jeg fått mer bevissthet rundt det. For det har jeg fått. Uten tvil. Fått mye mer bevissthet rundt hvilken risiko jeg aksepterer. Jeg aksepterer ikke sånn voldsom risiko. Men klart jeg aksepterer jo enn viss risiko, det gjør jeg. Og så har jeg hatt noen opplevelser som også har gjort noe med hva jeg aksepterer etterpå. Det har jeg

Man må bygge nytt nettverk hele tiden. Og da prøver jeg å se på hvordan folk tenker når det gjelder sikkerhet. For meg er det viktig at jeg skal ferdes trygt. Ja, jeg aksepterer en risiko, det må du når du beveger deg utenfor byen. Men jeg vil ikke akseptere en risiko sånn at det er sannsynlig for at det skjer noe feil. Så da prøver jeg liksom å fiske litt, prøver å høre hvordan de tenker på skredfare. Hvordan de forholder seg til løssnø i fjellene. Hvordan de tenker med tanke på is på fjordene. Og jeg tror de fleste jeg prater med, de har bare ikke noe forhold til det. Jeg tror ikke det er det at de aksepterer mye. Jeg tror bare ikke de har et forhold til det å akseptere risiko.

Mange av informantene forteller at de utsetter seg for mindre risiko nå, enn de gjorde da de var nye på øya, og at dette først og fremst skyldes utvidet bevissthet rundt det å ta risiko. De tar fortsatt risiko for turopplevelser, men erfaringen gjør at risikoen de tar er mer kalkulert. Et synspunkt er at de nye ikke nødvendigvis har en høyere risikotoleranse enn de erfarne, de har bare et manglende forhold til risiko, og er ikke nødvendigvis klar over hva de utsetter seg for.

Det å være barsk. Jeg tror mange av de som søker seg opp her, de er enten vante med å utfordre seg selv og være mye ute i naturen og ønsker å utvide det med Svalbard opplevelsen. Eller så er det sånn litt adrenalinkick typer som tåler mye.

Så i hvert fall det som har vært på Svalbard noen år og som kan oppføre seg i naturen og som har kunnskapen er ganske så tøffe ja. Jeg har selv kjørt fra Longyearbyen alene mot Årgangs hytta over lomonosovfonna i dårlig vær. Det gikk fint det. Men jeg var ikke spesielt høy i hatten når jeg kjørte over der, for det var dårlig null sikt jeg og der har du en bresprekk og, så du må jo liksom vite hvor du er til enhver tid. Hadde gps'n sviktet da, så hadde jeg nok vært i deep shit, men det gikk. Det gikk fint.

Eller de som kjører fra Longerbyen til Kapp Vik på snøscooter i desember, ikke sant? Alene. De er jo. Det er jo litt barskt. Eller når (navngitt venn) som legger av gårde til østkysten en tidlig januar morgen. Da er det jo ingen andre som har vært der før han, ikke sant? Da har du hår på ballene, for å si det sånn.

Det gir mange en god følelse ikke sant, å være her, du føler deg spesiell. Vi deler noe veldig unikt, ikke sant? Vi har liksom den store skumle villmarka med isbjørn, og litt russere der, og dårlig vær og mørketid, Ikke sant? Truende omgivelser, ikke sant? Det fungerer veldig samlendende ... En utenforstående fiende vil samla samle nasjonen. Det er litt overført betydning. Så er det også sånn her. På den måten folk føler seg barske, ikke sant? Det tror jeg de gjør, en del er det jo det også.

Da jeg kom opp, så drev jo folk her og high-marka og herja, ikke sant? Og da husker jeg at jeg sto oppe på gruvefjellet der. Stod og så. Sekundet etter skredet hadde gått i Hjortfjellet der hvor han herja. Han døde i skuterulykke. Så da var sånn man holdt på da, ikke sant? Det var det.

Vet du hva jeg tror, at den der er idiotiske maskuliniteten som faktisk må sies, finnes blant damene her oppe og. Det er ikke bare menn, absolutt damer og, og det er ganske mange damer som presser grenser og hauser hverandre opp i forhold til å utfordre og, altså dette her med å dra ut alene ... og så er det en veldig, veldig syk kultur i forhold til alkohol her oppe. Og de som inntar mye alkohol. De filtrerer jo vekk en del av fornuften sin.

Generelt var det likevel en oppfatning blant informantene om at Svalbardfolk med litt erfaring nok er tøffere enn de på fastlandet. Dette kan komme av at de som søker seg til Svalbard ofte innehar en større utforskertrang enn andre, og sånn sett har en forhøyet risikovillighet. Informantene forteller også om en form for toxic masculinity de opplever her oppe, som de ikke har opplevd på samme måte nede på fastlandet. En form for samhold som oppstår når man står sammen mot truende omgivelser eller farer, som gjør at menneskene her føler seg tøffere enn det de kanskje er, og som får de til å ta forhøyet risiko eller gjøre dumdristige ting. Noen av informantene kaller dette en slags cowboy mentalitet. Alle sammen har de sett mennesker, venner, eller kollegaer gjøre dumme og risikofylte ting, ofte med alkohol involvert, og i stedet for at det i etterkant blir en oppvekker, blir det heller gjenfortalt som en god historie, noe som forsterker den uheldige atferden. De forteller at ingen har lyst til å bo på Svalbard og være den som ikke tør det alle andre gjør, så de fleste informantene hadde opplevelser hvor de har vært med på ting de egentlig ikke var helt komfortable med, hvor de har presset seg og egen risikovillighet for langt.

4.1.4.1. Diskusjon

Informantene gir et uttrykk for at de mener mennesker på Svalbard generelt sett er tøffere og barskere enn mennesker på fastlandet. De eldste informantene mener riktignok at forskjellene blir mindre og mindre i takt med at Longyearbyen urbaniseres. Annerledeslandet er i ferd med å forsvinne, sa en informant. Noe som historisk sett medfører riktighet. Longyearbyen er mer og mer tilgjengelig, og imaget endres fra det tøffe, til det eksotiske, noe som også endrer tilstrømmingen av mennesker. At Longyearbyen er i en overgang fra et gruvesamfunn til et turistsamfunn forsterker dette. Informantene oppgir også at det å oppholde seg på Svalbard over tid gir de et mer bevisst forhold til risiko og egen risikotoleranse, noe som igjen er en naturlig slutning. Oppholder du deg et sted det er mye risiko over tid, vil du også få et annet forhold til risiko og egen toleranse. Økt erfaring kompetanse og kunnskap gjør ikke at risikoviljen forsvinner, men det gjør at risikoen som tas er kalkulert, og ikke ubevist. Flertallet av informantene oppgir nemlig at de i sine tidligere dager har opplevd situasjoner som i ettertid fremstod som ubehagelige eller unødvendig risikable. Flere av informantene påpeker at viljen til å gjøre risikable eller dumdristige ting ofte er vesentlig større på Svalbard, og flere ser på dette som en kultur/ukultur. De mener at det eksisterer en kultur i samfunnet om å tøffe seg, som fører til at beboende gjerne strekker strikken lenger enn de ville gjort andre steder, noe de gjør for skryterettigheter, fordi det er en drikkekultur i samfunnet som sammen med turer skaper farlige situasjoner, eller fordi det å bo «på Nordpolen» ikke bare gir skryterettigheter, men også en form for «barskhets-krav».

4.1.5. Trygghet

Informantene hadde sammenfallende meninger omhandlende trygghet.

Det kunne gått skikkelig galt, og da fikk jeg reaksjoner egentlig burde hatt dette det første raset. a Da ble det skikkelig skjelve for at du så jo for meg at folk la trykket under og at huset var knust igjen, og alle de tingene der. Men så kom vi opp dit og så det var et var et hus som var delt i 2 egentlig. Det var jo gått rett gjennom og det bodde heldigvis ikke folk der da.

Ja jeg ville nok ikke bodd der oppe som raset gikk. Det tror jeg nok ikke nei. Ikke med den viten jeg vet i dag.

Ja og jeg kjenner jo flere som flyttet ned etterpå ... Di reiste på det at de følte at dette orker jeg ikke. Dette ble for utrygt. Dette ble for dumt ... altså at det var veldig sann uforutsigbarhet rundt bosituasjonen etterpå, og noen følte seg utrygge hjemmene sine. Ja.

Jeg ble satt ut av det veldig mange som reagerte ekstremt på det her. Helt til jeg skjønnte at selvfølgelig de her gjenopplever skredet på nytt, spesielt unge mennesker for eksempel datteren til en kollega som var liksom helt ute og kjører liksom.

Etter 2017 skredet ... Det gjorde noe med byen, kanskje? At det følte meg plutselig veldig sårbar, for det er jo sånn du er hjemme. Du er ikke på tur. At du tar risiko på tur, er jo greit.

Alle sammen følte de seg trygge i byen på nåværende tidspunkt, selv om flere av de uttrykte at trygghetsfølelsen ville blitt redusert ved å bo i de mest skredutsatte stedene i byen. Det var også en utbredt opplevelse blant informantene at trygghetsfølelsen ble kraftig redusert som følge av snøskredene i 2015 og 2017. Selv om det var snøskredet i 2015 som gjorde mest

skade, virker det som om det var 2017 skredet som gjorde størst ulag i redusert trygghet for informantene. En av de forklarer grunnen til at mange reagerte sterkere i 2017, var at de samtidig gjenopplevde 2015. Flere av informantene hadde bekjente som hadde flyttet ned i ettertid av 2017, som følge av angående trygghetsfølelse.

4.1.5.1. *Diskusjon*

Uttalelsene til informantene tyder på at de fleste føler seg relativt trygge. Snøskredet i 2015 rystet lokalsamfunnet, men ble også for det meste ansett som en engangs hendelse. Derfor er det tydelig at de som ble hardest rammet i 2015, også er de som håndterte snøskredet i 2017 verst, selv om dette skredet voldt vesentlig mindre skade. Det at en engangshendelse kunne skje igjen, så raskt etterpå tok mange tungt, spesielt de som var rammet i 2015. Informantene utviser også en bevissthet rundt de forskjellige sonene rundt i byen, og flere påstår at de ikke ville følt seg helt trygge og komfortable om de måtte flyttet til et av de mest utsatte områdene i byen.

4.1.6. *Oppsummering*

Det viser seg at informantene har en gjennomgående lav tillit til myndighetenes beredskapsarbeid. Det visser seg også at på et generelt nivå, finnes det en negativ holdning til myndighetene, og deres fremferd. Det finnes positive eksempler og tanker, men de negative karakteristikkene overskygger i stor grad de positive.

Myndighetene beskrives som arrogante, lukkede og egoistiske. Det er vanskelig å komme kontakt med nøkkelpersoner og de er distanserte, der de holder til på toppen av et voksende klasseskille. Det er også dårlig informasjonsflyt ut til lokalbefolkningen. Det fremstår som at mange av de negative trekkene informantene tilegner myndighetene er negativt synergerende og selvforsterkende.

Informantene har en gjennomgående holdning om at høy turnover hos de offentlige myndighetene på Svalbard er negativt. Myndighetene har de beste vilkårene, og flyttevilkår de fleste private bare kan drømme om. Dette mener de fører til at mange ansatte hos myndighetene kommer til Svalbard på andre premisser enn resterende lokalbefolkning. Dette fører til et voldsomt negativt inntrykk angående myndighetene og arroganse er et ord som ofte brukes i beskrivelsene. Longyearbyen er annerledes enn noe sted på fastlandet, og det å tilpasse seg lokalsamfunnet tar lang tid. Dersom man kun blir værende et år eller to, betyr det at en uforholdsmessig stor del av perioden brukes på å gjøre seg kjent med, og forstå omgivelsene sine.

Informantene påstår også at Svalbardfolk generelt sett er barskere og tøffere enn andre. Det å bo på et risikofylt sted som Svalbard tvinger personer til å få en mer bevist holdning til risiko og risikovillighet. Flere av de erfarne føler at de tar mindre risiko nå enn de gjorde i starten, og at de er mye mer beviste rundt den risikoen de tar. Samtidig har mange opplevd eller sett at de nye utsetter seg for farlige situasjoner, som de der og da ikke opplevde som risikovillighet, fordi de på grunn av manglende kunnskap og erfaring ikke identifiserte farene og situasjonen riktig.

Det kommer også frem av funnene at det er en utbredt cowboymentalitet og en form for toxic masculinity til stede på øya. Denne er like mye til stede både hos kvinner som menn. De påpeker at viljen til å gjøre risikable eller dumdristige ting ofte er vesentlig større på Svalbard, og flere ser på dette som en kultur/ukultur. De mener at det finnes en ukultur i samfunnet om

å tøffe seg, som skaper farlige situasjoner. Det kommer også frem at det finnes en hard drikkekultur. Også under tursituasjoner hvor det allerede eksisterer risiko, nytes det mengder alkohol, noe som forsterker bajasoppførselen mange utviser. Ukulturen har satt seg godt, og har på mange måter blitt en del av identiteten, og selvfølelsen av å være tøffere og barskere enn alle andre som bor sørpå.

Det kommer frem at informantene ser seg tilfredse med midlertidige tiltak, så lenge de ikke blir for inngripende. Informantene var eksempelvis tilfredse med at skavler sprenges og elven doses, men når evakueringer ble hyppige og ubeleilige, da var det permanente tiltak som var tingen.

Avslutningsvis fremstår det som at alle informantene likevel føler seg trygge i byen. De som faktisk følte seg utrygge i etterkant av 2015 og 2017, har allerede flyttet ned. Og det fremstår som at den verste grunnen til utrygghet ikke er det mest alvorlig skredet som tok menneskeliv. Men snøskredet som kom to år i etterkant. Snøskredet som ikke skulle skje igjen. Som beviste at skredet i 2015 ikke var noen enkelthendelse.

Disse faktorene understrekes ofte sammen med en voksende misnøye og mistillit mot myndighetene.

4.2. Drøfting

I dette kapittelet vil funnene fra den empiriske analysen drøftes opp mot, og i lys av det teoretiske rammeverket presentert i kapittel 2 Teori. Formålet med drøftingen er i første omgang å kunne besvare oppgavens forskningsspørsmål, for senere å kunne besvare oppgavens problemstilling i kapittel 5 Avslutning.

Denne delen vil benytte en tilsvarende struktur som kapittel 4.1 Funn. Drøftingen vil presenteres på samme måte i henhold til kodegrupperingen, og funnene vil drøftes opp mot relevant teori. I drøftingen tilstrebes det å vise til forskning, teori eller annen dokumentasjon omhandlende funnene i den gitte kodegruppen, som kan støtte opp, motsi, eller berike diskusjonen. Hver gruppe vil drøftes individuelt, før kapittelet avsluttes med en oppsummering. Drøftingen vil i hovedsakelig rette seg inn etter oppgavens tema: tillit, og det teoretiske rammeverket som benyttes vil være deretter.

4.2.1. Hendelsesforløpet

Den 19 desember 2015 ble Longyearbyen rammet av en krise. Snøskredet som ble utløst i etterkant av et voldsomt uvær, ødela 11 hus, og tok 2 liv. I en by med rundt 2000 innbyggere er dette nærmest katastrofale tall, og i henhold til Fritz' krisebegrep ble den sosiale strukturen forstyrret og flere grunnleggende samfunnsfunksjoner ble forstyrret. Snøskred er en konvensjonell krise. Krisen var fullstendig forutsigbar da myndighetene var klar over skredfaren, og den var fullt mulig å påvirke. Snøskred er ikke i seg selv en krise, men blir en krise som følge av at et lokalsamfunn bruker områder som periodevis er skredutsatt. Krisen blir et faktum i det lokalsamfunnet rammes direkte av snøskredet, og det er derfor noe som må hensyntas i reguleringsplanleggingen. Farer må skilles fra sårbare objekter, og barrierene kan være tekniske, operasjonelle og organisatoriske som hver for seg eller sammen reduserer sannsynligheten for en uønsket hendelse, eller redusere konsekvensene dersom hendelsen inntreffer (Engen, et al., 2016, s. 267).

Longyearbyen regulerte for bebyggelse i skredutsatte områder lenge før skredfaren ble kartlagt, men samfunnet tok likevel preventive hensyn, en operasjonell prosedyre hvor

dedikert personell detonerte snøskavler før de ble for store. I overgangen fra kompaniby til lokalstyre stoppet bruk av denne barrieren. Det ble heller ikke innført noen erstattende barrierer.

Beredskap kan defineres som: Tiltak for å forebygge, begrense eller håndtere kriser og andre uønskede hendelser (NOU 2000: 24, 2000). I forkant av snøskredet i 2015 hadde ikke Longyearbyen lenger noen barrierer for å forhindre snøskred i utsatte områder, på tross av rapporter som påviste faren. Longyearbyen hadde ikke god beredskap i forkant av snøskredet i 2015.

Tillit bygges opp gjennom erfaringer over tid, noe som betyr at myndighetene er nødt til å kontinuerlig bevise at de behersker sine oppgaver for å opprettholde tilliten i befolkningen. Tillit er derfor lett å rive ned, og tilliten til myndighetene i Longyearbyen sank betraktelig som følge en følge av den mangelfulle beredskapen, som var en av årsakene til at krisen som tok to menneskeliv kunne oppstå.

I forkant av ulykken var ikke sikringstiltak særlig fremtredende i det offentlige ordskiftet, og evakueringer i forkant og etterkant av uvær var ikke på dagsordenen. (Terpstra, 2011, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 484) påviste at høy tillit til risikohåndtering resulterte i lavere grad av frykt, og lavere oppfattet sannsynlighet for risiko. Dette kan derfor tyde på at innbyggerne i Longyearbyen på dette tidspunktet hadde en høy grad av tillit til myndighetene.

En annen faktor var at verken grunneier, lokalstyret eller sysselmasteren var villige til å ta på seg ansvar og skyld for at ulykken kunne skje. Denne mangelen ansvar ble av deler av lokalbefolkningen oppfattet som et grovt tillitsbrudd. Et tillitsbrudd som på mange måter vanskeliggjorde det påfølgende sikring og beredskapsarbeidet.

I etterkant av krisen ble det gjennomført hyppige evakueringer av de mest utsatte områdene i byen. Skredfarevarsling ble etablert, men det ble ikke påbegynt permanente sikringstiltak. Når et nytt snøskred gikk i samme område i 2017, uten at evakuering hadde blitt gjennomført, og det kun var tilfeldigheter som hindret en ny krise, fikk tilliten til myndighetene seg enda en alvorlig knekk. Det var tydelig at forrige krises etter-fase i henhold til Figur 2 Krisefaser som en sirkulær prosess hentet fra (Engen, et al., 2016, s. 265), ikke hadde medført tilstrekkelig lærdom.

4.2.2. Tillit og omdømme

Funnene i studien sier ingenting om informantenes tillit til myndighetene i forkant av skredkrisen, utover det man kan lese mellom linjene, at tilliten ble markant redusert i etterkant av krisen. (Terpstra, 2011, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 484) påviste at høy tillit til risikohåndtering resulterte i lavere grad av frykt, og lavere oppfattet sannsynlighet for risiko. Dette kan derfor tyde på at innbyggerne i Longyearbyen på dette tidspunktet hadde en høy grad av tillit til myndighetene. Det teoretiske rammeverket antar at mennesker vil tolke nye beviser en den retningen som best passer deres predisposisjoner (Kahan, 2010; Kahan et al., 2009; Kahan et al., 2012, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 487). Ved å ignorere tillit, finner Kahan at lekmenn tenderer til å tro på eksperter med verdisett tilsvarende deres eget. Gitt alle de negative karakteristikkene informantene utviser overfor myndighetene, er det naturlig å anta at de ikke lenger anser myndighetene som eksperter med tilsvarende verdisett, noe som igjen har en negativ påvirkning på deres tillit til myndighetene. Dette virker derfor selvforsterkende

på den allerede sterkt reduserte tilliten informantene oppgir som en følge av myndighetenes beredskapsarbeid i forbindelse med snøskredet i 2015.

Funnene gjengir sterk kritikk til beredskapsarbeidet i forkant av snøskredet i 2015. Kritikken retter seg mot at myndighetene hadde analyser som påviste risikoen, men at ingenting ble gjort. Denne oppfattelsen av dårlig beredskapsarbeid ble forsterket av et nytt og tilsvarende snøskred i 2017. 2015 var altså ingen enkelthendelse. Flere informanter oppgir at snøskredet i 2017 hadde enda sterkere effekt på tilliten enn som snøskredet i 2015, på tross av at snøskredet i 2017 ikke medførte like alvorlige konsekvenser. Engen mener at tillit bygges opp av positive erfaringer over tid (Engen, et al., 2016, s. 49), og som en konsekvens av dette kan gjentagende negative erfaringer over tid virke forsterkende på hverandre.

Det finnes en betydelig mengde litteratur som gjenspeiler stor empirisk forståelse for forståelsen av hvordan omdømme påvirker støttende atferd overfor en organisasjon. Dette omfatter blant annet viljen til å, anbefale virksomhet, arbeide for en virksomhet, eller la tvilen komme en virksomhet til gode under kriser (Brønn, 2020, s. 98). Karakteristikkene informantene bruker for å beskrive myndighetene tyder på at omdømmet har tatt alvorlig skade. RepTrak-modellen for måling av omdømme i offentlig sektor har påvist at den viktigste egenskapen for omdømmet til offentlige myndigheter i Norge er egenskapen «er til å stole på» (Wæraas, Byrkjeflot, & Angell (red.), 2011, s. 43). Dette er en egenskap informantene mener myndighetene ikke besitter. Informantene beskriver også hvordan verken grunneier, lokalstyret eller sysselmasteren var villige til å ta på seg ansvar og skyld for at ulykken kunne skje. Denne mangelen ansvar ble av deler av lokalbefolkningen oppfattet som et grovt tillitsbrudd. Mye av mistilliten og omdømmetapet kunne antageligvis vært unngått dersom myndighetenes strategi i etterkant ikke utelukkende hadde handlet om benektelse, men at de i stedet hadde valgt en strategi basert på korrigerende handling (4) og beklagelse (5) i tråd med Benoits Image Repair Strategy (Benoit, 2017).

Flere av informantene er voldsomt kritiske til håndteringen av skredsikringen i forkant av snøskredet i 2015, ettersom myndighetene hadde tilgang på analyser som påviste risikoen. Forsterket av at lite utover evakueringer ble iverksatt i ettertid, evakueringer som ikke ble iverksatt når ulykken først var ute igjen i 2017. At «ingenting» hadde blitt gjort mellom 2015 og 2017 var det også flere som uttalte seg negativt rundt. Flere av informantene hadde bekjente som valgte å forlate øya i etterkant av 2017 snøskredet, ettersom de da ikke lenger følte seg trygge eller hadde tillit til myndighetene.

Manglende åpenhet var den vanligste negative karakteristikken som ble påvist i studien. Åpenhet henger nøye sammen med omdømmerangering og støttende atferd i form av positiv jungeltelegraf, det vil si at folk uttaler seg positivt om bedriften (Brønn, 2020, s. 173). Hemmelighold fører tilsvarende til det motsatte. Negativt omdømme er et selvforsterkende fenomen. Der offentlig ansatte ikke blir satt pris på, vil de kunne få redusert motivasjon til å yte. Når offentlige ansatte yter dårlig, forverres oppfattelsen av deres prestasjoner og omdømme. Dette er en dårlig sirkel.

Det viser seg at informantene har en gjennomgående lav tillit til myndighetenes beredskapsarbeid. Det visser seg også at på et generelt nivå, finnes det en negativ holdning til myndighetene, og deres fremferd, og at negative karakteristikk av myndighetene sitter løst, karakteristikk som i stor grad oppfattes som negativt selvforsterkende, i tråd med Slovic sine funn om at mistillit skaper og forsterker mistillit (Slovic, 1997, s. 12).

Oppsummert kan forskningsspørsmålet angående tillit og omdømme besvares.

- Har lokalbefolkningen på Svalbard tillit til de lokale myndighetenes beredskapsarbeid, og er tilliten endret etter snøskredet i 2015?

Basert på funnene i studien, tyder informantenes svar på at tilliten til myndighetenes beredskapsarbeid er lav. Tilliten ble skadelidende fordi beredskapsarbeidet ikke var godt nok til å redusere eller forhindre snøskredene i 2015 og 2017. Funnene viser også at omdømmet til myndighetene internt i Longyearbyen er redusert i etterkant av snøskredet. Informantene gjengir en rekke selvforsterkende negative karakteristikk av myndighetene, både sysselmasteren, lokalstyret, og sykehuset, i tråd med Slovic sine funn om at mistillit skaper og forsterker mistillit (Slovic, 1997, s. 12).

4.2.3. Tiltak i etterkant av skredet

Når det kommer til sikring av skredutsatte områder, finnes det i hovedsak to fysiske teknikker for å beskytte mot farene snømengdene i fjellsiden utgjør. Disse to teknikkene er kunstig utløsning av snøskredene, og fysisk sikring og forsvarsverk (Smith & Petley, 2009, s. 171).

Før opprettelsen av Lokalstyret, ble teknikken kunstig utløsning av snøskredene beredskapstiltaket som ble gjennomført. I tiden etter opprettelsen av Lokalstyret ble ingen av disse teknikkene benyttet for å beskytte lokalsamfunnet. Flere av informantene var fullt klar over at det i denne perioden ikke ble gjennomført fysiske sikringstiltak, og påpekte at på tross av at dette var godt kjent i byen, var det ingen større motsigelser på dette. (Terpstra, 2011, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 484) påviste at høy tillit til risikohåndtering resulterte i lavere grad av frykt, og lavere oppfattet sannsynlighet for risiko. Mangelen på kritiske røster kan derfor tyde på at innbyggerne i Longyearbyen på dette tidspunktet hadde en høy grad av tillit til myndighetene. Det finnes også risikostudier gjennomført i flere forskjellige land, som har funnet en sterk korrelasjon mellom tillit, og oppfattelsen av eller aksepten for, risiko og fare (Siegrist, 2021, s. 482). Gitt bevisstheten rundt farene rundt snøskredet i byen, og vissheten om at risikoreduserende tiltak ikke lenger ble gjennomført, er tyder denne korrelasjonen på at tillit til myndighetene var høy på dette tidspunktet.

I etterkant av snøskredet i 2017 har det blitt ferdigstilt fysisk sikring og forsvarsverk i toppen av Sukkertoppen. Sikringstiltaket som ble valgt er oppføring av snøgjerder. Dette forsvarsverket var informantene jevnt over positivt innstilt til, selv om flere var negative til estetikken og kostnadsbruken.

Et bostedsområde kan ha sosiale og fysiske egenskaper som påvirker helsa både positivt og negativt (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 125). Ut ifra funnene i studien tyder det på at den positive faktoren trygghet, i stor grad overgår de negative faktorene dårlig estetikk og kostnader. Det fremgår også at tryggheten permanente sikringstiltak gir oppfattes som vesentlig større enn tryggheten midlertidige tiltak som evakuering ga. Evakuering ga også negative påvirkning i form av usikkerhet, og redusert tilgjengelighet i hjemmet.

Oppsummert kan forskningsspørsmålet angående tiltak i etterkant av skredet besvares.

- Hvilke endringer i beredskapstiltak har blitt gjennomført i etterkant av snøskredet i desember 2015?

I etterkant av snøskredet i 2015 ble det igangsatt tiltak som evakuering og skredfarevarsling i byen. Etter snøskredet i 2017 har det også blitt bygget permanente fysiske sikringer i form av snøgjerder langs toppen av Sukkertoppen.

Funnene viser at tiltakene igangsatt mellom 2015 og 2017 ga, på tross av mange negative holdninger til tiltakenes ubeleilighet, en positiv effekt på både tillit og befolkningens trygghet. Denne positive effekten forsvant da tiltakene viste seg utilstrekkelige, da et nytt snøskred inntraff i 2017. Nye tiltaket med permanent fysisk sikring av Sukkertoppen har på nytt hatt en positiv påvirkning på tilliten til myndighetenes beredskapsarbeid, men siden tillit tar tid å bygge opp, og lett rives ned (Engen, et al., 2016, s. 49), vil det ta lang tid før gode sikringstiltak i beredskapsarbeidet alene veier opp for tillitsfallet etter snøskredene.

4.2.4. Turnover i offentlige instanser

Høy turnover beskrives som negativt, og som en enkeltstående faktor som fører til, eller bidrar til mange av de negative karakteristikkene informantene tillegger myndighetene. Informantene mener at myndighetsansatte har de suverent beste vilkårene, gode forhold, og flyttevilkår de fleste private bare kan drømme om. Dette bidrar til at mange kommer til Svalbard på andre premisser enn resterende lokalbefolkning. De anklages for å se på Svalbardoppholdet som et kortvarig og midlertidig opphold, i en helt annen grad enn resterende befolkning. Myndighetene på Svalbard sliter altså med et negativt omdømme. Omdømme er i likhet med tillit noe som må vinnes på basis av tillitsvekkende atferd. Begge deler blir skadelidende når en organisasjon ikke lever opp til forventningene. Dersom man innehar et godt omdømme, vil man sannsynligvis bli oppfattet som pålitelig fra interessenter (Brønn, 2020, s. 84). I motsatt fall blir man oppfattet som upålitelig. Å kunne stoles på er målt til den viktigste driveren for omdømme til offentlig sektor (Wæraas, Byrkjeflot, & Angell (red.), 2011, s. 43), noe som bidrar til å forklare hvorfor omdømmet er så negativt.

Studiens funn viser at informantene hadde en gjennomgående negativ holdning til høy turnover hos myndighetene. Funnene understreker også at Svalbard og Longyearbyen er et slags annerledesamfunn, og det å tilpasse seg tar derfor lang tid. Dersom man kun blir værende et år eller to, betyr det at en uforholdsmessig stor del av perioden brukes på å gjøre seg kjent med, og forstå omgivelsene sine. Myndighetene beskyldes også for å ha de aller dårligste erfaringsoverførings-rutinene på øya. Disse faktorene understrekes gjerne sammen med en voksende misnøye og mistillit mot myndighetene.

Oppsummert besvares forskingsspørsmålet:

- Hvordan opplever fastboende hyppig utskiftning av nøkkelpersonell hos myndighetene?

De fastboende opplever høy turnover hos myndighetene som problematisk. Turnovern bidrar til en oppfattelse av at det nå eksisterer forskjellige verdsett hos lokalbefolkningen og ansatte hos myndighetene, noe som skaper et inntrykk av et voksende klaseskille, som igjen fører til at myndighetenes omdømme forringes, og at tilliten lokalbefolkningen har til de stadig krymper.

4.2.5. Svalbardbarsket

Det kulturelt kognitive paradigmet omhandlet av (Kahan, 2010; Kahan et al., 2009; Kahan et al., 2012, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 487), forklarer hvordan delte verdier øker tilliten

lekmenn har til eksperter. På Svalbard er ekspertene de erfarne svalbardianere. De erfarne tar vurderinger basert på et spekter av faktorer, som for en uerfaren fremstår som ufullstendig, og kan redusere risikooppfattelsen og føre til feilaktige slutninger. Eksempelvis kan en uerfaren observere et turfølge av erfarne scooterkjørere passere over islagte vann, og konkludere med at slikt er trygt på vinteren. Det den uerfarne ikke har innsikt i er bakgrunnen for beslutningen. Kanskje de erfarne hadde målt isen tidligere på dagen og derfor var sikre i sin sak. Dette paradigmet er med på å understøtte studiens resultater om at svalbardianere anser seg selv om tøffere og barskere enn befolkningen i landet ellers.

Flere av informantene påpeker at viljen til å gjøre risikable eller dumdristige ting ofte er vesentlig større på Svalbard, og flere ser på dette som en kultur/ukultur. De mener at det eksisterer en kultur i samfunnet om å tøffe seg. Dels fordi det å bo nord for polarsirkelen kun er noe barske mennesker gjør, og dels fordi man da må bevise nevnte barskhet. Dette ønske om konformitet er med på å skape en skummel dynamikk som kalles gruppetenking. Gruppetenking innebærer uoverlagt undertrykkelse av kritiske tanker som et resultat av gruppens normer og konformitet, og fører til at gruppen til en viss grad mener at ethvert forslag som fremmes flertallet er godt (Janis, 2000). Av de åtte symptomene som definerer gruppetenking er det de to første, usårbarhet og rasjonalisering som har en størst negativ påvirkning på risikovurdering. Usårbarhet får medlemmene i vi-gruppen deler en illusjon om usårbarhet, blir overoptimistiske, og tar unødvendige farer. Rasjonalisering betyr at medlemmene i gruppen slutter å ta hensyn til faresignaler fordi de kollektivt oppretter et fornuftsgrunnlag som tilsidesetter varseltegn. Slik gruppetenking er det som skjedde da Delta under Utøya-massakren overfylte en altfor liten båt og nesten sank, to ganger (Johannessen & Glomseth, 2015, s. 2). Eller da Kennedy's ledergruppe ukritisk godkjente invasjonen av Grisebukta, på tross av åpenbare faresignaler og et feilaktig beslutningsgrunnlag (Janis, 2000). Det er også dette som skjer når en gruppe ungdommer high-marker i skredutsatte fjellsider, eller da turfølger kjører over islagte vann uten å teste isen først. Dette i kombinasjon med en hard drikkekultur skaper grunnlag for farlige situasjoner. Denne formen for oppførsel har samtidig en tendens til å skape sterk fellesskapsfølelse. Sosial kontakt gir støtte og trygghet, og beboere opplever å tolerere sine omgivelser bedre når de opplever en sosial integrasjon (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 147).

Det er et kjent faktum at befolkningsgrupper med lav sosialøkonomisk status eller grupper som bor i områder med høy grad av negative miljøfaktorer, ofte har et høyt forbruk av rusmidler og tobakk, muligens som en kompensasjon for alt det negative (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 141). Svalbard har fra gruvetiden vært et samfunn hvor stor risiko preger hverdagen til befolkningen, og det er et kjent faktum at alkoholforbruket har vært svært høyt i et historisk perspektiv. Dette historiske perspektivet er med på å definere drikkekulturen som fortsatt eksisterer på øya.

Disse faktorene er med på å bidra til resultatene, som antyder at lokalbefolkningen i Longyearbyen anser seg selv og andre Svalbardfolk som tøffere og barskere enn befolkningen i landet ellers. Informantene oppgir også at det å oppholde seg på Svalbard over tid gir de et mer bevisst forhold til risiko og egen risikotoleranse, noe som igjen er en naturlig slutning. Oppholder du deg et sted det er mye risiko over tid, vil du også få et annet forhold til risiko og egen toleranse. Økt erfaring kompetanse og kunnskap gjør ikke at risikoviljen forsvinner, men det gjør at risikoen som tas er kalkulert, og ikke ubevist.

Oppsummert fører dette til et svar på et forskningsspørsmål:

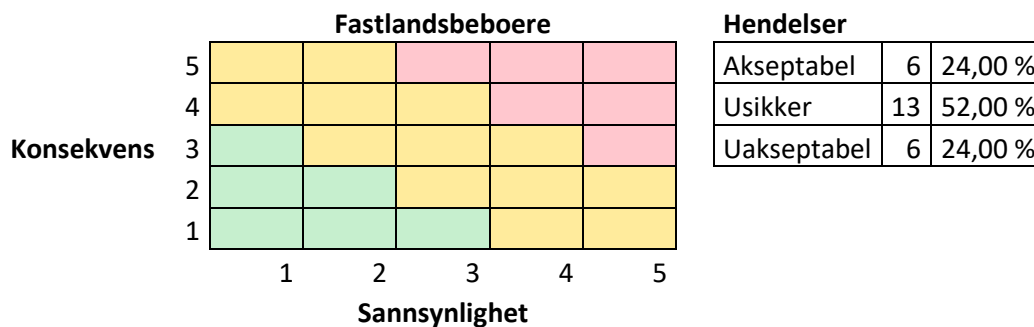
- Er det kultur for høy risikotoleranse blant dem som oppholder seg på Svalbard

Oppgavens funn viser at det i vesentlig grad finnes en slik kultur for høy risikotoleranse blant Svalbards lokalbefolkning. Det er flere bakenforliggende faktorer til dette, blant annet en historisk risikovillighet som henger igjen fra gruvesamfunns-tiden. Mange sitter også med en følelse av at de har noe å bevise. At det å bo i polare strøk fører med seg en form for krav til barskhet. At mennesker som er villige til å flytte til Svalbard, samtidig er mennesker som er villige til å ta mer risiko er også en faktor. I et lite samfunn kan ønske om konformitet og tilhørighet bidra til å skape dynamikken gruppetenkning. Gruppetenkning påvirker gruppens medlemmer til å ta økte risikoer, og overse faresignaler, noe som lett kan oppfattes som økt barskhet og tøffhet. Denne økningen i risikotoleranse defineres som Svalbardbarskhet videre i oppgaven.

4.2.5.1. Konseptet det mentale risikobildet

Ut ifra empirien har det vært mulig å utarbeide et konsept som oppgaven velger å kalle *det mentale risikobildet*. Dette er en tankemodell og hypotese basert på mine funn, som det vil være interessant å arbeide videre med. Dette konseptet fremstiller risikotoleransen blant tre forskjellige grupper; erfarne svalbardianere, uerfarne svalbardianere, og fastlandsbeboere. De presenteres i hver sin risikomatrix, for å fremstille effekten av svalbardbarskhet og uerfarenhet. Konseptet stiller spørsmål rundt det absolutte ved ROS-analyser. Der grafene konsekvens og sannsynlighet er fastsatte verdier, vil risikotoleransen være forskjellig ut ifra perspektivene til de som leser matrisen. For fastlandsbeboere ser matrisen ut som i tabell 3. Her utgjør hendelser med akseptabel risiko 24%, hendelser med usikker risiko 52%, og hendelser med uakseptabel risiko 24%.

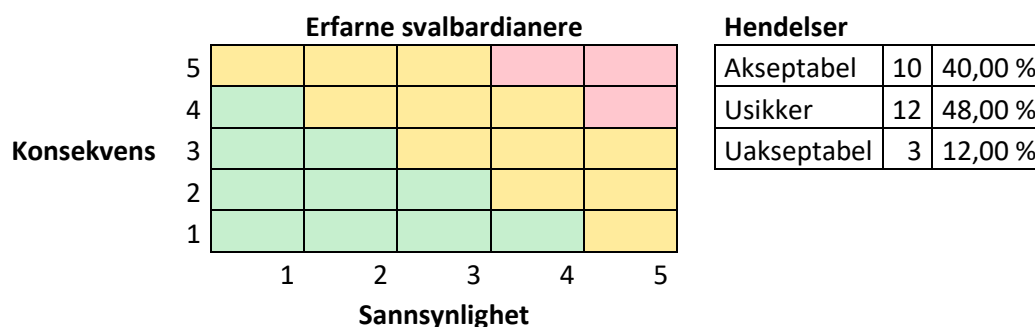
Tabell 3 Risikomatrix Fastlandsbeboere

Min empiri antyder at det eksisterer en form for gruppetenkning blant lokalbefolkningen på Svalbard, som resulterer i tilstand av økt risikotoleranse kalt Svalbardbarskhet. barskheten består i et sett av uskrevne normer og forventninger, og «krav» til barskhet. Gruppetenkning fører til at det forventes at man som fastboende skal oppføre seg barskere, ta større risiko, og utsette seg for mer fare. Det forventes at risikotoleransen skal være høyere. I tråd med teorien om gruppetenkning, og symptom 2 (Janis, 2000), tar ikke de som er påvirket av gruppetenkning hensyn til faresignaler. I konseptet kommer dette frem ved at lokalbefolkningen på Svalbard undervurderer sannsynlighet i sine risikovurderinger, noe som vises ved at akseptabel og usikker risiko, flyttes et steg mot høyre langs sannsynlighetsaksen i risikomatrixen, gjengitt i tabell 4. Denne endringen medfører at andelen hendelser med

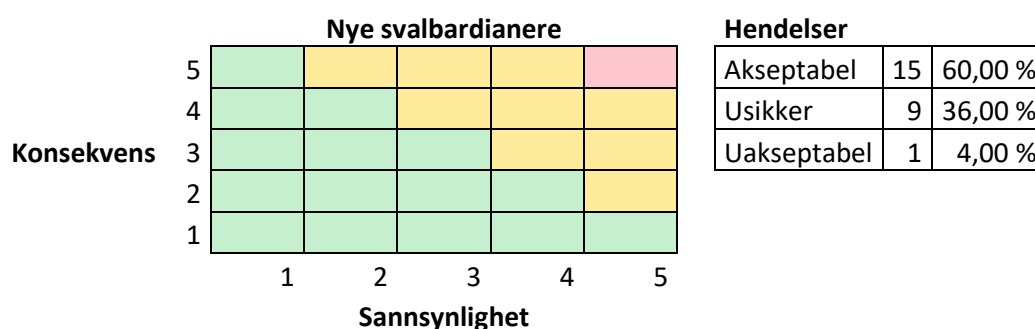
akseptabel risiko øker fra 24% til 40%. usikker risiko gir en liten nedgang fra 52 til 48%, og at uakseptabel risiko halveres fra 24 til 12%.

Tabell 4 Risikomatrise Erfarne svalbardianere

Videre baserer konseptet seg på funn i studien som antyder at uerfarne svalbardianere på lik linje med de erfarne utsettes for dette presset, men at de i tillegg undervurderer konsekvensene i sine risikovurderinger. Ettersom Svalbard har et stort spenn farer man ikke er vant med fra fastlands Norge, betyr det også at konsekvensene stadig undervurderes. Erfaring gjør at man forstår konsekvensene av å kjøre over en isbre, over et islagt vann, inn i en snøstorm, eller å bevege seg ute i naturen uten isbjørnbeskyttelse. For en uerfaren høres det ikke nødvendigvis skremmende ut å dra ut på snøscootertur uten rifle eller nødpeilesender. En erfaren vet at motorstans i en slik situasjon, kan være en livstruende, på grunn av kulde og isbjørnfare. I konseptet kommer dette frem ved at uerfarne undervurderer konsekvens i sine risikovurderinger, noe som vises ved at akseptabel og usikker risiko, flyttes et steg opp langs konsekvensaksen i risikomatriksen, gjengitt i tabell 5. Denne endringen medfører at andelen hendelser med akseptabel risiko øker fra 40% til 64%. Usikker risiko reduseres fra 48 til 36%, og at uakseptabel risiko synker fra 12 til 4%.

Tabell 5 Risikomatrise Nye svalbardianere

Konseptet tydeliggjør at fastboende på Svalbard utsetter seg for forhøyet risiko, og med det har en forhøyet risikotoleranse, som følge av Svalbardbarskhet. Det tydeliggjør også hvordan nyankomne fastboende utsetter seg for forhøyet risiko, og med det har en høyere risikotoleranse som følge av sin uerfarenhet, i møte med Svalbards særegne og farefulle risikosituasjoner.

Konseptet tydeliggjør svalbardbarskhet, og hvordan det forhøyer lokalbefolkningens risikotoleranse, og videre hvordan nyankomne på grunn av sin uerfarenhet ofte ubevist har en enda høyere risikotoleranse.

Den reelle risikoen er den samme i alle 3 tabellene, men den subjektive vurderingen av matrisene gjør likevel at risikoer som betegnes som akseptable eller ikke, endres basert på erfaringer, og svalbardbarskhet.

4.2.6. Trygghet

Ett av de mest grunnleggende behovene mennesker har, et kun slått av de fysiologiske behovene i den berømte Maslows behovspyramide, er behovet for trygghet. Denne tryggheten har to sider. Den ene siden er helt konkret, den andre siden av saken er den mer subjektive (Larsen, Ridderstrøm, & Nylenna, 2018, s. 108). Funnene har allerede påvist at svalbardianere på generelt grunnlag har høyere risikotoleranse, noe som nok også påvirker hvorfor så mange har akseptert boforhold i skredutsatte områder. Subjektive forskjeller finnes også svalbardianere mellom, noe som kommer fram ved at alle informantene føler seg ganske trygge i etterkant av skredet. De som ikke føler seg trygge er de som flyttet ned, og som derfor ikke ble intervjuet. Det kommer også frem at flere av informantene som føler seg trygge, ikke ville følt seg trygge om de måtte flytte til mer utsatte områder.

Dette tillater besvaring av forskningsspørsmålet:

- Har trygghetsfølelsen blant befolkningen i Longyearbyen blitt endret som følge av snøskredet i 2015

Det viser seg at alle informantene oppgir at de føler seg relativt trygge i Longyearbyen. Flere har blitt negativt påvirket som følge av snøskredet i 2015, men ikke nok til at de har følt at tiltak har vært nødvendig. Dette kan komme av at informantene ikke bor i de mest utsatte skredområdene, og at den delen av befolkningen som fikk størst negativ endring i trygghetsfølelsen har flyttet ned som en følge av det, noe som ikke vil komme frem i denne studien.

4.2.7. Oppsummering

I dette kapitlet har hendelsesforløpet til beredskapshåndteringen rundt snøskredet i 2015 blitt gjennomgått, og studiens funn har blitt drøftet opp mot tilgjengelig teoretiske perspektiver. Funnene viser med tydelighet at tilliten til offentlige myndigheters beredskapshåndtering på Svalbard har blitt sterkt negativt påvirket i etterkant av snøskredet i 2015.

5. Avslutning

Temaet for denne masteroppgaven er tillit. Studien har ved å intervjuet et utvalg av Longyearbyens befolkning, gjort et forsøk på å avdekke tilliten lokalbefolkningen har til myndighetene, og i hvilken grad den endret seg i etterkant av den fatale snøskredulykken i 2015, basert på myndighetenes beredskapshåndtering.

I dette avsluttende kapittelet vil arbeidet med oppgaven oppsummeres, og forskningsspørsmålene presentert innledningsvis i studien vil besvares. Deretter vil det konkluderes opp mot den overordnede problemstillingen. Helt til sist vil det presenteres noen tanker for videre forskning.

5.1.1. Tillit og Omdømme

Det første spørsmålet oppgaven stilte var om lokalbefolkningen på Svalbard har tillit til de lokale myndighetene sin krisehåndtering og om myndighetenes omdømme ble endret i etterkant av snøskredet i 2015.

Resultatene antyder at tilliten til myndighetene på dette feltet, i dag er lav. Lokalbefolknings lave tillit har bakgrunn i en oppfatning av at beredskapsarbeidet i forkant av, ikke var godt nok til å redusere eller forhindre snøskredene i 2015 og 2017. Tilliten ble ytterligere redusert av at verken grunneier, lokalstyret eller sysselmesteren var villige til å ta på seg ansvar og skyld for at ulykken kunne skje. Denne mangelen ansvar ble av deler av lokalbefolkningen oppfattet som et grovt tillitsbrudd. Mye av mistilliten og omdømmetapet kunne antageligvis vært unngått dersom myndighetenes strategi i etterkant ikke utelukkende hadde handlet om benektelse, men at de i stedet hadde valgt en strategi basert på korrigerende handling (4) og beklagelse (5) i tråd med Benoits Image Repair Strategy (Benoit, 2017).

Funnene viser også at omdømmet til myndighetene, blant befolkningen i Longyearbyen er blitt markant dårligere i etterkant av snøskredet. Informantene gjengir en rekke selvforsterkende negative karakteristikker av myndighetene, helt i tråd med Slovic sine funn om at mistillit skaper og forsterker mistillit (Slovic, 1997, s. 12). Både Sysselmesteren, lokalstyret, og sykehuset fikk sin andel av kritikken.

Det neste temaet omhandlet Hvilke endringer i beredskapstiltak som har blitt gjennomført i etterkant av snøskredet i desember 2015? I den akutte fasen ble det igangsatt tiltak som evakuering og skredfarevarsling i byen. Etter snøskredet i 2017 har det også blitt bygget permanente fysiske sikringer i form av snøgjerdar langs toppen av Sukkertoppen. Funnene viser at tiltakene igangsatt mellom 2015 og 2017 ga, på tross av mange negative holdninger til tiltakenes ubeleilighet, en positiv effekt på både tillit og befolkningens trygghet. Denne positive effekten forsvant da tiltakene viste seg utilstrekkelige, da et nytt snøskred inntraff i 2017. Nye tiltaket med permanent fysisk sikring av Sukkertoppen har på nytt hatt en positiv påvirkning på tilliten til myndighetenes beredskapsarbeid, men siden tillit tar tid å bygge opp, og lett rives ned (Engen, et al., 2016, s. 49), vil det ta lang tid før gode sikringstiltak i beredskapsarbeidet alene veier opp for tillitsfallet etter snøskredene.

Tema nummer tre handler om hvordan de fastboende opplever den hyppige utskiftningen av personell hos myndighetene med ansvar innen beredskapsfeltet? De fastboende opplever høy gjennomtrekk hos myndighetene som problematisk. De hyppige utskiftningene av myndighetspersonell bidrar til en oppfattelse av at det nå eksisterer forskjellige verdsett hos lokalbefolkningen, og de ansatte hos myndighetene. Dette er med på å skape et inntrykk av et

voksende klasseskilte i byen, som igjen fører til at myndighetenes omdømme forringes, og at tilliten lokalbefolkningen har til myndighetene forringes.

Deretter ble det stilt spørsmål ved om det finnes en kultur for økt risikotoleranse blant dem som oppholder seg på Svalbard? Oppgavens funn viser at det i vesentlig grad finnes en slik kultur for risikotoleranse blant Svalbards lokalbefolkning. Det er flere bakenforliggende faktorer til dette, blant annet en historisk risikovillighet som henger igjen fra gruvesamfunns-tiden. Mange sitter også med en følelse av at de har noe å bevise. At det å bo i polare strøk fører med seg en form for krav til barskhet. At mennesker som er villige til å flytte til Svalbard, samtidig er mennesker som er villige til å ta mer risiko, er også en faktor. I et lite samfunn kan ønske om konformitet og tilhørighet bidrar til å skape dynamikken gruppetenkning. Gruppetenkning påvirker gruppens medlemmer til å ta økte risikoer, og overse faresignaler (Janis, 2000), noe som lett kan oppfattes som økt barskhet og tøffhet. Konseptet det mentale risikobildet, tydeliggjør hvordan fastboende på Svalbard utsetter seg for forhøyet risiko, og med det har en forhøyet risikotoleranse, som følge av Svalbardbarskhet. Nye Svalbardianere har en enda høyere risikotoleranse, som følge av deres uerfarenhet.

Avslutningsvis ble det stilt spørsmål om hvorvidt trygghetsfølelsen blant befolkningen i Longyearbyen hadde blitt endret som følge av snøskredet i 2015? Funnene viste at alle informantene føler seg relativt trygge i Longyearbyen. Flere av de har fått trygghetsfølelsen redusert som følge av skredet i 2015, men ikke nok til at de har følt at tiltak har vært nødvendig. Dette kan komme av at informantene ikke bor i de mest utsatte skredområdene, og at den delen av befolkningen som fikk størst negativ endring i trygghetsfølelsen flyttet ned som en følge av det, noe som ikke vil komme frem i denne studien.

5.2. Konklusjon

Problemstillingen oppgaven tar opp er om lokalbefolkningen har tillit til de lokale myndighetene sin beredskapshåndtering, og om et styrket fokus på beredskap og nye tiltak i etterkant av snøskredet i 2015 har endret denne tilliten.

Studiens funn ville kommet enda tydeligere frem dersom det var blitt gjort forarbeider angående tillit i forkant av 2015, men dette var utenfor rammene til oppgaven. Vektlegging av dette i intervjuene kunne også forhindre det at funnene ikke direkte sier noe om tilliten til myndighetenes beredskapsarbeid i forkant av 2015. Det teoretiske grunnlaget åpner likevel for å tolke det slik. (Terpstra, 2011, gjengitt i, Siegrist, 2021, s. 484) påviste at høy tillit til risikohåndtering resulterte i lavere grad av frykt, og lavere oppfattet sannsynlighet for risiko. Ettersom det var kjennskap i byen om skredrisikoen lang tid i forkant av 2015 uten at det ble særlig offentlig debatt og misnøye rundt temaet, tyder på at innbyggerne i Longyearbyen på det tidspunktet nok hadde en høy grad av tillit til myndighetene. Funnene gjengir også en sterk kritikk til beredskapsarbeidet i forkant av snøskredet i 2015. Kritikken retter seg mot at myndighetene hadde analyser som påviste risikoen, men at ingenting ble gjort. Denne oppfattelsen av dårlig beredskapsarbeid ble forsterket av et nytt og tilsvarende snøskred i 2017 som beviste at 2015 ikke var noen enkelthendelse. Flere informanter oppgir at snøskredet i 2017 hadde enda sterkere effekt på tilliten enn snøskredet i 2015, på tross av at snøskredet i 2017 ikke medførte like alvorlige konsekvenser. Engen mener at tillit bygges opp av erfaringer over tid (Engen, et al., 2016, s. 49). Mistillit over tid antas derfor å virke negativt forsterkende.

Det finnes en betydelig mengde litteratur som gjenspeiler stor empirisk forståelse for forståelsen av hvordan omdømme påvirker støttende atferd overfor en organisasjon. Dette omfatter blant annet viljen til å anbefale en virksomhet, arbeide for en virksomhet, eller la tvilen komme en virksomhet til gode under kriser (Brønn, 2020, s. 98). Karakteristikkene informantene bruker for å beskrive myndighetene tyder på at omdømmet har tatt alvorlig skade. RepTrak-modellen for måling av omdømme i offentlig sektor har påvist at den viktigste egenskapen i Norge er egenskapen «er til å stole på» (Wæraas, Byrkjeflot, & Angell (red.), 2011, s. 43). Dette er en egenskap informantene mener myndighetene ikke lenger besitter. Studiens funn gir også et inntrykk av at verken grunneier, lokalstyret eller sysselmasteren var villige til å ta på seg ansvar eller skyld for at ulykken kunne skje. Denne mangelen ansvar ble av mange oppfattet som et grovt tillitsbrudd. Mye av mistilliten og omdømmetapet kunne antageligvis vært unngått dersom myndighetenes strategi i etterkant ikke utelukkende hadde handlet om benektelse, men at de i stedet hadde valgt en strategi basert på korrigerende handling (4) og beklagelse (5) i tråd med Benoits Image Repair Strategy (Benoit, 2017). Manglende åpenhet var den vanligste negative karakteristikken som ble påvist i studien. Åpenhet henger nøye sammen med omdømmerangering og støttende atferd i form av positiv jungeltelegraf, det vil si at folk uttaler seg positivt om bedriften (Brønn, 2020, s. 173). Hemmelighold fører tilsvarende til det motsatte. Negativt omdømme er et selvforsterkende fenomen (Slovic, 1997, s. 12). Der offentlig ansatte ikke blir satt pris på, vil de kunne få redusert motivasjon til å yte. Når offentlige ansatte yter dårlig, forverres oppfattelsen av deres prestasjoner og omdømme. Dette er en dårlig sirkel. En sirkel som både forsterkes av høy turnover, og samtidig også kan tenkes og forsterke turnover.

Det kommer frem at svalbardianere anser seg selv som tøffere og mer hardføre enn andre, og at de utsetter seg for høyere risiko. Det påpekes at denne risikotoleransen er høyere på Svalbard enn noe annet sted, og risikovilligheten blir derfor kalt for en form for kultur/ukultur og cowboy-mentalitet. Det oppleves at det å bo så langt nord, under så ekstreme forhold ikke er for hvem som helst, og at det derfor er noe som fører med seg visse krav. Krav om konformitet og et ønske om å være en del av vi-gruppen på øya. Denne konformiteten kan skape dynamikken gruppetenkning, en dynamikk som undertrykker kritiske tanker til gruppens beslutninger, og fører til økt risikoaksept samt tilsidesetting av varseltegn (Janis, 2000). Konseptet det mentale risikobildet, tydeliggjør hvordan fastboende på Svalbard utsetter seg for forhøyet risiko, og med det har en forhøyet risikotoleranse, som følge av Svalbardbarskhet. Nye Svalbardianere har en enda høyere risikotoleranse, som følge av deres uerfarenhet. Selvbildet om økt barskhet kan ha bidratt til at befolkningen i de rasutsatte områdene ignorerte varseltegn og aksepterte forhøyet risiko, og kan også forklare manglende press mot myndighetene. Denne mentaliteten kan også ha eksistert hos myndighetene, og kan være en av grunnene til at skredfarerapportene tilgjengelig i forkant av snøskredet i 2015 aldri medførte tilstrekkelige tiltak og økt beredskap

Det har vært et styrket fokus på beredskap og tiltak i etterkant av snøskredet i 2015, men fokuset har jevnt over ikke hatt den ønskede effekten målt i tillit. Studiens funn viser at tiltakene iverksatt mellom 2015 og 2017, som hovedsakelig bestod av forebyggende tiltak som skredvarslingssystemer og bruk av evakuering når disse systemene viste overhengende fare, innledningsvis hadde en positiv effekt på både tillit og trygghetsfølelse. Flere av informantene fikk et «føre var»-inntrykk fra myndighetene, som i et sikkerhetsperspektiv er en god ting. Sveitserostmodellen utviklet av psykologen James Reason i 1990 beskriver hvordan alle forsvarslinjer en organisasjon har etablert for å forhindre ulykker har svakheter.

Kort fortalt forklarer modellen hvorfor det er viktig med lagvis beskyttelse, og aller helst kun små sikkerhetshull i hvert sikkerhetslag (Smith & Petley, 2009, s. 48).

Det viste seg senere at tiltakene innført i etterkant av 2015 ikke var tilstrekkelige for å hindre nye snøskred. Den positive tillit-effekten forsvant helt da tiltakene viste seg utilstrekkelige, da et nytt snøskred inntraff i 2017. Nye tiltaket med permanent fysisk sikring av Sukkertoppen har på nytt hatt en positiv påvirkning på tilliten til myndighetenes beredskapsarbeid, men siden tillit tar tid å bygge opp, og lett rives ned (Engen, et al., 2016, s. 49), vil det ta lang tid før gode sikringstiltak i beredskapsarbeidet alene veier opp for tillitsfallet etter snøskredene.

Studiens funn er tydelige. Informantene oppgir at de har lav tillit til myndighetens beredskapshåndtering. Det kommer også frem at deres generelle tillit til myndighetene har blitt redusert, og at negative karakteristikker av myndighetene sitter løst, karakteristikker som i stor grad oppfattes som negativt selvforsterkende (Slovic, 1997, s. 12). Figur 2(s11) viser krisefaser som en sirkulær prosess. Midt i krisefasen så er responsen det eneste som er viktig. Og det er stor enighet blant informantene om at denne fasen ble håndtert godt. Tanken bak den sirkulære prosessen er at man etter en krise beveger seg etter-fasen, og deretter tilbake til en ny før-fase, i påvente av den neste krisen. Ideen er at ved å bruke læring fra forrige krise vil man kunne oppnå en mer robust normaltilstand enn tidligere. For å oppnå dette er det først og fremst viktig å prioritere riktig i beredskapsarbeidet. Det store spørsmålet er derfor om det er i etterkrise-fasen, eller den nye før-krisefasen det sviktet mest i beredskapsarbeidet.

5.3. Forslag til videre forskning

Studien gir interessante funn innen andre temaer enn tillit. Det vil være interessant og undersøke fenomenet svalbardbarskhet videre, hvilke faktorer som medfører at befolkningen anser seg selv som barskere enn andre, og hvilke konsekvenser dette har både i samfunnet og på individnivå. Det vil også være interessant og undersøke temaet turnover videre. Studiens informanter er misfornøyd med den høye og økende gjennomtrekken av myndighetspersonell, og en studie som undersøker hvorfor det er slik, hva som kan gjøres for å endre det, og hvilke effekter det har på myndighetsorganisasjonene og på samfunnet vil være verdifull.

Det ville også vært interessant og gjennomført en ny og lignende studie med samme tema, i den hensikt å undersøke om studiens funn er replikerbart. Men da også inkludere myndighetspersonell, og personer som forlot øya på grunn av anglende trygghet i informantutvalget. En slik studie ville også hatt muligheten til å nærmere undersøke tilliten i til myndighetene før 2015 i funnene, fremfor kun via det teoretiske rammeverket slik det ble gjort i denne oppgaven.

Oppgaven er avgrenset til kun å gjelde Svalbard. Det vil derfor være interessant å undersøke om lignende funn er gjeldende også i andre kommuner i Norge, både selvstendig eller som sammenligningsgrunnlag for denne oppgaven.

Litteraturliste

- Benoit, W. (2017, juli 3). Image Repair on the Donald Trump "Access. *Communication studies*, ss. 243-259.
- Bratberg, Ø. (2021). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm.
- Brønne, P. S. (2020). *Åpen eller innadvendt : omdømmebygging for organisasjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Cvetkovich, G., & Løfstedt, R. E. (2013). *Social Trust and the Management of Risk*. New York: Earthscan.
- DSB. (2016). *Skredulykken i Longyearbyen 19. desember 2015*. Skien: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).
- Engen, o. h., kroke, b., lindøe, p. h., olsen, kjell harald, olsen, o., & Pettersen , k. (2016). *Perspektiver på samfunnssikkerhet*. oslo: Cappelen Damm.
- Gundel, S. (2005, September). Towards a New Typology of Crises. *Journal of contingencies and crisis management* 13 (3), ss. 106 - 115.
- Janis, I. L. (2000). "Gruppetenkning" : Den desperate hangen til enighet for enhver pris. *Psychology Today Magazine, oversatt av Bryggen Translatørbyrå*, ss. 63-72.
- Johannessen, S., & Glomseth, R. (2015). *Politiledelse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2012, 12 20). *Forskrift om sivilbeskyttelseslovens anvendelse på Svalbard og om beredskapsplikt for Longyearbyen lokalstyre*. Hentet fra lovdata.no: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2012-12-18-1293>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2017, 04 10). *Instruks for statsforvalteren og Sysselmesteren på Svalbard sitt arbeid med samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering*. Hentet fra lovdata.no: <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2015-06-19-703>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2022, 03 28). *Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)*. Hentet fra lovdata.no: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2010-06-25-45/KAPITTEL_5#%C2%A714
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2022, 03 29). *Lov om miljøvern på Svalbard (svalbardmiljøloven)*. Hentet fra lovdata.no: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-06-15-79/kapiv#kapiv>
- Larsen, Ø., Ridderstrøm, G., & Nylenna, M. (2018). *Planlegging for helse og trivsel*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Longyearbyen Lokalstyre. (2017). *Helhetlig risiko og sårbarhetsanalyse for Longyearbyen lokalstyre*. Longyearbyen: Longyearbyen lokalstyre.
- Longyearbyen Lokalstyre. (2017). *Overordnet beredskapsplan Longyearbyen Lokalstyre 2017*. Longyearbyen: Longyearbyen Lokalstyre.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2020). *Qualitative data analysis, a methods sourcebook*. California: SAGE publications.

- Nilssen, V. (2014). *Analyse i kvalitative studier, den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- NOU 2000: 24. (2000, Juli 4). Et sårbart samfunn, Utfordringer for sikkerhets- og beredskapsarbeidet i samfunnet. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Quarantelli, E. (2000). Emergencies, disaster and catastrophes are different phenomena. *University of delaware disaster research center*, s. 5.
- Røvik, K. (2019). *Trender og translasjoner : ideer som former det 21. århundrets organisasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Siegrist, M. (2021). Trust and Risk Perception: A Critical Review of the Literature. *Risk Analysis, Vol 41, NO. 3*, ss. 480-490.
- Skog, o. j. (2021). *Å forklare sosiale fenomener*. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Slovic, P. (1997, 8 18). Percieved Risk, Trust, and Democracy. *Decision Research*.
- Smith, K., & Petley, D. (2009). *Environmental Hazards*. New York: Routledge.
- St. mld. nr17. (2001-2002). *Samfunnssikkerhet, Veien til et mindre sårbart samfunn*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- St. mld. nr29 . (2011-2012). *Samfunnssikkerhet*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Sysselmasteren på Svalbard. (2016). *Svalbard, ROS-analyse 2016*. Longyearbyen: Sysselmasteren.
- Sysselmasteren på Svalbard. (2022-2016). *En analyse av risiko og sårbarhet på Svalbard*. Longyearbyen: Sysselmasteren.
- Tjora, A. (2020). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal.
- Utenriksdepartementet. (1925, 08 14). *Traktat mellem Norge, Amerikas Forente Stater, Danmark, Frankrike, Italia, Japan, Nederlandene, Storbritannia og Irland og de britiske oversjøiske besiddelser og Sverige angående Spitsbergen [Svalbardtraktaten]*. Hentet fra [www.lovdata.no](https://lovdata.no): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1920-02-09>
- Wæraas, A., Byrkjeflot, H., & Angell (red.), S. (2011). *Substans og fremtreden, omdømmehåndtering i offentlig sektor*. Oslo: Universitetsforlaget.

VEDLEGG
Intervjuguide

Tema	Spørsmål	Stikkord
Innledning	<ul style="list-style-type: none"> - Forklare hensikten med studien - Forklare rettigheter man har som intervjuobjekt - Anonymitet/konfidensielt 	<ul style="list-style-type: none"> • Formål • Masterstudium. • Tid: Ca. 30-60 minutter • Frivillig. • Sletting av opptak etter transkribering.
Bakgrunnsinformasjon	<ul style="list-style-type: none"> - Hvor lenge har du bodd i Longyearbyen? - Hvorfor flyttet du til Longyearbyen? - Tanker om når/hvorfor du skal flytte ned igjen? - Familiesituasjon? 	<ul style="list-style-type: none"> • Navn (kun for godkjenning)
Snøskredet Desember 2015	<ul style="list-style-type: none"> - Fortell om din opplevelse av skredet. - Var du involvert under hendelsen? - Hvordan har tiden etter skredet vært for deg? - Føler du at du fikk tilstrekkelig informasjon fra myndighetene? - Føler du at du ble ivaretatt psykososialt i etterkant? - Fortell hva du vet om de ulike tiltakene som har blitt igangsatt etter skredet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Infoflyt • psykososialt
Omdømmet til myndighetene	<ul style="list-style-type: none"> - Dine tanker om myndighetene og hvordan de håndterte ulykken. - Har dine tanker om myndighetene på Svalbard endret seg som følge av snøskredet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Omdømme • Stemning i byen
Tillit til myndighetene	<ul style="list-style-type: none"> - Har du tillit til myndighetene på Svalbard? - Har din tillit blitt endret i etterkant av snøskredet? - Er du klar over at snøskredfare i Lia var identifisert og kartlagt allerede på 90-tallet? - Hva tenker du om at verken Lokalstyret eller Store Norske ikke ønsket å ta ansvaret for skredet? - Er det områder i Longyearbyen du ikke ville følt det er trygt å bo? - Er din trygghetsfølelse endret i etterkant av snøskredet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Tillit • NGI og UNIS • Klarhet rundt ansvaret knyttet til sikring av eksisterende bebyggelse

Tiltak i etterkant av skredet	<ul style="list-style-type: none"> - Har du kjennskap til ulike tiltak innen beredskap som har blitt innført i etterkant av skredet? - Har myndighetene vært flinke til å informere om endringer som skal igangsettes? - Har du tillit til at de riktige tiltakene blir gjort nå? 	<ul style="list-style-type: none"> • Justis og beredskapsdepartementet • Energiforsyning • Helikopter • Polarsyssel • Skredfarekartlegging • Arealplanlegging • informasjonsflyt
Turnover i Longyearbyen	<ul style="list-style-type: none"> - Det er høy turnover, og stadig nye mennesker i viktige posisjoner hos myndighetene. Opplever du dette som en svakhet eller styrke? - Påvirker dette din trygghet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Erfaring og kunnskapsoverføring
Risikotoleranse	<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan vurderer du din egen risikotoleranse? - Har samfunnet krevd en endring i dine forventninger til trygghet og risiko? - Opplever du Svalbardianere som barskere enn resten av befolkningen i Norge? 	<ul style="list-style-type: none"> • Risikotoleranse. • Toxic Masculinity • Fastlandet vs. Svalbard
Avslutning	<ul style="list-style-type: none"> - Ønsker du å legge til noe? - Er det noe vi kan snakke mer om? 	<ul style="list-style-type: none"> • Oppsummering • Avslutning

Vil du delta i forskningsprosjektet

“Tillit til beredskapshåndtering på Svalbard”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få svar på spørsmål knyttet til tillit til beredskapshåndteringen på Svalbard. I dette skrevet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med denne masteroppgaven er gjennom flere dybdeintervjuer av lokalbefolkningen på Svalbard, avdekke tilliten til de lokale myndighetene, og om tiltakene som ble igangsatt i etterkant at det fatale snøskredet 19 desember 2015, har påvirket denne tilliten.

Problemstilling

Har lokalbefolkningen på Svalbard tillit til de lokale myndighetene sin beredskapshåndtering? Har et styrket fokus på beredskap og nye tiltak i etterkant av snøskredet i 2015 endret denne tilliten?

Forskningsspørsmål

- Har lokalbefolkningen på Svalbard tillit til de lokale myndighetene sin beredskapshåndtering?
- Hvilke endringer i beredskapshåndteringen har blitt igangsatt i etterkant av snøskredet i desember 2015?
- Har omdømmet til myndighetene blitt endret i etterkant av snøskredet?
- Hvordan opplever fastboende høy turnover hos myndighetene?
- Kan fastboende på Svalbard ha utviklet en høyere risikotoleranse som følge av å ha bodd over lengre tid på et risikoutsatt sted?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Nord Universitet

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er valgt ut som deltager fordi din profil matcher med studiens utvalgsriterier. Det vil sendes ut en mellom 6-10 henvendelser om deltagelse i prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du lar deg intervjuet. Det vil ta deg ca. 60 minutter. Spørsmålene vil blant annet omhandle:

- Tillit til myndighetene.
- Myndighetenes omdømme
- Tiltak igangsatt i etterkant av snøskredet 2015.
- Risikotoleranse.
- Longyearbyen som bosted.

Det vil bli tatt lydopptak og notater fra intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine opplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Den eneste personen med tilgang til personopplysninger vil være prosjektansvarlig, Susanna C. Westgaard.

Datamaterialet vil lagres passord-beskyttet uten bruk av sky- eller delingstjenester.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes når endelig karakter er fastsatt og godkjent, anslagsvis i slutten av juni 2023. Etter prosjektslutt vil alt datamateriale inneholdende personopplysninger slettes, inkludert lydopptak.

Hva gir meg rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord Universitet har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

- Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:
- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Nord Universitet ved Susanna C. [Westgaard: susanna.westgaard@gmail.com](mailto:susanna.westgaard@gmail.com)
- Vårt personvernombud: Toril Irene Kringen: personvernombud@nord.no

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Susanna Caspari Westgaard

(Forsker/Ansvarlig)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Godkjenningsbrev SIKT